

СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «СУМСЬКА
ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2025 рік

Суми 2024

Зміст

Передмова	3
Умовні скорочення	4
Перелік знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2025 рік	5
100-річчя з дня народження Віктора Івановича Зарецького . <i>С. Сліпець. Як створювався птах «Сирин» (републікація)</i>	29
60 років з дня народження Сергія Васильовича П'ятаченка . <i>О. Беляєва. Політ у небі життя на крилах Пегаса (републікація)</i>	37
90-річчя з дня народження Бориса Леонідовича Корогода . <i>Г. Корогод. Біографія Бориса Леонідовича Корогода</i>	48
70 років з дня народження Анатолія Васильовича Луговського . <i>А. Луговський «І солодко падали яблука в тиху траву...» (автобіографічне есе)</i>	53
40 років з часу створення Сумської обласної організації Національної спілки письменників України . <i>О. Вертіль. Сумській обласній організації Національної спілки письменників України – 40 років</i>	65
90 років з дня народження Петра Михайловича Коцура . <i>І. Абаровський. Талант, підкріплений працею</i>	77
280 років з дня народження Максима Созонтовича Березовського . <i>В. Макарова. Серце музики спинилось... (републікація)</i>	82
200 років з дня народження Дмитра Івановича Суханова . <i>В. Іванова. З історії сумського благодійництва: родина Суханових</i>	92
70 років з дня народження Євгена Віталійовича Карпенка . <i>А. Піддуда. Дитяча музика Євгена Карпенка: феномен успіху (републікація)</i>	101
140 років від дня народження Григорія Ярофійовича (Єрофейовича) Манька (Ярошевича) . <i>С. Лантух. Григорій Ярошевич-Манько (републікація)</i>	106
150 років з дня народження Олександра Петровича Грекова (Греківа) . <i>Г. Іванущенко. Генерал Олександр Греков</i>	113
300 років з дня народження Григорія Андрійовича Полетики . 260 років з дня народження Василя Григоровича Полетики (сина Григорія Андрійовича Полетики) . <i>І. Абаровський. Полетики – найобдарованіший Григорій</i>	123

Передмова

«Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини» є щорічним традиційним виданням бібліотеки, початок якому покладено у 60-х роках ХХ століття.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2025 рік» стане в нагоді працівникам бібліотек, клубів, музеїв, медіа, екскурсоводам, викладачам, громадським діячам, краєзнавцям області у плануванні краєзнавчої роботи на наступний рік та відзначенні ювілейних дат нашого краю.

Видання містить хронологічний перелік основних знаменних і пам'ятних дат області на 2025 рік.

Серед плеяди видатних людей Сумщини яскравими зірками спалахують імена науковців, письменників, акторів, художників, які своїми досягненнями, майстерністю, талантом збагатили наукову і культурну спадщину рідного краю. Їх імена з гордістю і шаною звучать і сьогодні. «Календар...» – це можливість вшанувати пам'ять видатних діячів та історичних подій.

У розділі «Цього року виповнюється» зазначені імена видатних людей, точну дату народження яких не вдалося встановити.

До окремих дат (у переліку позначені зірочками) додаються авторські статті, написані для цього випуску знаними та поважними фахівцями краю: письменниками та журналістами О. Вертілем, А. Луговським; краєзнавцями І. Абаровським, Г. Іванущенком; науковцями В. Макаровою, Г. Корогод, В. Івановою. Вміщено також і републікації.

Бібліографію, що додається до ювілейних статей, слід доповнювати новою поточною інформацією. Також у 2025 році стануть у нагоді й такі видання-календарі: «Знаменні й пам'ятні дати Сумщини на 2015 рік», «Знаменні й пам'ятні дати Сумщини на 2020 рік».

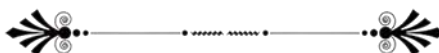
Відбір літератури закінчено у липні 2024 року.

Ваші доповнення, уточнення та пропозиції просимо надсилати на електронну адресу відділу краєзнавчої літератури та бібліографії Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки (e-mail: kraeved.dounb@ukr.net).

Умовні скорочення

АМН СРСР – Академія медичних наук СРСР
АН УРСР – Академія наук Української Радянської Соціалістичної Республіки,
нині НАН України
АПН України – НАПН України – Національна академія педагогічних наук
України (з 1992 р.)
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
МВС – Міністерство внутрішніх справ
НАН України – Національна академія наук України
НАОМА – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
НСАУ – Національна спілка архітекторів України (з 1998 р.)
НСЖУ – Національна спілка журналістів України (з 1999 р.)
НСКУ – Національна спілка краєзнавців України (з 2008 р.)
НСМНМУ – Національна спілка майстрів народного мистецтва
України (з 1998 р.)
НСПУ – Національна спілка письменників України (з 1997 р.)
НСХУ – Національна спілка художників України (з 1998 р.)
ОУН(б) – Організація українських націоналістів (бандерівська)
СДПІ ім. А. С. Макаренка – Сумський державний педагогічний інститут
ім. А. С. Макаренка (до 1999 р.)
СДПУ ім. А. С. Макаренка – Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка (з 1999 р.)
СНАУ – Сумський національний аграрний університет
СП СРСР – Спілка письменників СРСР
СПУ – Спілка письменників України
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СумДУ – Сумський державний університет
Сумська ОУНБ – Сумська обласна універсальна наукова бібліотека
СХУ – Спілка художників України
СХ СРСР – Спілка художників СРСР
УАБС – Українська академія банківської справи, нині входить до складу
Сумського державного університету. До 2015 року підпорядковувалася
Національному банку України
УГА – Українська Галицька армія
УНР – Українська Народна Республіка
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСБУ в Сумській області – управління Служби безпеки України в Сумській
області
УТОПІК – Українське товариство охорони пам'яток історії та культури

Перелік знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2025 рік

10 років тому звання «Почесний громадянин м. Суми» (2015) присвоєно (помертно) воїнам російсько-української війни:

Руслану Романовичу Андрі (1994–2014), сержанту Збройних сил України, командирі відділення 9-ї реактивної артилерійської батареї 3-го реактивного артилерійського дивізіону 27-го реактивного артилерійського полку Сухопутних військ ЗСУ, уродженцю м. Суми.

Роману Олександровичу Атаманюку (1990–2015), солдату Збройних сил України, уродженцю м. Суми.

Ігорю Івановичу Гольченку (1996–2015), солдату окремого загону спецпризначення «Азов» Національної гвардії України, уродженцю м. Суми.

Сергію Вікторовичу Куценку (1981–2014), солдату Збройних сил України, уродженцю с. Миколаївка (на той час – с. Жовтнєве) Сумського району.

Дмитру Івановичу Лісовенку (1982–2015), солдату Збройних сил України, уродженцю м. Суми.

Андрію Олександровичу Реуті (1983–2015), солдату резерву 2-го батальйону спеціального призначення «Донбас» Національної гвардії України, уродженцю м. Суми.

Максиму Сергійовичу Савченку (1989–2014), капітану (помертно) Збройних сил України, командирові взводу, заступникові командира мінометної батареї, уродженцю м. Магдебург (Німеччина), який з 1992 р. мешкав у м. Суми.

Олександрю Григоровичу Ткаченку (1970–2014), майору (помертно) МВС України, уродженцю м. Глухів, який тривалий час проживав у м. Суми.

***

Січень

2 10 років тому (2015) звання Героя України присвоєно (помертно) **Олександрю Григоровичу Аніщенку** (1969–2014), почесному громадянину м. Суми, спецпризначенцеві, полковнику Служби безпеки України, заступнику начальника відділу Центру спеціальних операцій «Альфа» УСБУ в Сумській області, який загинув під час російсько-української війни, уродженцю м. Суми.

2 100 років з дня народження **Петра Остаповича Гришка** (1925–2003), поета-байкаря, гумориста, члена НСПУ, уродженця с. Соснівка Конотопського району.

9 150 років з дня народження **Никанора Харитоновича Онацького** (1875–1937), українського живописця, мистецтвознавця, першого директора Сумського художньо-історичного музею (1920–1932), поета, археолога,

- репресованого в сталінські часи українського громадського діяча, уродженця с. Хоменкове Липоводолинського, нині Роменського району.
- 15 **100** років з дня народження **Василя Андрійовича Ключника** (1925–1978), живописця, графіка, головного художника м. Суми (1973–1978), члена СХУ, уродженця м. Спаськ, нині Спаськ-Дальній Приморського краю (Росія), з 1970-х років мешкав у м. Суми.
- 16 **130** років з дня народження **Івана Євстафійовича Коробчанського** (1895–1956), вченого у галузі коксохімічної промисловості, професора, члена-кореспондента АН УРСР, заслуженого винахідника СРСР, уродженця с. Кекине Сумського району.
- 18 **105** років з дня народження **Ірини Костянтинівни Єгорової** (1920–2017), лікарки-хірургині, засновниці онкологічної служби в Сумській області, головної лікарки Сумської обласної лікарні (1957–1985), заслуженої лікарки УРСР, полковниці медслужби, лауреатки Народної премії «Гордість Сумщини», уродженки м. Курськ (Росія).
- 21 **70** років з дня народження **Володимира Івановича Міщенка** (1955), економіста, доктора економічних наук, професора, уродженця с. Боромля Тростянецького, нині Охтирського району.
- 21 **120** років з дня народження **Юрія (Георгія) Федоровича Таранченка** (1905–1978), диригента, педагога, заслуженого артиста УРСР, уродженця м. Ворожба Білопільського, нині Сумського району.
- 23 **125** років з дня народження **Павла Петровича Слесаренка** (1900–1986), художника, письменника, військового, уродженця с. Юнаківка Сумського району.
- 24 **100** років з дня народження **Петра Петровича Ротача** (1925–2007), поета, літературознавця, краєзнавця, члена НСПУ, лауреата Полтавської обласної літературно-мистецької премії ім. П. Мирного, уродженця х. Калениківщина Талалаївської волості Роменського повіту на Полтавщині, нині у складі с. Слобідка Талалаївського району Чернігівської області, віхами життя пов'язаного з Сумщиною.
- 25 **50** років з дня народження **Євгена Миколайовича Осадчого** (1975), історика, пам'яткознавця, кандидата історичних наук, члена секції археології УТОПІК. Старшого наукового редактора групи «Зводу пам'яток історії та культури України. Сумська область» при управлінні культури Сумської ОДА (2003–2015), наукового співробітника науково-дослідного сектору археології Сумського обласного краєзнавчого музею (2008–2009), керівника групи охорони історико-культурної спадщини (з 2018), члена Консультативної ради при управлінні культури Сумської ОДА, уродженця м. Суми.
- 27 **175** років з дня народження **Митрофана Івановича Зінов'єва** (1850–1919), українського художника, педагога, уродженця м. Вороніж Глухівського повіту Чернігівської губернії, нині с-ща Вороніж Шосткинського району.

Лютий

- 1 **135** років з дня народження **Миколи Миколайовича Арденса** (до 1934 р. – Микола Миколайович Апостолов) (1890–1974), літературознавця, критика, кандидата філологічних наук, професора, члена СП СРСР, уродженця м. Кролевець.
- 2 **130** років з дня народження **Євмена Петровича Повстяного** (1895–1970), художника, майстра декоративної вибійки, уродженця м. Суми.
- 4 **145** років з дня народження **Климента Васильовича Квітки** (1880–1953), музикознавця, фольклориста, юриста, професора, чоловіка Лесі Українки, уродженця с. Хмелів Роменського повіту.
- 5 **95** років з дня народження **Володимира Юхимовича Ткаченка** (літ. псевдонім – Краянський) (1930), краєзнавця, поета, прозаїка, уродженця с. Нарбутівка Глухівського, нині Шосткинського району.
- 8 **60** років з часу заснування **Сумського кооперативного технікуму** (1965), від 17.10.2016 перейменовано на **Сумський фаховий коледж економіки й торгівлі**.
- 8* **100** років з дня народження **Віктора Івановича Зарецького** (1925–1990), українського художника-шістдесятника, живописця, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, члена СХУ, уродженця м. Білопілля.
- 9 **160** років з дня народження **Федора Захаровича Омельченка** (1865–1924), патоморфолога, мікробіолога, академіка ВУАН, уродженця м. Кролевець.
- 12 **120** років з дня народження **Івана Петровича Рябенка** (1905), краєзнавця, шевченкознавця, дослідника історії, культури Конотопщини, Лівобережної України, уродженця м. Конотоп.
- 15 **35** років з дня народження **Романа Олександровича Атаманюка** (1990–2015), солдата Збройних сил України, Героя російсько-української війни, який загинув, боронячи Україну, нагородженого орденом «За мужність» III ступеня (посмертно), почесного громадянина м. Суми (2015), громадського молодіжного активіста, учасника Революції Гідності, уродженця м. Суми.
- 15 **50** років з дня народження **Алли Олександрівни Акіменко** (1975), журналістки, письменниці, членкині НСЖУ, НСПУ, лауреатки літературної премії «Гранослов» (2004), уродженки с-ща Недригайлів Роменського району.
- 15 **100** років з дня народження **Василя Івановича Семенюти** (1925–1999), художника, скульптора, живописця, різьбяр по дереву, члена НСХУ, заслуженого працівника культури України, уродженця с. Черепівка Буринського, нині Конотопського району.
- 16 **95** років з дня народження **Миколи Михайловича Омельченка** (1930–2000), прозаїка, сценариста, члена НСПУ, уродженця с. Беєве Липоводолинського, нині Роменського району.

- 19 **160** років з дня народження **Георгія Миколайовича Висоцького** (1865–1940), вченого в галузі лісівництва, ґрунтознавства, геоботаніки, фізичної географії і гідрології, академіка АН України, основоположника науки про ліс і лісову дослідницьку справу, уродженця с. Микитівка Глухівського повіту Чернігівської губернії, нині Шосткинського району.
- 20 **170** років з дня народження **Ганни Петрівни Затиркевич-Карпинської** (1855–1921), української співачки, актриси, з 1920 р. грала провідні ролі у професійному театрі м. Ромни, уродженки с. Срібне Прилуцького повіту, нині Чернігівської області.
- 21 **170** років з дня народження **Тимофія Григоровича Лубенця** (1855–1936), видатного педагога, фахівця з теорії та методики початкового навчання, дошкільного виховання та освіти дорослих, громадського діяча, уродженця м. Кролевець.
- 22 **135** років з дня народження **Віктора Мусійовича Коровчинського** (1890–1949), українського живописця, уродженця с. Бацмани Роменського району.
- 23 **65** років з дня народження **Вадима Вікторовича Петрова** (1960), живописця, члена НСХУ, учасника республіканських, всеукраїнських, всесоюзних, міжнародних виставок, персональних виставок у Харкові та Києві, уродженця м. Шостка.
- 23 **80** років з дня народження **Анатолія Григоровича Меншуна** (1945–2018), поета, уродженця с. Тулиголове Кролевецького, нині Конотопського району.
- 24 **55** років з дня народження **Лариси Михайлівни Горболіс** (1970), педагогині, літературознавиці, докторки філологічних наук, професорки, уродженки с. Мала Ворожба Лебединського, нині Сумського району.

Березень

- 3 **135** років з дня народження **Федора Андрійовича Волинського** (1890–1970), лікаря, анатома, професора, доктора медичних наук, заслуженого діяча науки УРСР, уродженця с. Червлене Харківської губернії, нині Сумського району.
- 6 **115** років з дня народження **Івана Антоновича Дехти** (1910–1993), актора, режисера, актора Сумського обласного театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (1939–1978), заслуженого артиста УРСР, уродженця м. Олександрія Кіровоградської області.
- 6 **100** років з дня народження **Валерія Павловича Ламаха** (1925–1978), українського художника, графіка, монументаліста, представника покоління шістдесятників і мистецтва андеграунду, члена СХУ, уродженця м. Лебедин.
- 7 **65** років з дня народження **Світлани Олегівни Талан** (1960), письменниці, членкині НСПУ, тричі лауреатки конкурсу «Коронація слова» (2011, 2012, 2014), лауреатки літературно-мистецької премії ім. Пантелеймона Куліша, літературної премії ім. В. Юхимовича,

конкурсу літературно-наукового фонду ім. Воляників-Швабінських Фундації Українського Вільного Університету, удостоєної української літературної відзнаки «Золотий письменник України», почесної громадянки м. Сєверодонецьк Луганської області, уродженки с. Слоут Глухівського, нині Шосткинського району.

- 9 **215** років з дня народження **Олексія Миколайовича Савича** (1810–1883), визначного астронома, математика, геодезиста, доктора наук, професора, уродженця с. Пушкарівка Сумського району.
- 11 **225** років з дня народження **Василя Івановича Туманського** (1800–1860), поета, уродженця с. Чарториги, нині с. Шевченкове Шосткинського району.
- 14 **85** років з дня народження **Віктора Йосиповича Шовкуна** (1940–2018), літературного редактора, письменника, перекладача, уродженця с. Манченки Харківської області, проживав у с. Журавне Охтирського району.
- 19 **90** років з дня народження **Леоніда Миколайовича Фомиці** (1935–2012), доктора технічних наук, професора, академіка Інженерної Академії України та Академії будівництва України, засновника та керівника науково-дослідного підприємства «Будівельна наука» Академії будівництва України, головного редактора розділу «Будівництво» Вісника СНАУ, члена редколегії журналу «Бетон и железобетон», уродженця м. Харків, який навчався та працював у м. Суми.
- 20 **75** років з дня народження **Валерія Володимировича Шкарупи** (1950), живописця, графіка, кераміста, члена Всеукраїнської спілки «БЖ-АРТ» (1997), одного із засновників галерейного руху на Сумщині, уродженця м. Суми.
- 25* **60** років з дня народження **Сергія Васильовича П'ятаченка** (1965), українського науковця, філолога, фольклориста, краєзнавця, педагога, поета, художника, громадського діяча, кандидата філологічних наук, доцента, заслуженого працівника освіти України, члена НСЖУ, члена НСПУ, голови Сумської обласної організації НСПУ (2023), керівника громадської організації «Мистецька студія «Орфей», лауреата обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії (2019) в номінації «Краєзнавство», дійсного члена Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка, уродженця м. Суми.
- 26 **145** років з дня народження **Олександра Костянтиновича Богомазова** (1880–1930), українського графіка, живописця, педагога, теоретика мистецтва, уродженця с. Янків Ріг Харківської губернії, нині с. Іванівка Охтирського району.
- 29 **100** років з дня народження **Бориса Львовича Звагельського** (1925–1991), поета, літературознавця, педагога, кандидата філологічних наук, доцента СДП ім. А. С. Макаренка (1969–1973), відмінника народної освіти України, завідувача Сумського районного відділу народної освіти (1958–1969), уродженця м. Чернігів.

Квітень

- **30** років тому створене головне управління державної казначейської служби України в Сумській області (1995).
- 2** **135** років з дня народження **Якова Григоровича Савченка** (1890–1937), українського поета, журналіста, літературного критика, публіциста, який вчителював на Сумщині, репресованого в сталінські часи, розстріляного 1937 р. та реабілітованого 1958 р., уродженця с. Жабки Лохвицького району Полтавської області.
- 5** **75** років з дня народження **Івана Михайловича Лукаша** (1950), архітектора, лауреата Державної премії України в галузі архітектури, члена НСАУ, директора інституту «Сумипроєкт» (2005–2010), уродженця с. Спаське (на той час с. Ленінське) Конотопського району.
- 7** **115 років** з дня народження **Василя Андрійовича Мельника** (1910–1981), художника-аматора, безрукого генія пензля, уродженця с. Беєве-Комуна Липоводолинського району, нині с. Мельникове Роменського району.
- 9** **185** років з дня народження **Параскеви (Прасковії) Сергіївни Уварової (Щербатової)** (1840–1924), вченої-археологині, громадської діячки, уродженки с. Бобрик Білопільського, нині Сумського району.
- 10** **50** років з дня народження **Олексія Сергійовича Братушки** (1975–2014), Героя України, учасника Євромайдану, героя Небесної Сотні, уродженця м. Суми.
- 12** **80** років з дня народження **Валерія Володимировича Ейсмонта** (1945–1999), українського художника-монументаліста й живописця, члена НСХУ, уродженця м. Яготин Київської області. З 1975 р. мешкав та працював у м. Суми.
- 14** **105** років з дня народження **Пилипа Трохимовича Гаврилова** (1920–1986), філолога, літературознавця, педагога, журналіста, письменника, кандидата філологічних наук, краєзнавця, відмінника народної освіти, уродженця с. Цвітне Олександрівського району Кіровоградської області. З 1961 р. мешкав у м. Суми, працював у СДПІ ім. А. С. Макаренка.
- 20** **110** років з дня народження **Дмитра Матвійовича Білецького** (1915–1989), літературознавця, доктора філологічних наук, професора, уродженця с. Русалівка Черкаської області. У 1945–1950 рр. працював у СДПІ ім. А. С. Макаренка.
- 20** **205** років з дня народження **Федора Матвійовича Лазаревського** (1820–1890), нащадка української дворянської родини, третього з шести братів Лазаревських, чиновника (столоначальника) Оренбурзької прикордонної комісії, одного з найближчих друзів Т. Г. Шевченка, уродженця с. Гирявка Конотопського повіту Чернігівської губернії, нині с. Шевченкове Конотопського району.
- 24** **15** років тому відбулася Установча конференція **Сумської обласної організації Національної спілки краєзнавців України** (2010).

- 24** **105** років з дня народження **Дмитра Григоровича Білоуса** (1920–2004), поета, перекладача, літературного критика, члена-кореспондента АПН України (нині НАПН України), почесного академіка АПН України, члена НСПУ, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, премій ім. М. Рильського, ім. Олександра Копиленка, ім. Лесі Українки, ім. Олени Пчілки, уродженця с. Курмани Недригайлівського, нині Роменського району.
- 25** **140** років з дня народження **Володимира Прокоповича Тимошенка** (1885–1965), українського та американського економіста, українського політичного емігранта, громадського діяча, радника української дипломатичної місії на мирній конференції в Парижі (1919), на еміграції – професора Українського Вільного Університету, Стенфордського університету (1936–1950), уродженця с. Базилівка, нині Конотопського району.
- 30** **140** років з дня народження **Олександра Семеновича Федоровського** (1885–1939), українського геолога, палеонтолога, професора, уродженця м. Лебедин.
- 30** (за інш. даними 09. 05.) **190** років з дня народження **Максима Олексійовича Антоновича** (1835–1918), філософа, просвітителя, літературного критика, природознавця, уродженця м. Білопілля.

Травень

- 9*** **90** років з дня народження **Бориса Леонідовича Корогода** (1935–2017), історика, кандидата історичних наук, доцента, завідувача кафедри історії України СДПІ ім. А. С. Макаренка, уродженця с. Веселий Поділ нині Семенівського району Полтавської області.
- 9** **95** років з дня народження **Анатолія Георгійовича Скиби** (1930–2001), українського скульптора, члена НСХУ, уродженця с. Петрівка Кролевецького району, нині с. Морозівка Конотопського району.
- 15** **120** років з дня народження **Тимофія Кириловича Богатиря** (1905–1977), українського радянського діяча, начальника Управління гідрометеослужби Української УРСР (1944–1973), постійного представника України у Всесвітній Метеорологічній Організації (ВМО), уродженця с. Грабовське (тоді с. Пушкарне) Сумського району.
- 18** **90** років з дня народження **Михайла Володимировича Надєждіна** (1935–2023), українського художника, живописця, заслуженого діяча мистецтв України, народного художника України, члена НСХУ, уродженця с. Костянтинівка Сумського району.
- 20** **95** років з дня народження **Анатолія Івановича Дейнеки** (1930–2018), заслуженого архітектора України, головного архітектора м. Суми (1961–1967) та Сумської області (1969–2000), члена НСАУ, лауреата премії Ради Міністрів СРСР, уродженця с. Рясне Краснопільського, нині Сумського району.

- 21** **55** років з дня народження **Віктора Олександровича Рога** (1970), українського видавця, журналіста, громадського діяча, публіциста. Головного редактора тижневика ОУН (б) «Шлях перемоги» (з 2009), директора видавництва «Українська видавнича справа», віце-президента історичного клубу «Холодний Яр», заступника директора Центру національного відродження ім. Степана Бандери. Одного із лідерів бандерівського середовища в Україні, уродженця с. Погожа Криниця Роменського району.
- 21** **100** років з дня народження **Зої Когут** (1925–1997), журналістки, письменниці та поетеси, української емігрантки, дикторки українських програм радіо м. Мельбурн (Австралія), членкині СПУ, уродженки м. Суми.
- 22** **105** років з дня народження **Миколи Артемовича Андреєва** (1920–1995), краєзнавця, поета, уродженця с. Голобурди Дрибинського району Могилівської області (Білорусь). Жив і працював в с-щі Вороніж Шосткинського району.
- 26** **70** років з дня народження **Анатолія Андрійовича Коваленка** (1955), кандидата юридичних наук, доктора політичних наук, професора, голови Сумського земляцтва у місті Києві (2003–2005), президента Громадського фонду Святого Андрія Первозванного, заслуженого будівельника України, члена президії Асоціації місцевих і регіональних влад України, уродженця с. Стара Гута Середино-Будського, нині Шосткинського району.
- 29** **55** років з дня народження **Анни Коршунової** (Ганни Євгенівни Шевченко) (1970), письменниці, поетеси, публіцистки, кандидатки географічних наук, членкині НСПУ, педагогині, двічі лауреатки Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» (2012, 2015), літературної премії «Дитяча книга року ВВС–2017», переможниці Всеукраїнського літературного конкурсу «Просто так», уродженки м. Кропивницький, мешканки м. Суми.
- 30** **65** років з дня народження **Ольги Василівни Равицької** (1960), заслуженої артистки України, народної артистки України, актриси Сумського театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (1983–1988), нагородженої орденом княгині Ольги III ст. (2016), уродженки м. Суми.

Червень

- **55** років з часу створення **Сумської обласної організації Національної спілки архітекторів України** (1970).
- **105** років з часу заснування громадсько-політичної газети «**Білопільщина**» (1920) Білопільського, нині Сумського району. Назва від 2000 року.

- 1 **65** років з дня народження **Володимира Єгоровича Чухна** (1960–2013), юриста, краєзнавця, уродженця с. Очкине Середино-Будського, нині Шосткинського району.
- 3 **100** років з дня народження **Володимира Дмитровича Безсмертного** (1925–2014), журналіста, краєзнавця, уродженця м. Тростянець.
- 4 **140** років з дня народження **Михайла Митрофановича Філоненка-Бородича** (1885–1962), вченого в галузі будівельної механіки, уродженця м. Глухів.
- 6 **170** років з дня народження **Івана Михайловича Садовського** (1855–1911), лікаря ветеринарної медицини, мікробіолога, професора, уродженця с. Степанівка Сумського району.
- 10 **95** років з дня народження **Леоніда Сергійовича Татаренка** (1930–1999), поета, члена НСПУ, лауреата республіканської премії ім. М. Островського, уродженця м. Тростянець.
- 10 **115** років з дня народження **Федора Овксентійовича Моргуна** (1910–1990), поета, перекладача, члена СП СРСР, лауреата літературно-мистецької премії ім. В. Симоненка, уродженця с. Ярославець Кролевецького, нині Конотопського району.
- 11 **175** років з дня народження **Олександра Олексійовича Боброва** (1850–1904), відомого хірурга, доктора медицини, професора, уродженця м. Середино-Буда.
- 13* **70** років з дня народження **Анатолія Васильовича Луговського** (1955), поета, журналіста, краєзнавця, перекладача, художника, члена НСПУ та НСЖУ, заслуженого журналіста України, переможця обласного творчого конкурсу «Золоте перо Сумщини», уродженця с. Басівка Сумського району.
- 14* **40** років з часу створення **Сумської обласної організації Національної спілки письменників України** (1985).
- 17 **155** років з дня народження **Миколи Олексійовича Максимейка** (1870–1941), українського правознавця, професора, доктора історії права, члена-кореспондента АН УРСР, уродженця с. Волошнівка Роменського району.
- 17 **75** років з дня народження **Валентини Миколаївни Ткаченко** (1950), мистецтвознавиці, членкині Національної спілки художників України, Міжнародної ради музеїв (ICOM), учасниці Всеукраїнської програми «Золотий фонд нації. Все буде Україна», уродженки с. Високе Охтирського району.
- 18 **75** років з дня народження **Валентини Степанівни Мироненко** (1950), поетеси, журналістки, членкині НСЖУ, лауреатки обласної журналістської премії «Золоте перо Сумщини», Всеукраїнської літературної премії ім. О. Олесь, уродженки с. Бистрик Кролевецького, нині Конотопського району.
- 19 **65** років з дня народження **Петра Володимировича Товстухи** (1960), поета, члена НСПУ, уродженця с. Орлівка Ямпільського, нині Шосткинського району, мешкає в м. Глухів.

- 20** 55 років з дня народження **Руслани Віталіївни Лісової** (1970), композиторки, педагогині, викладачки Охтирської дитячої музичної школи, лауреатки численних конкурсів, уродженки м. Охтирка.
- 21** 100 років з дня народження **Володимира Олександровича Коростельова** (1925–2001), художника, живописця, члена НСХУ, заслуженого діяча мистецтв УРСР, уродженця м. Новоросійськ (Росія), мешкав у Сумах з 1972 року.
- 25** 370 років з часу заснування м. Суми (1655).
- 25–29** 25 років з часу заснування в Сумах (2000 р.) щорічного Всеукраїнського фестивалю духової музики «Сурми України» (до 2009 р. – «Сурми Конституції»). Співзасновники: Сумська міська рада та Міністерство оборони України.

Липень

- 2** 120 років з дня народження **Марфи Павлівни Крохмаль** (Крохмаль-Орябинська) (1905–1953), музикознавиці, кандидатки мистецтвознавства, доцентки, викладачки, уродженки м. Білопілья.
- 4** 90 років з дня народження **Юрія Анатолійовича Добровольського** (1935), педагога, інженера-конструктора, автора віршів та прози, виконавця романсів, художника, музиканта, уродженця м. Суми.
- 5** 85 років з дня народження **Анатолія Васильовича Тарана** (1940–1995), поета, прозаїка, журналіста, члена СПУ, уродженця с. Миропілья Краснопільського, нині Сумського району.
- 6** 140 років від дня народження **Олександра Яковича Таїрова** (1885–1950), режисера, уродженця м. Ромни.
- 10** 100 років з дня народження **Володимира Володимировича Сташиса** (1925–2011), правознавця, кандидата юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України, першого проректора Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого, заслуженого працівника вищої школи України, заслуженого діяча науки і техніки України, Героя України, лауреата Державної премії України в галузі архітектури, лауреата премії НАН України, багаторазового лауреата премії ім. Я. Мудрого, почесного громадянина м. Харків, уродженця м. Суми.
- 10** 125 років з дня народження **Петра Степановича Погребняка** (1900–1976), українського вченого-лісівника й ґрунтознавця, доктора географічних наук, професора, академіка і віце-президента АН УРСР, уродженця с. Волохів Яр Харківської області. Дитинство та юність пройшли у м. Тростянець.
- 10** 250 років з дня народження **Петра Івановича Прокоповича** (1775–1850), українського бджоляра, винахідника рамкового вулика, уродженця с. Митченки Конотопського повіту, нині Ніжинського району Чернігівської області.

- 11 **90** років з дня народження **Галини Миколаївни Ілларіонової** (1935), педагога, музикознавця, літератора, народилася в Югославії, працювала в м. Суми.
- 12 **110** років з дня народження **Петра Тимофійовича Тронька** (1915–2011), доктора історичних наук, професора, академіка НАН України, державного і громадського діяча, Героя України, лауреата Державної премії СРСР, заслуженого діяча науки і техніки України, голови редколегії 26-томної «Історії міст і сіл Української РСР», голови НСКУ (1990–2011), голови правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара (1996–2011), почесного громадянина м. Лебедин (працював директором дитячого будинку Лебедин), уродженця с. Заброди Богодухівського району Харківської області.
- 18 **120** років з дня народження **Панаса Федоровича Кочури** (1905–1976), українського письменника, прозаїка, лауреата Сумської обласної премії ім. П. Рудя (нині Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії), члена СПУ, уродженця м. Кролевець.
- 22 **65** років з дня народження **Ірини Михайлівни Козлової** (1960), поетеси, членкині НСПУ, керівниці конотопської літературної студії «Джерела», лауреатки премії ім. О. Лазаревського (Конотоп, 2005), відзнаки «Берегиня» (Конотоп, 2009), уродженки с. Жолдаки Конотопського району.
- 25 **85** років з дня народження **Віктора Михайловича Васильця** (1940), поета, заслуженого журналіста України, лауреата премії «Золота фортуна», члена НСЖУ, уродженця с. Улянівка Білопільського, нині Сумського району.
- 28 **115** років з дня народження **Володимира Ілліча Беляєва** (1910–2001), інженера, художника, лауреата державних премій, уродженця м. Шостка.
- 28 **135** років з дня народження **Павла Миколайовича Попова** (1890–1971), літературознавця, мистецтвознавця, фольклориста, доктора філологічних наук, члена СПУ, члена-кореспондента АН УРСР, професора, уродженця с. Миколаївка Буринського, нині Конотопського району.
- 28 **145** років з дня народження **Миколи Миколайовича Андрєєва** (1880–1970), фізика, одного із засновників школи акустики в СРСР, академіка АН СРСР, Героя Соціалістичної Праці, уродженця с. Курмани Недригайлівського, нині Роменського району.
- 29 **120** років з дня народження **Пантелеймона Никифоровича Мусієнка** (1905–1980), українського майстра кераміки, кандидата мистецтвознавства, члена СХУ, уродженця м. Ромни.
- 29 **185** років з дня народження **Івана Олексійовича Курилова** (1840–1916), краєзнавця, автора книги «Роменська старовина» (1898), багаторічного старости Святодухівського собору в Ромнах, уродженця м. Ромни.

- 31 90** років з дня народження **Ніни Іванівни Велігоцької** (1935–2015), мистецтвознавиці, художниці, кандидатки мистецтвознавства, заслуженої діячки мистецтв України, членкині НСХУ, уродженки м. Конотоп.
- 31 145** років з дня народження **Євдокима Петровича Мінюри** (1880–1963), живописця, педагога, уродженця с. Реутинці Крелевецького повіту Чернігівської губернії, нині Конотопського району.
- 31 235** років з дня народження **Олександра Михайловича Марковича** (1790–1865), історика, етнографа, громадського діяча, уродженця с. Сваркове Глухівського повіту Чернігівської губернії, нині Шосткинського району.

Серпень

- **10** років тому (1915) звання «Почесний громадянин м. Суми» присвоєно: **Олені Юрївні Петровій**, заслуженому майстру спорту України, членкині національної збірної команди України з біатлону, срібній призерці Зимових Олімпійських ігор 1998 року в Нагано, громадській діячці, уродженці с. Шаркан, Удмуртія (Росія), живе та працює в м. Суми. **Валентині Олександрівні Семеренко**, українській біатлоністці, заслуженому майстру спорту України, членкині національної збірної команди України з біатлону, чемпіонці світу, Європи та Олімпійських ігор, уродженці с-ща Краснопілля Сумського району. **Вікторії Олександрівні Семеренко**, українській біатлоністці, заслуженому майстру спорту України, членкині національної збірної команди України з біатлону, чемпіонці Європи, Олімпійських ігор, уродженці с-ща Краснопілля Сумського району.
- **105** років з відкриття **Сумського архітектурно-будівельного технікуму**, нині **Сумський фаховий коледж будівництва та архітектури** (1920).
- 1 70** років з дня народження **Олександра Івановича Кисельова** (1955), майстра різьблення по дереву, заслуженого працівника культури України, члена НСМНМУ та НСКУ, засновника й завідувача народного музею ремесел та побуту Слобожанщини (с. Косівщина Сумського району), уродженця м. Суми.
- 1 75** років з дня народження **Анатолія Михайловича Близнюка** (1950), педагога, громадського діяча, відмінника освіти України, керівника Сумської обласної громадської організації «Паліцинська академія», завідувача музею освіти й науки Сумщини (1985–2013) та музею «Дзвони Пам'яті» Сумської міської організації ветеранів України, члена НСЖУ, лауреата Канадської премії приятелів України та Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії, уродженця с. Підставки Липоводолинського, нині Роменського району.
- 1 95** років з дня народження **Івана Олександровича Манжари** (1930–2004), поета-сатирика, члена НСПУ, уродженця с. Жовтневе Білопільського району, нині с. Миколаївка Сумського району.

- 10 **75** років з дня народження **Михайла Пилиповича Юденкова** (1950), живописця, графіка, члена НСХУ, уродженця с. Удольє Трубчевського району Брянської області (Росія). З 1981 р. живе і працює у м. Суми.
- 11 **50** років з дня народження **Сергія Леонідовича Пархоменка** (1975–2014), українського солдата-гранатометника 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар» Збройних сил України, учасника російсько-української війни, посмертно удостоєного звання «Почесний громадянин м. Суми» (2016), уродженця м. Суми.
- 12 **80** років з дня народження **Анатолія Олександровича Єпіфанова** (1945), державного діяча, заслуженого економіста України, доктора економічних наук, професора, академіка Академії будівництва України, будівничого й ректора УАБС НБУ (1999–2003), що нині входить до складу СумДУ, лауреата Державної премії України в галузі архітектури, почесного громадянина м. Суми (2002), уродженця с. Коровинці Недригайлівського, нині Роменського району.
- 12 **95** років з часу заснування Великописарівської районної газети «**Ворскла**» (1930), нині газети з прикордонного району Сумщини.
- 16 **75** років з дня народження **Валентини Андріївни Макарової** (1950), музикантки, доцентки, викладачки, членкині Всеукраїнської музичної Спілки, заслуженої діячки мистецтв України, лауреатки Всеукраїнської літературно-художньої премії ім. І. Нечуя-Левицького, премії ім. Марії Слизж від Канадського Товариства Приятелів України, уродженки м. Нижній Новгород (на той час м. Горький, Росія). З 1984 р. живе та працює у м. Суми.
- 17 **65** років з дня народження **Валентини Володимирівни Новак** (1960), української художниці, членкині НСХУ, уродженки Старого Села (на той час с. Червоне) Сумського району. Живе у м. Суми.
- 19 **160** років з дня народження **Олександра Никифоровича Малинки** (1865–1941), українського фольклориста, етнографа, уродженця с. Мрин Ніжинського повіту Чернігівської області. Працював у містах Глухів, Кролевець, Конотоп.
- 20 **75** років з дня народження **Анатолія Васильовича Васильєва** (1950), інженера-механіка, кандидата технічних наук, професора, ректора СумДУ (з 2004), заслуженого працівника освіти України, лауреата Державної премії України в галузі освіти, почесного громадянина м. Суми (2021), уродженця м. Суми.
- 27 **65** років з дня народження **Валерія Олександровича Козупиці** (1960), композитора, виконавця пісень, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата багатьох конкурсів, дипломанта всеукраїнського фестивалю сучасної пісні «Шлягер року – 2016», уродженця м. Суми.
- 28 **85** років з дня народження **Володимира Дмитровича Малинковича** (1940), лікаря-ендокринолога, кандидата медичних наук, українського політичного діяча, публіциста, радянського дисидента, правозахисника,

члена Української Гельсінської Групи, уродженця м. Суми. З 2008 року мешкає в м. Мюнхен (Німеччина).

- 31 100** років з дня народження **Віри Климівни Артамонової** (1925–2016), поетеси, членкині НСПУ, уродженки м. Лебедин.

Вересень

- 1 90** років з дня народження **Олександра Івановича Галкіна** (1935–2016), краєзнавця, поета, письменника, журналіста, педагога, директора Охтирського міського краєзнавчого музею (1979–2002), члена НСЖУ, члена Фондації ім. І. Багряного, уродженця с. Розсохувате Охтирського району.
- 5 25** років з часу заснування Сумської обласної щотижневої незалежної газети «**Ярмарок**» (2000).
- 5 50** років з дня народження **Сніжани Вечорки** (Сніжани Миколаївни Ходзінської) (1975), поетеси, членкині літературної студії «Зерна», членкині НСПУ, уродженки м. Одеса. Дитячі та шкільні роки пройшли в с. Гринцеве Лебединського, нині Сумського району.
- 5 125** років з дня народження **Петра Карповича Фоменка** (1900–1983), українського різьбяр, заслуженого майстра народної творчості (1982), уродженця с. Кіндратівка Сумського району (на той час повіту).
- 9 155** років з дня народження **Сергія Васильовича Бородаєвського** (1870–1942), українського вченого-економіста, викладача, теоретика й організатора кооперативного руху в Україні та світі, громадсько-політичного діяча часів УНР, уродженця м. Охтирка.
- 10 (за ст. ст) 115** років з дня народження **Івана Андрійовича Лисого** (1910–2000), поета, педагога, краєзнавця, лауреата премії ім. О. М. Лазаревського, уродженця с. Підлипне, нині у складі м. Конотоп.
- 15 85** років з дня народження **Олександра (Олександрера) Володимировича Шугая** (1940), письменника, поета, члена НСПУ, лауреата Міжнародних премій ім. І. Багряного та ім. В. Вінниченка, літературної премії «Благовіст», Фонду Т. Г. Шевченка, уродженця с. Олексіївка Роменського району.
- *15 90** років з дня народження **Петра Михайловича Коцура** (1935–2010), педагога, історика, краєзнавця, письменника, члена НСЖУ та НСКУ, лауреата районної премії ім. І. Чумаченка, почесного громадянина с. Сакуниха, уродженця с. Сакуниха Недригайлівського, нині Роменського району.
- 16 115** років з дня народження **Івана Яковича Козаченка** (1910–1978), хірурга-онколога, заслуженого лікаря УРСР, організатора онкохірургічної служби Сумської області, ініціатора впровадження нових методів лікування онкологічних захворювань, уродженця с. Петрівка Дніпропетровської області, жителя м. Суми.

- 21** **145** років з дня народження **Володимира Олександровича Пархоменка** (1880–1942), вченого-історика, державознавця – дослідника Давньої Русі та історії Української Церкви, професора, педагога, кандидата й магістра богослов'я, репресованого радянською владою – засудженого до 10 років таборів, уродженця с. Сміле Роменського району.
- 22** **90** років з дня народження **Володимира Миколайовича Дяченка** (1935–2002), художника, фотохудожника, фотокореспондента, керівника сумської самодіяльної фотостудії «Горизонт», лауреата Сумської обласної премії ім. П. Рудя (нині Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії), уродженця с-ща Липова Долина Роменського району.
- 22** **115** років з дня народження **Михайла Микитовича Пархоменка** (1910–1982), літературознавця, критика, доктора філологічних наук, професора, члена СП СРСР, уродженця с. Шкуратівка Білопільського, нині Сумського району.
- 22** **190** років з дня народження **Олександра Опанасовича Потебні** (1835–1891), українського мовознавця, філософа, фольклориста, етнографа, літературознавця, доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента Петербурзької АН, лауреата Уваровської премії, уродженця с. Гаврилівка Роменського району.
- 24** **70** років з дня народження **Віктора Вікторовича Комарова** (1955), краєзнавця, публіциста, екскурсовода, директора (з 2012) Будинку-музею А. П. Чехова в м. Суми, уродженця с. Кіца Кольського району Мурманської області (Росія). Живе та працює у м. Суми.
- 26** **125** років з часу відкриття **Конотопського міського краєзнавчого музею ім. О. М. Лазаревського** (1900).
- 28** **75** років з дня народження **Леоніда Григоровича Матвієнка** (1950), заслуженого артиста Абхазії та України, соліста Сумської обласної філармонії, уродженця с. Юнаківка Сумського району.
- 28** **100** років з дня народження **Дмитра Кузьмича Ковтуна** (1925–2013), інженера, підполковника у відставці, засновника книжкової серії «Дітям рідного краю», уродженця с. Атюша нині Коропського району Чернігівської області. Працював у м. Конотоп.
- 28** **105** років з дня народження **Надії Олександрівни Сиротенко** (1920–2005), художниці, членкині НСХУ, уродженки м. Конотоп.
- 29** (за ст. ст.) **195** років з дня народження **Михайла Михайловича Левченка** (1830–1891), українського етнографа, лексикографа, уродженця м. Конотоп.

Жовтень

- **90** років заснування державного підприємства «Сумистандартметрологія» (1935).
- **135** років з дня народження **Михайла Максимовича Семенчика** (1890–1964), музеєзнавця, історика мистецтва, художника, археолога, одного з

- організаторів і першого директора Роменського окружного (краєзнавчого) музею, уродженця м. Ромни.
- 2 **90** років з дня народження **Миколи Тимофійовича Ільченка** (1935), головного архітектора м. Суми (1967–1995), члена НСАУ, лауреата премії Ради Міністрів СРСР у галузі архітектури, уродженця с. Токарі Лохвицького району Полтавської області.
  - 2 **130** років з дня народження **Арона Шефтелевича Гурштейна** (1895–1941), літературного критика, письменника, журналіста, члена СП СРСР, професора, уродженця м. Кролевець.
  - 3 **110** років від з дня народження **Івана Микитовича Гладенка** (1915–1991), вченого, лікаря-ветеринара, доктора ветеринарних наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР, уродженця с. Ганнівка-Вирівська Білопільського, нині Сумського району.
  - 4 **130** років з дня народження **Дмитра Васильовича Андрусенка** (1895–1965), диригента, бандуриста, педагога, організатора капели бандуристів в м. Суми, уродженця с. Решетилівка Полтавської області.
  - 10 **115** років з дня народження **Самуїла Йосиповича Маркуса** (1910–1985), військового диригента, заслуженого діяча мистецтв УРСР, уродженця м. Ромни.
  - 10* **200** років з дня народження **Дмитра Івановича Суханова** (1825–1890), купця, підприємця, Сумського міського голови (1858–1871), почесного громадянина м. Суми, мецената, будівничого Спасо-Преображенського собору в м. Суми, уродженця м. Обоянь Курської губернії.
  - 12 **145** років з дня народження **Григорія Семеновича Кожушка** (1880–1924), кобзаря, уродженця с-ща Велика Писарівка Охтирського району.
  - 13 **150** років з дня народження **Андрія Петровича Редькіна** (1875–1966), вченого у галузі агрономії та зоотехніки, Героя Соціалістичної Праці, уродженця м. Кролевець.
  - 16 **125** років з дня народження **Дениса Миколайовича Калюжного** (1900–1976), лікаря-гігієніста, доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента АМН СРСР, заслуженого діяча науки УРСР, уродженця х. Калюжний Лебединського району, нині с. Калюжне Сумського району.
  - 17 **95** років з дня народження **Леоніда Самойловича Товстухи** (1930–2010), майстра декоративно-ужиткового мистецтва, народного художника України, члена НСХУ, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, автора масштабного гобелена «Древо знань» для холу Сумської ОУНБ, уродженця с. Орлівка Ямпільського, нині Шосткинського району.
  - 17 **145** років з дня народження **Сергія Івановича Радченка** (1880–1942), вченого-гігієніста, доктора медичних наук, професора, уродженця м. Конотоп.
  - 18 **100** років з дня народження **Михайла Павловича Міняйла** (1925–1991), майстра народної дерев'яної скульптури, члена СХУ, уродженця с. Куземин Охтирського району.

- 19 **90** років з дня народження **Юрія Григоровича Стояна** (1935), вченого в галузі математичного моделювання, члена-кореспондента НАН України, лауреата Державної премії України в галузі науки й техніки, доктора технічних наук, професора, уродженця м. Ромни.
- 20 **75** років з дня народження **Надії Степанівни Гудилко** (1950), художниці-реставраторки, майстрині декоративного розпису, заслуженої майстрині народної творчості України, членкині НСМНМУ, лауреатки Сумської обласної премії ім. П. Рудя (нині Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії), уродженки с. Линове Путивльського, нині Конотопського району.
- 22 **65** років з дня народження **Василя Федоровича Пазинича** (1960), поета, педагога, краєзнавця, відмінника освіти України, члена НСПУ, лауреата премії Канадського Товариства Приятелів України та Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії, уродженця с. Бобрик Гадяцького району Полтавської області. Живе і працює в с. Московський Бобрик Лебединського, нині Сумського району.
- 22 **215** років з дня народження **Миколи Кузьмича Іванова** (справжнє прізвище Микола Кузьмич Корбачинський (Карбачинський) (1810–1880), українського оперного співака, тенора. Співав у оперних театрах Італії, Франції, Швейцарії, Великої Британії, уродженця містечка Вороніж Глухівського повіту, нині с-ща Вороніж Шосткинського району.
- 23 (за ст.ст.) **220** років з дня народження **Філарета (Дмитра Григоровича Гумілевського)** (1805–1866), відомого церковного діяча, архієпископа Чернігівського та Ніжинського, вченого, історика, краєзнавця, автора праць із теології, історії Слобожанщини, Чернігівщини, професора, доктора богослов'я, уродженця с. Конобеєво Тамбовської губернії (Росія), помер у м. Конотоп.
- 24 **100** років з дня народження **Віталія Михайловича Виноградського** (1925–2012), прозаїка, журналіста, колишнього головного редактора газети «Літературна Україна», члена НСПУ, уродженця м. Лебедин.
- 26 **90** років з дня народження **Володимира Юхимовича Сторіжка** (1935), академіка НАН України, доктора фізико-математичних наук, професора, директора Інституту прикладної фізики в м. Суми, заслуженого діяча науки й техніки України, уродженця с. Вільховатка Харківської області.
- 27* (за ст. ст. 16. 10.) **280** років з дня народження **Максима Созонтовича Березовського** (1745–1777), композитора, диригента, співака, автора концертів духовної музики, першої української симфонії, класика європейського музичного мистецтва, уродженця м. Глухів.
- 28 **60** років з дня народження **Ірини Гуртовенко** (1965–2005), художниці, поетеси, уродженки м. Суми.
- 28 **115** років з дня народження **Романа Івановича Верещагіна** (1910–1985), композитора, педагога, фольклориста, уродженця с. Гребениківка Тростянецького, нині Охтирського району.

- 29** 145 років з дня народження **Абрама Федоровича Йоффе** (1880–1960), фізика, доктора фізико-математичних наук, професора, академіка АН СРСР, віце-президента АН СРСР, заслуженого діяча науки СРСР, Героя Соціалістичної Праці, уродженця м. Ромни.
- 30** 75 років з дня народження **Миколи Петровича Гурця** (1950), поета, журналіста, педагога, викладача Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, наукового співробітника Державного історико-культурного заповідника у м. Глухів, члена НСЖУ, члена літературно-мистецького об'єднання «Сіверщина», уродженця с. Черневе Глухівського, нині Шосткинського району.
- 30** 145 років з дня народження **Павла Костянтиновича Федоренка** (1880–1962), історика, краєзнавця, архівіста, уродженця м. Ямпіль, нині с-ща Ямпіль Шосткинського району.
- 31** 100 років з дня народження **Діамари Олексіївни Ходимчук** (псевдоніми Діма, Дімара Комілевська) (1925), письменниці, акторки в діаспорі (США), дружини українського поета, публіцистки на еміграції Леоніда Полтави, уродженки м. Ромни.

Листопад

- **30** років з часу заснування першого Міжнародного літературно-мистецького фестивалю «**Кролевецькі рушники**» (1995).
- **100** років з часу заснування **Державного архіву Сумської області** (1925).
- 1** **130** років з дня народження **Василя Сергійовича Яременка** (1895–1976), актора, народного артиста СРСР, уродженця с. Рогинці Роменського району.
- 2** **50** років з дня народження **Юлії Валентинівни Лесіної** (1975), журналістки, музикантки, дитячої письменниці – авторки краєзнавчих книжок, викладачки історії мистецтв у Сумській дитячій художній школі (з 2015), уродженки м. Санкт-Петербург (Росія).
- 3** **70** років з дня народження **Ніни Звхарівни Негреби** (1955), художниці, педагогині, майстрині декоративного мистецтва, членкині НСХУ, уродженки м. Ліхен (Німеччина), живе та працює у м. Суми.
- 4** **135** років з дня народження **Олександра Кузьмича Тахтая** (1890–1963), археолога, музеєзнавця, краєзнавця, уродженця м. Ромни.
- 6** **55** років з дня народження **Олександра Григоровича Ткаченка** (1970–2014), капітана МВС України, загиблого в російсько-українській війні, почесного громадянина м. Суми (2015), уродженця м. Глухів.
- 7** **95** років з дня народження **Євгена Дмитровича Васильченка** (1930–2024), письменника, сатирика, гумориста, художника, лауреата літературної премії ім. Л. Глібова та Премії Канадського Товариства Приятелів України, члена НСПУ, уродженця с. Верхосулка Білопільського, нині Сумського району.
- 7** **105** років з часу заснування Шосткинської міськрайонної газети «**Полісся**» (1920).

- 10** 70 років з дня народження **Раїси Павлівни Вороненко** (1955), головної редакторки, директорки Сумського видавництва «Корпункт», очільниці Благодійної організації «Сумський обласний благодійний фонд «Милосердя», голові «Подільського земляцтва» на Сумщині, громадської діячки, організаторки заходів «Щаслива родина – міцна Україна», «Зігрій нужденну душу», координаторки Верховної Ради України по впровадженню програми «Добрик – Всесвіт», уродженки с. Слобода-Бушанська Ямпільського району Вінницької області. З 1973 року проживала на Сумщині, з 1994 року живе у м. Суми.
- 10*** 70 років з дня народження **Євгена Віталійовича Карпенка** (1955), композитора, хормейстера, доцента СДПУ ім. А. С. Макаренка, члена Національної всеукраїнської музичної спілки, уродженця м. Суми.
- 12** 140 років з дня народження **Михайла Івановича Ситенка** (1885–1940), хірурга-ортопеда, травматолога, професора, члена-кореспондента АН УРСР, заслуженого діяча науки УРСР, основоположника вітчизняної ортопедії та організатора ортопедотравмотологічної допомоги в Україні, уродженця с. Рябушки Лебединського, нині Сумського району.
- 15** 110 років з дня народження **Йосипа Михайловича Дудки** (1915–1990), поета, педагога, уродженця х. Широкий Яр Роменського повіту Полтавської губернії, нині с. Воцилиха Роменського району.
- 15** 130 років з дня народження **Михайла Максимовича Горбовцева** (1895–1978), дитячого письменника, члена СП СРСР, уродженця х. Почепці Путивльського повіту Курської губернії, нині с. Почепці Конотопського району.
- 20** 85 років з дня народження **Михайла Тихоновича Скорика** (1940), журналіста, редактора, учасника дисидентського руху, члена НСЖУ та НСПУ, уродженця с. Стара Рябина Великописарівського, нині Охтирського району.
- 20** 100 років з дня народження **Михайла Васильовича Богдановича** (1925–2006), вченого, педагога, методиста в галузі математики, кандидата педагогічних наук, уродженця м. Глухів.
- 21** 75 років з дня народження **Олексія Олексійовича Корякіна** (1950), музиканта, заслуженого працівника культури України, колишнього директора Палацу культури АТ «Сумське НВО ім. М. В. Фрунзе», уродженця м. Суми.
- 21** 85 років з дня народження **Валентина Миколайовича Реуса** (1940–2014), співака, народного артиста УРСР, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, уродженця с. Кам'янецьке Тростянецького, нині Охтирського району.
- 21** 115 років з дня народження **Порфирія Кириловича Яременка** (1910–1989), вченого, історика-дослідника давньої української літератури, доктора філологічних наук, професора, уродженця с. Попівка Конотопського району.

- 26** 65 років з дня народження **Надії Михайлівни Позняк** (1960), поетеси, членкині НСПУ, лауреатки літературної премії «Благовіст», Всеукраїнської премії ім. В. Юхимовича, літературної премії ім. А. Криловця, уродженки с. Вовківці Роменського району.
- 28** 105 років з часу відкриття **Роменського краєзнавчого музею** (1920).
- 30*** 140 років з дня народження **Григорія Ярофійовича (Єрофійовича) Манька (Ярошевича)** (1885–1975), актора, оперного співака в радянській Україні та на еміграції, заслуженого артиста УРСР, уродженця с. Підлипне Конотопського району.

Грудень

- 10 років тому Конотопська школа № 2 встановила рекорд України в категорії «Масові заходи»: 625 вчителів і учнів одночасно заспівали **пісню М. Матвійчука «Золоті шкільні літа»** (2015).
- 3*** 150 років з дня народження **Олександра Петровича Грекова (Греківа)** (1875–1958), українського військового діяча, генерал-хорунжого Армії УНР, начального команданта УГА, політичного емігранта, репресованого за сталінських часів, уродженця с. Сопич Глухівського повіту, Чернігівської губернії, нині Шосткинського району.
- 5** 100 років з дня народження **Анатолія Михайловича Лисого** (1925–2013), українського лікаря, громадського діяча української діаспори (США) співзасновника й голови Фондації ім. І. Багряного, лауреата літературної та патріотично-виховної премії ім. О. Гірника, уродженця с. Підлипне Конотопського району.
- 9** 80 років з дня народження **Світлани Василівни Геренко** (1945), заслуженої журналістки України, гумористки, членкині НСЖУ, нагородженої почесною відзнакою Сумської міської ради «За майстерність», уродженки с. Степанівка Сумського району.
- 14** 30 років тому був створений регіональний ландшафтний парк **«Сеймський»** (1995) у межах Конотопського району, що є найбільшою в Сумській області природно-заповідною територією.
- 14** 90 років з дня народження **Юрія Сергійовича Шемшученка** (1935), правознавця, доктора юридичних наук, професора, академіка НАН України та Академії правових наук України, одного з правників-розробників Конституції України (1996), директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ (1988–2022), заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, почесного громадянина м. Глухів, уродженця м. Глухів.
- 15** 75 років з дня народження **Олексія Івановича Вертія** (1950), літературознавця, народознавця, дослідника кобзарства, педагога, доктора філологічних наук, уродженця х. Веселий Яр Семенівської сільради Липоводолинського, нині Роменського району.
- 15** 75 років з дня народження **Варвари Сонцевої** (1950–1981), журналістки, поетеси, уродженки с. Духанівка Конотопського району.

- 16** 30 років з дня народження **Сергія Олександровича Табали** (1995–2014), бійця-добровольця, учасника російсько-української війни, загиблого під час оборони Донецького аеропорту, Героя України, Народного Героя України, почесного громадянина м. Суми (2014), уродженця м. Лебедин.
- 18** 125 років з дня народження **Сави Григоровича Острополя** (1900–1996), ортопеда, травматолога, заслуженого лікаря УРСР. Працював у Сумській центральній міській та обласній лікарнях (з 1929 року і до пенсії), уродженця с. Пасічна Новоград-Волинського району Житомирської області.
- 22** 70 років з дня народження **Віктора Борисовича Звагельського** (1955), історика, кандидата філологічних наук, доцента, краєзнавця, члена НСКУ, НСЖУ, лауреата премії ім. О. Лазаревського, лауреата премії Швабінських при Фундації Українського Вільного Університету (Нью-Йорк), почесного краєзнавця України, почесного громадянина м. Путивль, уродженця м. Суми.
- 26** 65 років з дня народження **Ігоря Юрійовича Швачунова** (1960), художника ленд-арту, живописця, графіка, фотохудожника, викладача, члена НСХУ, лауреата премії фотоконкурсу газети «День» (2010, 2015), уродженця м. Суми.
- 27** 100 років з дня народження **Юрія Макаровича Лисенка** (1925–2007), письменника, члена НСПУ, уродженця с. В'язенка Путивльського, нині Конотопського району.

***

Цього року виповнюється:

10 років тому (2015) у м. Буринь відкрили **Алею пам'яті Героїв України** – краян, загиблих у російсько-українській війні.

10 років тому (2015) у Конотопі відкрили **пам'ятник художнику-авангардисту Казимиру Севериновичу Малевичу**.

25 років з часу заснування **Кролевецького краєзнавчого музею** (2000).

30 років з часу заснування Сумською обласною універсальною науковою бібліотекою серії біобібліографічних покажчиків **«Краєзнавці Сумщини»** (1995).

30 років з часу заснування всеукраїнського науково-історичного журналу **«Сумська старовина»** (видання СумДУ та Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка) (1995).

40 років з часу відкриття в Сумах дитячого **парку «Казка»** (1985).

65 років з часу заснування **санаторію «Токарі»** (1960) Лебединського, нині Сумського району.

90 років з часу створення **Старосільського народного хору** сільського будинку культури Сумського району (1935).

95 років з часу відкриття **Сумського медичного училища**, нині Сумського медичного коледжу (1930).

95 років з часу заснування **Лебединського педагогічного училища ім. А. С. Макаренка**, нині педагогічного фахового коледжу ім. А. С. Макаренка (1930).

100 років з дня народження **Олексія Семеновича Черкашина** (1925), художника, фотографа, лауреата республіканських, обласних фестивалів самодіяльної творчості, учасника міжнародних виставок, уродженця с. Люджа Тростянецького, нині Охтирського району.

105 років з часу заснування в Сумах першого художньо-історичного музею (1920), нині **Сумського обласного художнього музею ім. Н. Х. Онацького та Сумського обласного краєзнавчого музею**.

120 років з часу заснування **сільськогосподарської дослідної станції при Сумському сільськогосподарському училищі** (1905).

120 років з часу відкриття бібліотеки службовців Тростянецького маєтку, нині **Тростянецької публічної бібліотеки** (1905).

120 років з часу заснування однієї з перших сумських міських газет – газети **«Сумський голос»** (1905).

125 років з дня народження **Павла Івановича Никитенка** (Нікітенка) (1900–1988), сумського краєзнавця-аматора, художника, колекціонера, автора спогадів про Суми-дореволюційні, уродженця м. Суми.

135 років з дня народження **Віктора Олександровича Романовського** (1890–1971), історика, археографа, архівіста, доктора історичних наук, професора, уродженця м. Глухів Чернігівської губернії, нині Сумської області.

165 років з часу заснування **першої публічної бібліотеки в Сумах** (1860).

175 років з дня народження **Івана Олександровича Асмолова** (1850), купця, підприємця, добродійника, гласного Сумської міської думи (1880–1905), члена Сумської управи (1881–1884), радника й управителя Торгового дому «Харитоненко й син», почесного громадянина м. Суми, уродженця м. Гайворон Курської губернії.

175 років з дня народження **Федота Романовича Падалки** (1850–1914), майстра керамічної скульптури, потомственого гончара й прадіда майстра-гончара Якова Падалки, уродженця с. Межирич Лебединського, нині Сумського району.

180 років з часу побудови **кам'яного Пророко-Іллінського храму в Сумах** (1845).

185 років з дня народження **Олександра Дмитровича Твердохлібова** (1840–1918), краєзнавця, етнографа, письменника, уродженця м. Охтирка.

190 років з дня народження **Олексія Кириловича Алчевського** (1835–1901), промисловця, банкіра, фінансиста, власника заводів, засновника гірничих та металургійних заводів на Луганщині, а також м. Алчевськ, ініціатора створення харківської «Громади», благодійника, мецената української справи, чоловіка українського педагога Х. Д. Алчевського, батька української поетеси Х. О. Алчевської, уродженця м. Суми.

195 років з дня народження **Михайла Івановича Драгомирова** (1830–1905), визначного військового та громадсько-політичного діяча, генерала від

інфантерії, педагога, літератора, національного героя Болгарії, почесного громадянина болгарського м. Систов (нині Свиштов), уродженця місцевості поблизу м. Конотоп.

195 років з дня народження **Данила Семеновича Каменецького** (1830–1880), українського етнографа, видавця, директора видавництва П. Куліша, засновника першої української друкарні у Петербурзі, уродженця м. Глухів.

215 років з дня народження **Дмитра Петровича Огієвського** (1810–1871), судового засідателя Глухова, знайомого Т. Г. Шевченка, уродженця м. Кролевець.

220 років з дня народження **Миколи Стефановича Маклакова** (1805–1883), купця 1-ї гільдії, благодійника, ініціатора створення в Путивлі училища для навчання селянських та міщанських дітей, уродженця м. Путивль.

225 років тому вперше була надрукована пам'ятка давньоруської літератури – «Слово о полку Ігоревім» (1800).

230 років з дня народження **Івана Тимофійовича Лисенка (Лисенкова)** (1795–1881), видавця, книготорговця, уродженця м. Суми.

235 років з часу заснування **Глухівської публічної бібліотеки** (1790) – однієї з найстаріших в Україні.

*260 років з дня народження **Василя Григоровича Полетики** (1765–1845), історика, публіциста, громадського діяча, збирача документів з історії України XVI–XVIII ст., предводителя дворянства Роменського повіту, будівничого першого театру в м. Ромни, уродженця м. Санкт-Петербург (Російська імперія). Жив і похований у родинному маєтку в с. Коровинці Недригайлівського, нині Роменського району.

*300 років з дня народження **Григорія Андрійовича Полетики** (1725–1784), автора філософських та історичних праць, політичного діяча, представника козацько-старшинського роду Лівобережної України, уродженця м. Ромни.

***

Дати заснування та перших історичних (письмових) згадок населених пунктів Сумської області:

160 років тому вперше в історичних документах згадується **с. Перехрестівка** (1865) Роменського району.

260 років з часу заснування **с. Рябушки** (1765) Лебединського, нині Сумського району.

330 років тому вперше в історичних документах згадується **с. Малий Вистороп** (1695) Лебединського, нині Сумського району.

340 років тому вперше в історичних документах згадується **с. Бакирівка** (1685) Охтирського району.

340 років з часу заснування **с. Юнаківка** (1685) Сумського району.

350 років з часу заснування **с. Михайлівка** (1675) Лебединського, нині Сумського району.

355 років з часу заснування **с. Рясне** (1670) Краснопільського, нині Сумського району.

355 років з часу заснування **с. Степанівка** (1670) Сумського району.

360 років з часу перших відомостей про заселення території сучасного **м. Ворожба** (1665).

360 років тому вперше в історичних документах згадується **с. Марківка** (1665) Білопільського, нині Сумського району.

365 років з часу заснування **с. Порозок** (1660) Краснопільського, нині Сумського району.

365 років з часу заснування **с. Рябина** (1660) Великописарівського, нині Охтирського району.

365 років з часу першої письмової згадки про **м. Тростянець** (1660).

375 років з часу заснування **с. Миропілля** (близько 1650) Краснопільського, нині Сумського району.

380 років з часу першої письмової згадки **с. Московський Бобрик** (1645) Лебединського, нині Сумського району.

385 років з часу заснування **с-ща Краснопілля** (1640) Сумського району.\

8 лютого
100-річчя з дня народження
Віктора Івановича Зарецького
(1925–1990)

Зарецький Віктор (1925–1990) – український живописець, майстер пейзажу та жанрової картини. Народився в м. Білопілля, Сумська обл. Закінчив Київський державний художній інститут, де навчався у Г. Титова, С. Григор'єва, М. Шаронова (1953).

Працював у галузі станкового та монументального живопису. Один з наймайстерніших рисувальників України. Організував свою студію малюнку (1978–1985).

В. Зарецького було відзначено Державною премією ім. Т. Г. Шевченка (1994). НАОМА та СХУ встановили премію ім. В. Зарецького для молодих художників.

Твори зберігаються в музеях України та світу.

Жив та працював в м. Київ.

За матеріалами відкритих джерел:

Зарецький Віктор. Картини художника // Goldens : вебсайт. – URL: <https://gs-art.com/artists/5259/>

Як створювався птах «Сирин»
(*Спогади архітектора Степана Павловича Сліпця*)

– Сумщина, а саме Білопілля (колись Крига) – це батьківщина Віктора Івановича Зарецького. Про це він говорив не без гордості. Якраз в ті роки вперше надрукували збірку поезій його знаменитого земляка Олександра Олеся, і ми придбали в сумській книгарні по томику.

Слобожанщина, як вважав Віктор Іванович, – край нескореної вільнолюбивої козаччини: старшинські жупани орнаментовані золотисто – сріблястою парчею, білі козацькі свитки, такі ж білі полотняні жіночі сорочки, часто вишиті білою ж заповочтю по полотну. Це також білі й червоні кольори кралевецьких рушників. Наявні тут й традиційні для України червоно-чорні вишиванки та килими, золотисто-коричнева кераміка. Та все ж домінуючим кольором мав бути білий. Так вирішили ми з Віктором Івановичем.

– Зверніть увагу, – говорив він, – Суми колись були світлим білим містом. Тільки в новій забудові втрачений, на жаль, цей традиційний для міста колорит.

Він любив Суми, це своєрідне місто, в тканину якого так невимушено, органічно вплелися великі простори долин Псла і Сумки, широкі зелені бульвари.

Не в кожному великому МІСТІ можна було побачити таку картину: на березі річки Сумки, що ховалася в рясці та верболозах, між кущами стоять припнуті до берега не якісь там моторні алюмінієві човни, а прості дощані, пофарбовані в зелений колір.

Багато ми ходили містом, здебільшого його старими районами. Викликала захоплення невеличка барокова церква часів козаччини, на жаль, забудована з усіх боків. Цегляна кладка стін, побілена вапном, скромні сандрики над вузенькими вікнами, сірий фарбований цоколь, зелень куполів. Все це має вишукані пропорції: подивишся – і здається, що то стоїть українська дівчинка в білій льолі.

Вечорами ми гуляли у великому міському парку, що розкинувся вздовж Псла. Віктор Іванович любив зупинятися на дерев'яному містку через ставок, вдивляючись в дзеркальне відображення в ньому старих верб, що росли вздовж берегів...

До художнього оформлення театру в Сумах ми приступали, вже маючи досвід в Івано-Франківську. Та інші місто, традиції, люди вимагали й інших підході до проекту. Визначальною в художньо-змістовій організації стала широка, на два поверхи, стіна над входами в зал для глядачів. Тут проектом передбачалося розмістити велику композицію, яка добре проглядалася б з рівня підлоги фойє та з галереї на третьому поверсі.

Спершу хотіли зробити на всю стіну великий килим. Його ескіз блискуче виконав Віктор Іванович на ворсовому папері. Та все ж після деяких роздумів зупинилися на іншому матеріалі.

Віктор Іванович пригадав, що в Сумах є старий порцеляновий завод і при ньому кімната-музей, де зберігаються зразки сучасних і колишніх творів. Ми поїхали туди, і були вражені майстерністю виготовлення експонатів, благородством перламутрово-сріблястого кольору порцеляни, її фактури.

І тут Віктор Іванович пригадав, що десь бачив панно, виготовлене з порцеляни, ми завмерли від заманливої ідеї створити на тій стіні щось подібне. Перешкодою могли стати лише великі розміри панно – довжина сягала 24 метри. Для виконання робіт необхідно було багато порцеляни, а її завжди

важко дістати. Захоплені ідеєю, ми спробували зацікавити керівництво міста. Після деяких роздумів нам запропонували зробити ескіз панно.

Повернувшись до Києва, Віктор Іванович взявся за роботу. Вже перші малюнки були чудовими. Сім казкових птахів: один – в центрі і по три – з кожного боку, які розташувалися знизу вгору до центрального. З поверненими в профіль головами, розкритими в крику дзьобами і схвильовано-динамічними помахами крил – вони справляли враження загальної тривоги. Птахи намальовані в народній традиції, увінчані чубиками-коронами, розкішно орнаментованими крилами і хвостами.

На жаль, Віктор Іванович в творчих пошуках замалював той перший ескіз. Хоча, на мій погляд, то був найкращий варіант. З часом він втратив ту ниточку і ніяк не міг вийти на рівень, з якого почав. Нарешті Віктор Іванович вирішив зробити модель композиції. На ній, пояснив він, легше відпрацьовуватиметься і рельєф, і сама композиція.

Для виконання моделі запросили майже безробітного на той час художника Івана Нестеренка, який за відсутності замовлень, виконував різьблення воріт для Переяслівського музею народної архітектури. За малюнком Віктора Івановича Нестеренко виготовив з сірої глини невеликий, але гарний рельєф. Маючи перед очима модель, Зарецький прекрасно завершив свій ескіз. Робота була витримана в перламутрово-сріблястому колориті, властивому порцеляні, з невеликими деталями більш активних золотих, червоних і синіх пацьорок на чубчиках, крилах і хвостах птахів.

Художня рада схвалила панно, та все ж поставила вимогу спростити композицію, розмістивши птахів по горизонталі у вигляді фриза.

«...Після схвалення панно художньою радою необхідно було, щоб його завізували також керівники міста та області. Однак міський голова Сум М. П. Лушпа не взяв на себе відповідальності особисто затвердити це рішення. Разом з Віктором Івановичем вони звернулися до партійного керівництва області. Ось як пригадував той епізод В. І. Зарецький:

Доповідав М. П. Лушпа. Після переліку різних спроб вирішити, чи буде панно в кераміці, чи то як килим, він приклав палець до лоба і патетично вигукнув:

– Нам прийшла думка: у нас же є чудовий порцеляновий завод! А що, коли зробити панно з порцеляни?! Це ж буде унікальна річ і, до того ж, реклама заводу!

...Слава Богу, все закінчилось добре, ескіз був затверджений.

Віктор Іванович спочатку виготовив панно на картоні, що само по собі було нелегкою справою.

Знову він вирішував проблеми приміщення, риштувань, коштів. Та справа просувалася. Виготовлення панно вже з порцеляни і його монтаж на столі виконувала група скульпторів і майстрів-модельєрів, роботою яких Віктор Іванович не міг нахвалитись.

У задум оформлення приміщення входило також виконання великих індивідуальних люстр і настінних світильників для фойє, залу і вестибюля,

ліхтарів на фасаді театру і навіть ручок на вхідних дверях. Це була серйозна проблема, і виручив знову Віктор Іванович. Він познайомив мене з львівським художником М. Г. Тарновським, який взявся виготовляти люстри і світильники. Вони вийшли чудові – з ртутного скла з домішкою перламутрових кольорів, і гармонійно вплелися в загальну композицію разом з порцеляновим панно. Останню крапку в художньому оформленні було поставлено, коли на художньому паркеті фойє та на полірованому граніті вестибюля розмістились групи керамічних ваз і кашпо для квіток, зелені й вазонів, виконаних також львів'янами.

...Після завершення всіх робіт було чимало схвальних відгуків. Найвищою відзнакою стало присудження в 1981 році Державної премії ім. Т. Г. Шевченка в галузі архітектури колективу, який брав участь у його створенні та оформленні. Та В. І. Зарецький й інші художники, які працювали над оформленням, не потрапили до числа лауреатів. Всі спроби добитися справедливості виявилися марними.

І коли я, зневірившись у власних можливостях досягти правди, запропонував Віктору Івановичу звернутися за підтримкою до Спілки художників, він промовив таке:

– Знаєте, головне, що ми зробили добру справу. Людям вона подобається, і я цим щасливий.

А найкращим підтвердженням його слів стала така сценка. Після завершення будівництва багато людей мило і чистило приміщення театру. У фойє зайшла прибиральниця – проста сільська жінка. Вона поставила своє відро і, уважно подивившись навкруги, тихо сказала:

Ой, як же тут гарно, наче в церкві!...

*С. Сліпець, український архітектор,
лауреат Шевченківської премії 1981 року.*

(Републікація)

Білопільщина. – 2021. – 24 січ. – С. 3 ; 5 трав. – С. 4.

Бібліографія

Публікації В. І. Зарецького

З сірого зошита : спогади художника // Київ. – 1992. – № 1. – С. 159–167 : іл.

Роздуми біля полотна // Образотворче мистецтво. – 1993. – № 1. – С. 8–11 ; № 2. – С. 7–8 : іл.

Поради В. Зарецького щодо головних принципів малювання.

Творчість В. І. Зарецького

Віктор Зарецький. Мистецькі твори Віктора Зарецького // Плеяда нескорених: Алла Горська, Опанас Заливаха, Віктор Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна : біобібліографічний нарис. Вип. 13 / Нац. парл. б-ка України ; авт. нарису Л. Б. Тарнашинська ; бібліогр.-упоряд. М. А. Лук'яненко ; наук. ред. В. О. Кононенко. – Київ : Нац. парл. б-ка України, 2011. – С. 134–145. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління).

URL: <http://surl.li/qxgmer>.

У біобібліографічному нарисі подається інформація про публікації репродукцій творів митця з 1960 року по 2011 рік. Усі матеріали розташовано за хронологією публікацій, а в межах року – за алфавітом.

Портрет С. А. Тарануценка. 1971 р. [Образотворчий матеріал] // Тарануценка С. А. Наукова спадщина. Харківський період. Дослідження 1918–1932 р. : монографічні видання, статті, рецензії, додатки, таранушенкознавчі студії, ілюстрації, довідкові матеріали / упоряд.: О. О. Савчук, М. М. Красикова. – Харків : Видавець Савчук О. О., 2011. – С. 598. – (Серія «Слобожанський світ». Вип. 1).

Графіка В. Зарецького 1920–1980-х р. : альбом / упоряд. М. Василенко. – Київ : Золотое сечение, 2012. – 296 с.

Аукціон # 47. Classic contemporary ART – Київ, 2021.

«Кульбаби», 1985. – С. 18 : іл. 17.

Без назви, 1960. – С. 25 : іл. 25.

«Витоки мистецтва», 1988. – С. 27 : іл. 27.

Про В. І. Зарецького

Нагороди

Кравчук Л. Про присудження Державних премій України ім. Т. Г. Шевченка 1994 року // Молодь України. – 1994. – 5 берез. – С. 1. ; Урядовий кур'єр. – 1994. – 10 берез. – С. 2. ; Літературна Україна. – 1994. – 10 берез. – С. 1.

Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка 1994 р. присуджено художнику Зарецькому В. І. (помертено) за картини: «Солдатка», «Літо», «Дерево (витоки мистецтва)», «Ой, кум до куми залицявся», «Весняні клопоти».

Положення про премію ім. Віктора Зарецького // Культура і життя. – 1993. – 9 жовт. – С. 8.

Національною спілкою художників України та Національною академією образотворчого мистецтва та архітектури була заснована премія ім. Віктора Зарецького для молодих художників.

У довідниках

Шевченківські лауреати, 1962–2012 : енцикл. довід. / вступ. слово Б. І. Олійника ; авт.-упоряд. М. Г. Лабінський. – 3-тє вид., змін. і допов. – Київ : Криниця, 2012. – С. 235–236.

Надані біографічні дані В. Зарецького.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа» ; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 158.

Мистецтво України : біогр. довід. / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. – С. 256.

Митці України : енцикл. довід. / за ред. А. В. Кудрицького ; упоряд. М. Г. Лабінський, В. С. Мурза. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1992. – С. 260.

У книгах

Рожнятковська О. Мовою страждання і радості : до 90-річчя від дня народження В. Зарецького (1925–1990) // Дати і події : календар знаменних дат (№ 1(5). 2015. Перше півріччя) / Нац. парлам. б-ка України ; уклад. В. Кононенко та ін. – Київ, 2014. – С. 49–53.

Юрченко Н. Краса мистецтва через страждання та радість : 90 років від дня народження В. І. Зарецького // Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2015 рік / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. О. К. Линник. – Суми, 2014. – С. 13–15.

URL: <http://surl.li/szdnch>. – Назва з екрана.

Автор статті надає біографічні дані та аналізує творчу діяльність художника. До статті додається бібліографія творчого доробку художника, а також матеріали про нього до 2015 року.

***

Зарецький Віктор: живописець, графік, педагог // Імена України. 100 митців / уклад. С. І. Побожій. – Суми : Університетська книга, 2020. – С. 36–37.

Горська А. Спалах перед світанком / упоряд. О. Лодзинська. – Київ : Кліо, 2019. – 136 с. : іл.

Видання присвячене 90-річчю з дня народження української художниці, дружини В. Зарецького, Алли Горської. Значну увагу у книзі приділено творчому шляху В. Зарецького.

Зарецький Віктор: монументаліст, живописець, графік, педагог, громадський діяч // Сумщина. Велика спадщина. Образотворче мистецтво / авт. тексту: С. Побожій, В. Ткаченко, І. Павленко. – Суми : Університетська книга, 2018. – С. 48–51.

Олександровська Б. Панно «Птахи щастя» (художник, автор ідеї – В. Зарецький ; співавт.: В. Єрмоленко, В. Шевченко, А. Шарко, Ю. Махлаєв, А. Яворський) // Олександровська Б. Герої нації : збірка п'єс. – Суми : Білий птах, 2016. – С. 5, 6 (фото).

Шевчук В. Принагідні зустрічі: [із Віктором Зарецьким (1925–1990)]
// Шевчук В. На березі часу. Ті, котрі поруч : спогади про митців і вчених. – Київ : Либідь, 2016. – С. 457–458.

Спогади автора про зустріч з В. Зарецьким у Києві (1989 р.).

Авраменко О. Терези долі Віктора Зарецького / О. Авраменко. – Київ : Ін-т. проблем сучасн. мистецтв Націон. акад. мистецтв України, 2011. – 592 с.

Віктор Зарецький (8 лютого 1925 – 23 серпня 1990) // Плеяда нескорених: Алла Горська, Опанас Заливаха, Віктор Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна : біобібліографічний нарис. Вип. 13 / Нац. парл. б-ка України; авт. нарису Л. Б. Тарнашинська; бібліогр.-упоряд. М. А. Лук'яненко; наук. ред. В. О. Кононенко. – Київ : Нац. парл. б-ка України, 2011. – С. 14–20, 145–159. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління).

URL: <http://surl.li/qxgmer>.

У нарисі надається біографія та аналізується творча діяльність В. Зарецького. Посібник містить матеріали про художника з 1957–2010.

Калініченко Н. Автопортрет художника повернувся на батьківщину // Земляки : альманах Сумського земляцтва в Києві. Вип. 1. 2003–2004 роки / гол. ред. М. Гриценко. – Суми : Собор, 2004. – С. 253.

Син Віктора Зарецького Олексій Зарецький подарував краєзнавчому музею м. Білопілья автопортрет свого батька Віктора Зарецького.

Медведєва Л. Новаторство шістдесятників і творчість Віктора Зарецького // Мистецькі обрії, 2003: науково-теоретичні праці та публіцистика : альманах / Академія мистецтв України; гол. наук. ред. І. Д. Безгін; упоряд. В. А. Щербак. – Київ : Силвол-Т, 2004. – С. 66–78.

Віктор Зарецький : 1925–1990. Живописець, педагог, громадський діяч // Золота книга української еліти : інформаційно-іміджевий альманах. У 6 т. Т. 1. – Київ : Євроімідж, 2001. – С. 542–543.

Горська А. Червона тінь калини : листи, спогади, статті / ред. та упоряд.: О. Зарецький, М. Маричевський. – Київ, 1996. – 240 с.

Книга присвячена життю знаменитого подружжя митців-шістдесятників А. Горської та В. Зарецького.

У періодичних виданнях

Калініченко Н. Віктор Зарецький: повернення на Батьківщину українського Клімта / Н. Калініченко, К. Константинова // Спільнопільля. – 2023. – 17 лют. – С. 9.

Автор статті згадує, як проходила виставка картин В. Зарецького «50 відтінків Віктора Зарецького» 8 лютого 2018 року в Києві, на якій відбулися презентація книги учениці художника Олесі Авраменко «Зарецький»; презентація фільму «Портрет» режисера В. Василенка; спогади народної артистки Р. Недашківської про свої портрети, які малював В. Зарецький.

Матяш М. Жінка, що не боялася // Пенсійний кур'єр. – 2019. – 27 верес. – С. 11.

Йдеться про українську художницю Аллу Горську, також згадується її чоловік Віктор Зарецький.

Божко С. Мистецтво незгоди і спротиву: від Бойчука до Зарецького... // День. – 2018. – 3–4 серп. – С. 16–17.

Інтерв'ю з мистецтвознавицею Л. Смирною, автором монографії «Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві», в якій йдеться про В. Зарецького. Додається ілюстрація В. Зарецького «Життя».

Поліщук Т. «Терези долі» Віктора Зарецького : про видатного художника «Дню» розповідає мистецтвознавиця Олеся Авраменко, яка є автором двох книжок про митця // День. – 2018. – 23–24 лют. – С. 8–9.

До статті додається фото В. Зарецького разом з дружиною А. Горською та фото його картин.

Пилипенко Г. Г. П'ятдесят відтінків Віктора Зарецького: майже сто робіт художника з приватної колекції винесено на загальний огляд // Урядовий кур'єр. – 2018. – 17 лют. – С. 8.

Виставка картин В. Зарецького у Музеї історії Києва, 2018 рік.

Константинова К. Художник Віктор Зарецький: відтінки душі і трагедії // Дзеркало тижня. – 2018. – 3–9 лют. – С. 14.

8 лютого в Музеї історії Києва відкрилась виставка «50 відтінків Віктора Зарецького». Про виставку та про самого автора розповідає народна артистка України Раїса Недашківська.

Веремійчик О. Відкрилася виставка Віктора Зарецького // Українське слово. – 2018. – 31 січ. – С. 16 ; 13 лют. – С. 16.

8 лютого у Музеї історії Києва відбувся вечір, присвячений творчості художника Віктора Зарецького, на якому мистецтвознавиця Олеся Авраменко презентувала нову книгу «Зарецький».

Вертіль О. У Сумах згадали про шістдесятників // Урядовий кур'єр. – 2015. – 17 черв. – С. 16.

У Сумському обласному художньому музеї ім. Н. Онацького відкрилася виставка «Віктор Зарецький та художники-шістдесятники». Коротке повідомлення.

25 березня
60 років з дня народження
Сергія Васильовича П'ятаченка
(1965)

Політ у небі життя на крилах Пегаса

*Ми переможемо з тобою!
Не по зубах їм ся війна.
Се наша пря, се нам до бою!
Іржуть вже коні за Сулою
І у Путивлі жде Вона...*
С. П'ятаченко

Уявлення про Учителя, Майстра, Сен-Сея у кожного своє. Та кожен з нас саме зі свого власного життєвого досвіду розуміє, наскільки важливо зустріти таку особливу людину, коли проекція бачення світу твоєї душі так гармонійно втілюється у дзеркалі однієї просторової реальності з ним. Але, що надзвичайно важливо, він дає поштовх зробити квантовий скачок! Ти залишаєш, немов комета, яскравий огненний слід – траєкторію в реальності, що так швидко стає минулим, але серцем і душею опиняєшся на іншому – своєму унікальному – Небі Життя...

Учитель... Він дає таку життєво необхідну віру в себе, надію на успіх, хоча, на перший погляд, вони – ці віра і надія – такі нетривкі й примарні... Що ж, тоді на допомогу приходять Любов, що стає золотим вінцем творчого розквіту Душі. Силою власної харизми, енергії Учитель терпеливо допоможе розгорітися на повну феєричну силу тому вогнищу, яке сховано в учневі, студентові, студійцеві...

Що ж, думаю, в житті деяких студентів сумського педагогічного педуніверситету і студійців мистецької студії «Орфей» Сергій Васильович П'ятаченко – член НСПУ, заслужений працівник освіти України, депутат

Сумської міської ради, науковець, художник, журналіст – саме Учитель з великої літери.

П'ятаченко Сергій Васильович – кандидат філологічних наук, доцент. За базовою освітою є вчителем української мови та літератури (Сумський державний педагогічний інститут імені А. С. Макаренка). Закінчив аспірантуру і докторантуру при Донецькому національному університеті. Доцент кафедри зарубіжної літератури СумДПУ ім. А. С. Макаренка. Науковець, автор багатьох публікацій з проблем літературознавства та фольклористики.

Вперше ми зустрілись з ним на перехресті тисячоліть – у 2000 році. Тоді він очолив літературну студію «Орфей», що діяла при Сумському педагогічному університеті імені А. С. Макаренка з 1952 року, з повагою перейнявши управлінсько-творчу естафету від попереднього голови студії Миколи Лазарка, котрий на той час обрав для себе духовний шлях священника. Пам'ятаю цю мить: вечір осіннього вівторка... В аудиторію філологічного факультету, де зібрались ми, юні (і не дуже) поети, увійшов молодий, на вигляд років 35, чоловік в елегантному світлому костюмі: струнка статура, м'які, але виразні, риси обличчя, блакитно-сіро-зелені, з прохолодним відтінком інею, очі, яскраво-світлі пасма волосся стильно спадали на високе чоло.

Перше засідання літстудії «Орфей» було наповнене теплом щирого спілкування-знайомства, виступами студійців із власними творчими доробками і, звісно ж, палке обговорення віршів і прози. Мені особливо імпонувало те, що Сергій Васильович протягом багатьох років головування в літстудії ставився з повагою до кожної особистості, незважаючи на вік і рівень професійності чи, навіть, талановитості. Звісно, що до «кузні літераторів» приходили різні люди, були й мега-талановиті, і відверті графомани... І професіонали філологи, котрі вміли «гратися» словами, створюючи занадто розумні конструкції словесних фігур, але без основного – серця творчості, дару, таланту... Але найважливіше і найрадісніше, що тоді, на перехресті тисячоліть, зібралася когорта саме талановитих студентів і старшокласників, які справді були обдарованими, але потребували філігранного «шліфування» свого таланту. Тож головна місія Сергія Васильовича П'ятаченка – виявити і підтримати талановиту молодь і, що надзвичайно важливо, дуже толерантно, не ображаючи, вказати на помилки, направити на вірний шлях. Допомогти розібратися з ритмом та версифікаціями, стилями і міксами вдалих імпровізацій.

*Ідуть вже ті, хто в нас повірить,
Коли зачнеться проминання,
Коли відміряться всі міри
У рік, у день, у час останній...*

Приємно, що С. В. П'ятаченко й сам був взірцем в царині літератури. Він автор трьох поетичних книг: «Життепис змії» (Суми, 2001), «У пошуках N.» (Суми, 2002) та «Я – Суми» (Суми, 2004). Тоді в нього була лише одна книга,

але яка! Неймовірно плетиво слів, застосування вибагливих тропів, то виокремлювало цілісний образ, затьмарюючи інший світ, то навпаки концентровано зупиняло увагу на стилістичних засобах і несподіваних та іронічних зворотах. Особисто для мене застосування такого багатства слів у повсякденному житті, не лише у поезії, було справжньою зливою радості. Не обмежувати себе у красі, поліфонічності й багатстві української мови – це просто щастя, яке взагалі-то, кожна освічена людина може собі дозволити, але... Це вибір, і, звісно, кропітка робота над собою та своєю мовою щодня.

*Моє розчинення у вірі,
Твоє намисто з мертвих ос.
Десь там, де мєви ти і вирій,
Десь там, де мій галапагос...*

Особливо хотілось би відмітити громадську діяльність С. В. П'ятаченка. Наразі він голова Сумського осередку Наукового товариства імені Т. Шевченка. Член правління Сумської обласної організації ВТ «Просвіта». Але крила Пегаса щоразу несуть героя цього нарису-портрету в поетичне Небо Життя...

Вже у 2001 році С. В. П'ятаченко організував щорічний обласний літературний конкурс для творчої молоді. Відтоді щороку початківці мали нагоду побачити свої творчі доробки на сторінках альманаху переможців літературного конкурсу «Орфей», у якому, до речі, очільник студії був одразу і головою оргкомітету, і упорядником, і автором передмов. С. В. П'ятаченко – організатор ряду мистецьких акцій у Сумах та області. Наприклад, масштабний міжнародний симпозіум «Нова творчість нового суспільства» до 50-річчя студії «Орфей» (за підтримки МФ «Відродження», Суми, 2002). За підсумками заходу вийшов друком альманах учасників міжнародного творчого симпозіуму «Крона слова» (Суми, 2003).

*І дороги вперед не знайти, а назад – не забути,
І ми ходим по колу й виходимо знов до води,
Набираєм в шоломи її разом з листям цикути,
І п'ємо як можливість, як шанс і як спосіб іти...*

С. В. П'ятаченко захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук на тему «Фольклористична діяльність П. О. Гнідича» (2003 р., Львівський національний університет імені Івана Франка). У 2006 році йому було присвоєне вчене звання доцента. А от про що неможливо забути студентам, так це про фольклорну практику та неймовірно цікаві дослідження автентичних пісень, віршів і замовлянь. Адже С. В. П'ятаченко – керівник багаторічної науково-дослідної програми по вивченню українських поселень у Росії. Плідна робота була проведена С. В. П'ятаченком у дослідженні та збору спогадів про Голодомор, за результатами якості вийшла збірка «Спогади про Голодомор».

У 2011 році був проведений перший міський фестиваль української урбаністичної поезії «Ми – Суми». Апогей заходу – вихід збірки віршів з

однойменною назвою фестивалю. До речі, фестиваль став чудовою промо-акцією міста Суми!

2014 рік... У час, коли наша країна переживає тяжкі випробування, С. В. П'ятаченко організовує акції на підтримку військовослужбовців з зони АТО. Про це свідчить, зокрема, зустріч студентів педагогічного університету з відомими письменниками Сумщини та благодійний розпродаж книг. Усі виручені кошти пішли на допомогу військовослужбовцям, що захищають нас в гарячих точках України.

*Щоб не мириться з Судьбою,
Щоб не хилиться до трави,
Чи переможем, чи обое
В тяжкім знесилимось двобої,
Для нас пусте – йдемо на Ви!*

О. Беляєва, журналістка.

(Републікація)

Освіта Сумщини. – 2015. – № 3. – С. 48–49.

Бібліографія

С. В. П'ятаченко – упорядник збірників про Голодомор

Голодомор на Сумщині у спогадах очевидців : збірник матеріалів. Кн. 1 / упорядкув., передм., прим. С. В. П'ятаченка. – Суми : МакДен, 2008. – 168 с.
URL: <http://surl.li/jzihyp>.

Голодомор на Сумщині у спогадах очевидців : збірник матеріалів. Кн. 2 / упорядкув., передм., прим. С. В. П'ятаченка. – Суми : МакДен, 2008. – 183 с.
URL: <http://surl.li/jzihyp>.

Голодомор на Сумщині у спогадах очевидців : збірник матеріалів / упоряд., авт. передм. та прим. С. В. П'ятаченко. – 2-ге вид. – Суми : МакДен, 2018. – 368 с.

Голодомор на Сумщині у спогадах очевидців : збірник матеріалів / упоряд., авт. передм. та прим. С. В. П'ятаченко. – 3-те вид. – Суми : МакДен, 2019. – 368 с.

С. В. П'ятаченко – упорядник інших видань

Абрамов І. З історії та культури селища Вороніж : фольклорно-етнографічні та краєзнавчі нариси / упоряд., передм. і прим. С. В. П'ятаченка. – Суми : МакДен, 2007. – 131 с.

URL: <http://surl.li/kepjlб>.

Відкритий світ : оповідання переможців конкурсу малої прози Open World 2019–2021. Кн. 1 / упоряд. С. В. П'ятаченко. – Суми : ФОП Щербина І. В., 2023. – 236 с.

Окремі видання С. В. П'ятаченка

До народних джерел Сумщини : навч. посіб. / С. В. П'ятаченко. – Суми : МакДен, 2004. – 80 с.

Фольклористична діяльність Павла Гнідича / С. В. П'ятаченко. – Суми : МакДен, 2004. – 196 с.

До народних джерел Сумщини : хрестоматія-посібник / С. В. П'ятаченко. – Суми : МакДен, 2005. – 80 с.

Поезія

Життєпис змії : вірші / С. В. П'ятаченко. – Суми : Собор, 2001. – 68 с.

Я – Суми : поезія / С. В. П'ятаченко. – Суми : Мак Ден, 2004. – 88 с.

Корінь слова : вірші / С. В. П'ятаченко. – Суми : Мрія, 2020. – 96 с.

Публікації С. В. П'ятаченка

У книгах

На ниві розуму не можна нам відставати / вступ. стаття С. В. П'ятаченка // Іван Абрамов : бібліографічний покажчик / Сумська обл. універс. наук. б-ка. – Суми, 2012. – С. 6–10.

URL: <http://surl.li/hkngpb>.

Бандуристе, орле сизий... / С. В. П'ятаченко // Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2024 рік / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. О. К. Линник. – Суми, 2023. – С. 38–48.

URL: <http://surl.li/ncbxeh>.

Стаття присвячена 220-річчю з дня народження Миколи Маркевича, уродженця села Дунаєць що на Глухівщині. Життєвий та творчий шлях митця.

Іван Абрамов : краєзнавець, етнограф і педагог / С. В. П'ятаченко // Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2024 рік / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. О. К. Линник. – Суми, 2023. – С. 60–70.

URL: <http://surl.li/ncbxeh>.

Павло Гнідич – фольклорист, педагог і просвітянин : 140 років від дня народження Павла Олександровича Гнідича (1884–1919) / С. В. П'ятаченко // Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2024 рік / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. О. К. Линник. – Суми, 2023. – С. 103–115.

URL: <http://surl.li/ncbxeh>.

***

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 8 / упоряд. В. Тарасенко. – Суми : Мрія-1, 2002. – С. 52–55.

Зародження фольклористичної думки на Сумщині у ХІХ ст. / С. В. П'ятаченко // Матеріали 5-ї Сумської наукової історико-краєзнавчої конференції (20–21 листопада, 2003 р.). Ч. II. Історія Сумщини з найдавніших часів до кінця ХІХ ст. Новітня історія Сумщини / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; Сумський обласний архів ; Сумське обласне історико-краєзнавче товариство «Спадщина» ; ред. кол.: В. В. Турков (відпов. секр.), В. А. Нестеренко, О. А. Однороженко. – Суми, 2003. – С. 75–79.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 9 / упоряд. О. Вертіль. – Суми : Мрія-1, 2004. – С. 132–133.

Народна культура саянів у дослідженні І. С. Абрамова / С. В. П'ятаченко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. Вип. 32 / Київ. нац. лінгвістичний ун-т ; за заг. ред М. Б. Євтуха ; уклад. О. В. Михайличенко. – Київ : Київ. нац. лінгвістичний ун-т, 2007. – С. 83–85.

Фольклористична спадщина Івана Абрамова / С. В. П'ятаченко // Філологічні науки : зб. наук. пр. Ч. 2 / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; редкол.: В. В. Герман, П. І. Білоусенко, Ю. А. Зацний та ін. – Суми : Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2007. – С. 215–219.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 16 / упоряд. О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2011. – С. 142–144.

Є коротка біографія автора.

Ріки Слобожанщини (триптих) / С. В. П'ятаченко // Ми – Суми : поезія учасників фестивалю 2011 / мистецька студія «Орфей» ; упорядкув. і редагув. С. В. П'ятаченка. – Суми : МакДен, 2011. – С. 51–54.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 17 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2012. – С. 98–102.

Юрій Ступак – шевченкознавець / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 18 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2014. – С. 125–131.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 19 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2015. – С. 87–91.

Додається коротка біографія автора.

Етнографічні і фольклорно-літературні аспекти перебування Лесі Українки на хуторі Косівщина / С. В. П'ятаченко // Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації: матеріали Міжнарод. наук. конф. (24–25 берез. 2016 р., м. Суми. Ч. II). – Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. – С. 125–129.

Історико-культурна специфіка топоніміки Слобідської частини Сумщини (за матеріалами народних переказів) / С. В. П'ятаченко // Сумський краєзнавчий збірник / упоряд.: О. М. Корнієнко, В. О. Артюх. – Суми : Мрія, 2016. – С. 261–270.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина. Письменники Сумщини : хрестоматія. Вип. 20 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2016. – С. 197–208.

Карнавальна хода по Сотні за участю засновника Сум полковника Герасима Кондратьєва. Сумський переказ про замуровану розбійницю / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 21 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2017. – С. 147–156.

Вірш, присвячений Герасиму Кондратьєву та історичний переказ про сестру Г. Кондратьєва Марію. Біографічні дані Марії та Герасима Кондратьєва.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 21 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2017. – С. 90–96.

До поезії С. П'ятаченка додана коротка біографія автора.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина. Письменники Сумщини : хрестоматія. Вип. 22 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Вид. 2-ге, допов. – Суми : Мрія-1, 2017. – С. 205–216.

Весняні акварелі : вірші / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 23 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2018. – С. 72–76.

Є коротка біографія автора.

Збірка П. Куліша «Українські народні перекази» та її місце у розвитку української фольклористики / С. В. П'ятаченко // Штрихи до портрета П. Куліша на тлі сучасності : зб. матеріалів круглого столу з онлайн зв'язком (м. Суми, 12 верес., 2019 р.). – Суми : Триторія, 2019. – С. 60–71.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 24 / упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2019. – С. 76–87.

Є коротка біографія автора, фото.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Сумщина. Велика спадщина. Поезія / від. за вип. О. Вертіль ; модер. проекту Є. Положій. – Суми : Університетська книга, 2019. – С. 352–354.

Надається коротка біографія С. П'ятаченка.

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 25 / упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2020. – С. 54–60.

До поезії автора додається біографія та фото.

Іван Кулжинський та його внесок у дослідження народної культури Глухівщини / С. В. П'ятаченко // Сумські історико-краєзнавчі студії : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. / редкол.: Д. В. Кудінов, О. М. Ключко, М. А. Михайліченко, В. О. Оліцький. – Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. – С. 194–203.

І. Кулжинський (23.04.(14.04. за ст. стилем) 1803, Глухів – 1884) – письменник, педагог, історик, етнограф.

Найстарша репрезентантка української етнографії: Пелагея Литвинова-Бартош / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 26 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький, Т. Герасименко. – Суми : Мрія, 2021. – С. 69–78.

До статті додається коротка біографія автора та фото.

Народна культура Охтирщини в науковій спадщині фольклориста, етнографа і краєзнавця Олександра Твердохлібова (1840–1918) / С. В. П'ятаченко // Краєзнавчі діалоги: Сумщина у сув'язі тисячоліть : матеріали регіональної конференції (м. Суми, 21 квітня 2021 року) / заг. ред. С. В. Драновська. – Суми : Сумський обл. ін-т післядипломної педагогічної освіти, 2021. – С. 206–211.

Є коротка біографія автора.

Професія хоч і важка, але захоплююча / С. В. П'ятаченко // Нестеренко П. А. Незабутні майстри слова : творчі портрети журналістів. – Суми : Мрія, 2022. – С. 3–5.

С. П'ятаченко аналізує книгу П. Нестеренка «Незабутні майстри слова: творчі портрети журналістів».

[Поезія] / С. В. П'ятаченко // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 27 / упоряд.: С. П'ятаченко (голова), О. Вертіль, В. Вовчанецький, Л. Ромен. – Суми : Мрія, 2023. – С. 50–56.

У періодичних виданнях

Павло Гнідич. Повернення імені // Сумщина. – 1994. – 13 квіт. – С. 3.

110 зим Павла Гнідича // Уик-енд (Сумы). – 1994. – 1–7 дек. – С. 4.

Із спостереженням над текстом «Плачу Ярославни» в «Слово о полку Ігоревім» // Народна творчість та етнографія. – 2003. – № 1–2. – С. 58–62.

Ідея соборності України у поезії Олександра Олеся та Євгена Маланюка // Визвольний шлях. – 2004. – лип. (Кн. 7). – С. 40–51.

Каштани і гільзи : вірш // Дніпро. – 2016. – № 8–9. – С. 86.

Про С. В. П'ятаченка

Відзнаки

Сумську обласну літературно-краєзнавчо-мистецьку премію у 2019 році присуджено кращим у своїй царині [Електронний ресурс] // Сумська обласна рада : вебсайт. – Електрон. дані та прогр. – Режим доступу: <http://surl.li/tsdbg>. – Назва з екрана.

Лауреати Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії за 2019 рік. За значний внесок у розвиток краєзнавства Сумщини, популяризацію історії рідного краю премію у номінації «Краєзнавство» отримав кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, член Національної спілки журналістів України Сергій П'ятченко.

Про відзначення державними нагородами України : указ Президента України від 21 листоп. 2008 р. №1061 // Урядовий кур'єр. – 2008. – 3 груд. – С. 3.

Звання «Заслужений працівник освіти України» отримав Сергій Васильович П'ятченко – доцент Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка.

У книгах

Полянничко Ю. В. Текст як гра змії зі скриптором, або знак і дух збірки «Життєпис змії» С. П'ятченка / Ю. Полянничко, С. Шевель // Лінгвокраєзнавство. Мовний аспект стилю письменників, періодичних видань, діалектів Сумщини : зб. наук. праць / за ред. В. В. Герман. – Суми, 2004. – С. 89–94.

Автор статті аналізує поетичну збірку «Життєвий змії» С. В. П'ятченка. Досліджується система образно-виражальних засобів поезії у контексті новітнього літературного процесу.

Кулик Н. Життєпис змії // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 8 / упоряд. В. Тарасенко. – Суми : Мрія-1, 2002. – С. 141–144.

Рецензія на книгу С. П'ятченка «Життєпис змії».

У періодичних виданнях

Тусіна А. Бібліотечні зустрічі // Панорама. – 2023. – 15–22 берез. – С. А2.

У бібліотеці-філії №2 Сумської центральної міської бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка (нині Сумської публічної бібліотеки) пройшла творча зустріч з письменником та краєзнавцем С. В. П'ятченком.

Вертіль О. Краєзнавець Сергій П'ятченко: «Карта Сум очищується від будь-яких міток «русська міра» // Урядовий кур'єр. – 2022. – 20 серп. – С. 3.

Бесіда з сумським краєзнавцем, письменником, громадським діячем Сергієм П'ятченком про дерусифікацію сумських топонімів.

Євтушенко В. Чому сумчани заговорили російською, і як повернути в місто українську / В. Євтушенко // Цукр. – 2022. – Вип. 3. – С. 90–95.

Інтерв'ю з кандидатом філологічних наук С. В. П'ятченком про розмовну мову.

Вертіль О. У Сумах пригощали автентичними українськими стравами: другий гастрономічний фестиваль «Слобожанські смаки» ствердив багатство місцевої кулінарії та широкі можливості для розширення кола гостей краю // Урядовий кур'єр. – 2020. – 18 січ. – С. 6.

Автор статті згадує С. В. П'ятченко, який допомагав організаторам фестивалю знаходити старі рецепти страв.

Поляченко А. Голодомор у спогадах очевидців // Панорама. – 2019. – 27 нояб. – 4 дек. – С. А10 ; Вісті Сумських громад. – 2019. – № 48. – С. 4.

У Сумській муніципальній галереї відбулася презентація третього видання збірки «Голодомор на Сумщині у спогадах очевидців», упорядником якої є С. В. П'ятченко.

Поетично-музичний вечір // Панорама. – 2019. – 27 февр. ; 6 марта. – С. А2.

У приміщенні Сумської міської галереї відбувся вечір поезії С. В. П'ятченко під назвою «Проростання весни».

[**Виставка педагога, фольклориста та художника Сергія П'ятченка**] // Панорама. – 2019. – 13–20 февр. – С. А3.

Експозиція під назвою «Обриси Легенд» – зібрання картин різних років, технік та стилів.

Вертіль О. «Одріжте мені пальця – я його з'їм» : експедиція під егідою Сумського педагогічного університету зафіксувала і зберегла для нащадків моторошні картини геноциду українського народу // Урядовий кур'єр. – 2018. – 24 листоп. – С. 5.

Кілька розповідей-свідчень про голодомор на Сумщині, зібрані учасниками науково-пошукової програми «Голодомор у пам'яті народу», яку розробив і очолив кандидат філологічних наук доцент Сумського державного педагогічного університету Сергій П'ятченко. Про нове видання свідчень, куди ввійшли спогади 400 старожилів Сумщини. Є фото карти «Южно-русскихъ нарѣчій и говоровъ».

Беляєва О. О. Політ у небі на крилах Пегаса // Освіта Сумщини. – 2015. – № 3. – С. 48–49.

Автором статті проаналізовано творчий шлях С. П'ятченка.

Депутатську вакансію в Сумском горсовете заняли // Данкор. – 2014. – 29 янв. – С. А3 ; ДС-експресс. – 2014. – № 5. – С. 1.

С. В. П'ятченко став депутатом Сумської міськради в одномандатному мажоритарному окрузі № 27.

Поляков А. Раздвоение личности // Панорама. – 2009. – 9–16 дек. – С. А22.

У Сумському обласному академічному театрі для дітей та юнацтва відбувся вечір за участю поета С. В. П'ятченка.

Шевченко Л. Фестиваль молодих // Літературна Україна. – 2006. – 18 трав. – С. 2.

До 20-річчя письменницької організації пройшов перший обласний фестиваль молоді української поезії, організований літературною студією «Орфей» при Сумському державному педагогічному університеті ім. А. С. Макаренка (керівник С. В. П'ятченко).

«Я – Суми» // Сумщина. – 2005. – 30 берез. – С. 3.

У Сумському Прес-клубі відбулася презентація поетичної збірки «Я – Суми». Мова йшла про розвиток та перспективи літературного процесу на Сумщині. На заході були представлені експозиції живописних і графічних робіт С. В. П'ятченка.

«Я – Суми» // Сумщина. – 2005. – 12 лют. – С. 2.

Надано рецензію на третю збірку поезії С. В. П'ятченка «Я – Суми».

Хвостенко Г. «Життєпис змій» розрахований на елітарного читача, а він, як виявилось є і в Сумах. І в області вистачає // Сумщина. – 2002. – 27 квіт. – С. 4.

Відгук на книгу Сергія П'ятченка «Життєпис змій».

9 травня
90-річчя з дня народження
Бориса Леонідовича Корогода
(1935–2017)

Біографія Бориса Леонідовича Корогода

Корогод Борис Леонідович народився 9 травня 1935 р. в с. Веселий Поділ Семенівського району Полтавської області. Батько – Леонід Лукич – був офіцером радянської армії, приймав участь в обороні Києва, потрапив у полон восени 1941 р. Після звільнення пройшов через фільтраційний табір, повернувся додому і працював робітником Семенівського цукрового заводу. Мати – Ганна Іванівна – працювала у колгоспі.

У 1953 р. Корогод Б. Л. вступив на історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Після закінчення навчання був направлений на роботу до Путивльського краєзнавчого музею. У 1962 р. його запросили до Сумського краєзнавчого музею, а згодом, після відкриття загальнонаукового факультету на базі СДПУ ім. Макаренка, на викладацьку роботу гуманітарного відділу цього факультету У 1968 р. вступив до аспірантури Київського державного педінституту ім. Горького, 1971 р. захистив кандидатську дисертацію і повернувся до Сум. Історичного факультету тоді ще не існувало, то йому запропонували викладати дисципліну «науковий комунізм». Але він був істориком за покликанням і намагався стати викладачем за фахом. У 1978 р. його запросили на роботу до Чернігівського педінституту, де був історичний факультет, читати лекції з історіографії історії СРСР та історії України.

Оскільки викладачі суспільно-політичних дисциплін були номенклатурою обкому компартії, то необхідно було одержати там дозвіл на переїзд. Переїздити не дозволили, було заявлено, що в майбутньому історичний факультет буде відкрито в Сумському педінституті.

Наполегливість Бориса Леонідовича у відновленні професійної історичної освіти в Сумському педінституті знайшла підтримку у новопризначеного в 1980 р. ректора І. Т. Качана. Ідея відкриття факультету була підтримана секретарем обкому партії І. Я. Макухіним. Історичний факультет розглядався партійним органом як платформа для організації підготовки кадрів пропагандистів в області. Були підготовлені необхідні документи для Міністерства освіти УРСР і наказом останнього від 4.12.1980 р. Сумському педінституту було дозволено розпочати підготовку істориків з 1981/1982 н. року. Виконуючим обов'язки декана факультету було призначено Б. Л. Корогода. На його плечі лягло багато завдань: створення хоча б мінімальної матеріальної бази, добір викладацьких кадрів, набір студентів.

Адміністративна робота Бориса Леонідовича не приваблювала. Його цікавила викладацька і наукова діяльність.

Все своє життя Борис Леонідович підтримував зв'язок із однокласником – журналістом, кінодраматургом, письменником, перекладачем М. А. Шудрею.

Спільні краєзнавчі інтереси пов'язували його з П. А. Сапухіним, Л. П. Сапухіною, М. М. Даньком, Г. Т. Петровим. Історія «Слова о полку Ігоревім» стала основою тісних зв'язків з Є. Г. Нефедовським – директором Путивльського краєзнавчого музею, автором історичного нариса про Путивль і доктором філологічних наук, професором педінституту П. П. Охріменком. Дружні відносини пов'язували його з однокурсником по університету П. І. Арсеничем, відомим науковцем, учасником дисидентського руху 60–70-х років. Ці люди не кричали про патріотизм, а доводили його справами – організаційними, науковими, публіцистичними та іншими. Таким був і Борис Леонідович. Першою, внутрішньо-обов'язковою рисою патріотизму він вважав рідну мову і знання власної історії, починаючи з історії роду, рідного населеного пункту, регіону, країни в цілому. Борис Леонідович активно сприяв українізації навчального процесу в інституті. Після прийняття у жовтні 1989 р. закону «Про мови в УРСР» питання про запровадження української мови у навчальний процес було поставлене з ініціативи Б. Л. Корогода на засіданні кафедри історії СРСР, а згодом і на засіданні вченої ради історичного факультету. Хоча ця ініціатива була зустрінута іншими викладачами ВУЗу неоднозначно, Борис Леонідович першим перейшов на викладання курсів українською мовою.

У вересні 1991 р. за ініціативою Бориса Леонідовича кафедра історії СРСР та УРСР була реорганізована в кафедру історії України і її викладачі одними з перших в республіці створили програму курсу «Історія України». Він активно підтримував наукові здобутки студентів, керував студентськими дипломними і магістерськими роботами, багато з яких переросли у кандидатські дисертації.

Коли в кінці 80-х, на початку 90-х років студенти-історики активно включились в національно-визвольний рух, ризикуючи своїм студентським майбутнім йшли на протистояння з владою, він як міг захищав студентів перед органами міліції і КДБ. Можливо завдяки цьому всі учасники молодіжних

новостворених національних організацій, учасники «Революції на граніті» восени 1990 р., учасники відзначення 110 річниці з дня народження С. Петлюри у Полтаві змогли закінчити навчання і отримати дипломи.

Як згадують випускники різних років – Борис Леонідович був для них втіленням справжнього педагога, науковця, інтелектуала, вмілого організатора, мудрого наставника. Його перу належать більш ніж півсотні наукових праць, якими користувалися і користуються студенти, вчителі, краєзнавці, всі ті, хто любить історію.

Г. Корогод,
*кандидатка історичних наук,
доцентка СДПУ ім. А. С. Макаренка.*

Бібліографія

Праці Б. Л. Корогода Окремі видання

Нарис історії Сумщини. Вип. 1. З найдавніших часів до середини XVII ст. : посібник / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод. – Суми : Козацький вал, 1999. – 94 с.

Нарис історії Сумщини. Вип. 2. Від середини XVII до кінця XVIII ст. : посібник з історії рідного краю / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод. – Суми : Козацький вал, 2000. – 153 с.

Йдеться про події російсько-шведської війни, економіку, соціальні відносини і духовне життя краю.

«Козацькі літописи» і їх місце в українській історіографії : навч. посіб. для студ. істор. факульт. вузів / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод. – Суми : Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2002. – 68 с.

Викладена інформація про авторів літописів, їх соціальне становище, духовний світ, висвітлені основні проблеми історії України.

Сумська область у роки Великої Вітчизняної війни / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод, М. І. Логвиненко. – Суми : Козацький вал, 2003. – 178 с.

Показано економічне і культурне становище області напередодні війни, боротьбу населення області під час боїв, опір окупантам і визволення області від загарбників.

Сумщина в історії України : навч. посіб. / ред. кол.: В. Ю. Голубченко (гол. ред.), Б. Л. Корогод. – Суми : МакДен, 2005. – 496 с.

Династичні шлюби у контексті міжнародних відносин Київської Русі / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод. – Суми : ФОП Корощенко О. М., 2012. – 173 с.

Розповідається про родинні зв'язки руських князів з іноземними правлячими домами.

Село Лікарське в контексті історії Слобідської України / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод. – Суми : Мрія, 2016. – 183 с.

У монографії йдеться про заселення Слобідської частини Сумщини у XVIII–XIX ст., виникнення нових населених пунктів і їх національний склад,

становлення поміщицького і селянського землеволодіння, формування сільських громад самоврядування, історію села Лікарське.

Становлення і розвиток вищої історичної освіти в Україні (1804–1884 рр.) : монографія / Б. Л. Корогод. – Суми : ФОП Корощенко О. М., 2019. – 208 с.

Публікації у книгах

Из истории судоходства по реке Сейм / Б. Л. Корогод // Тезисы докладов и сообщений первой Сумской областной научной историко-краеведческой конференции (5–6 апреля 1990 г.) / Сумской гос. пед. ин-т им. А. С. Макаренко ; Сумская обл. организ. Укр. общества охраны памятников истории и культуры ; Сумской истор.-краевед. музей ; ред. кол.: А. И. Журко (отв. ред.), Б. И. Корогод, В. Л. Луценко, В. Н. Лискун, П. П. Охрименко, П. И. Меркулов ; отв. за вып. В. В. Бугаенко. – Сумы, 1990. – С. 62–64.

До питань розвитку історичного краєзнавства на Сумщині та його активізації в практиці шкіл і вузів з метою патріотичного виховання учнів та студентів / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод // Патріотичне виховання школярів та студентів у позакласній краєзнавчій суспільно-корисній діяльності : матеріали першої Сумської обласної педагогічно-краєзнавчої науково-практичної конференції / Сумський держ. пед. ін-т ім. А. С. Макаренка ; Сумська обл. орган. Укр. тов. охорони пам'яток історії та культури ; ред. кол.: В. Ю. Голубченко, Л. М. Бойченко, Т. Я. Солдатенко. – Суми, 1992. – С. 43–45.

З історії створення Сумського педагогічного інституту / Б. Л. Корогод, Г. І. Корогод // Матеріали другої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції. Ч. І. Історія / Сумський держ. пед. ін-т ім. А. С. Макаренка ; Сумська обл. орг. Укр. тов. охорони пам'яток історії та культури ; ред. кол.: Б. Л. Корогод (відпов. ред.), Р. Д. Кайда, С. Г. Кажан, Г. І. Корогод, М. О. Лушпа, П. М. Щербань ; відп. за вип. В. В. Бугаенко. – Суми, 1994. – С. 107–112.

Семен Гаркуша на Сумщині / Б. Л. Корогод // Третя Сумська обласна наукова історико-краєзнавча конференція (7–8 грудня, 1999 р.) : збірник статей / Сумський держ. пед. ін-т ім. А. С. Макаренка ; Сумська обл. орган. Укр. тов. охорони пам'яток історії та культури ; відп. за вип. В. В. Бугаенко ; ред. кол.: П. М. Щербань (відп. за вип.), Б. Л. Корогод, В. В. Турков, М. О. Лушпа, Л. В. Корж. – Суми : Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 1999. – С. 48–50.

Кондратьєви і їх роль в політичному і соціально-економічному житті Сумщини / Б. Л. Корогод // Матеріали четвертої сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції (14–15 грудня 2001 р.). Ч. 1 / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; Сумська обл. спілка краєзнавців ; Сумська обл. організація Укр. тов. охорони пам'яток історії та культури ; Сумська обл. асоціація краєзнавців ; Сумський обл. ін-т післядипломної освіти пед. кадрів ;

ред. Г. І. Корогод. – Суми : Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2001. – С. 70–75.

Кондратьєви і їх роль в політичному і соціально-економічному житті Сумщини / Б. Л. Корогод // Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка ; авт.-упоряд.: О. І. Кисельов, О. М. Корнієнко. – Суми : Університетська книга, 2019. – С. 302–307.

До статті додається коротка біографія автора.

Про Б. Л. Корогода

Осташевський М. Л. Макаренківська alma mater / за заг. ред. Ю. О. Ляного. – Суми : Університетська книга, 2019. – С. 142.

Автор згадує Б. Л. Корогода, який у 1981 році очолив історичний факультет Сумського державного педагогічного інституту ім. А. С. Макаренка.

Голубченко В. Ю. Освіта Сумщини в іменах : пед. довід. / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Університетська книга, 2012. – С.145– 146.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа» ; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 220.

13 червня
70 років з дня народження
Анатолія Васильовича Луговського
(1955)

«І солодко падали яблука в тиху траву...»
Автобіографічне есе

Навіть не віриться, що мені вже 70! Здається, ще зовсім недавно гасав вулицями Басівки босоногим хлопчаком:

*«Згадаю дитинство і бачу небесні глибини,
Високі тополі, а ще, швидкоплинну ріку...
У вранішніх росах купається тиха долина,
І чується щедра зозулина пісня: «Ку-ку!»*

Як час безупинно летить! Швидко і безповоротно... Я вже згадував свою «малу батьківщину» – село Басівка Сумського району Сумської області. Саме тут я і з'явився на білий світ 13 червня 1955 року в простій селянській сім'ї. Батьки мої: Василь Калинович і Олександра Григорівна були колгоспниками. Серед дітей у нашій сім'ї я – третій. А всього нас росло шестеро. Одним словом, велика і дружна сім'я.

Ще у ранньому дитинстві у мене виникало нестримне бажання малювати. Вже у два (!) роки я взяв до рук олівця... Пізніше мати згадувала: «Спочатку думала, що вередує дитина. Який йому олівець? Ледве на ноги зіп'явся! Ще око собі виштрикне. А потім дивимось з батьком, а воно, і справді, малює!»

Добре пам'ятаю (мов учора було) першу свою шкільну «стіннівку», яку оформлював у третьому класі, маючи статус «кращого художника» Басівської восьмирічної школи. Тоді ж почав писати й вірші...

Середню освіту здобував у Юнаківській школі-інтернаті. Це за 10 кілометрів від Басівки. Весною та восени добирався на велосипеді, а взимку доводилось і пішки... Вважаю, мені дуже поталанило, що я потрапив під мудру опіку тодішнього директора Юнаківській десятирічки Івана

Івановича Приходченка. Він якось одразу виявив усі мої творчі нахили й здібності, та всіляко сприяв їх розвитку. Послухавши одного разу мої вірші на шкільному літературному вечорі, Іван Іванович публічно відзначив: «Є у тебе, хлопче, «іскра Божа»!»

Сам І. І. Приходченко, без перебільшення, був самородком, образно кажучи, «людиною-оркестром»! Майстерно грав практично на всіх музичних інструментах: і клавішних, і струнних, і духових. Мав неабиякий літературних хист – писав п'єси для сільського драмколективу, на сцені місцевого будинку культури сам же ставив спектаклі як режисер, талановито грав акторські ролі, а також самовіддано займався краєзнавством, всіляко пропагував історичне минуле Юнаківки, навіть створив багатий на цікаві експонати музей рідного села.

А як він щиро радів, коли в Сумській районній газеті «Вперед» була надрукована солідна поетична підбірка (ціла шпальта) моїх віршів! Вже дещо пізніше, у поетичній збірці «Монолог душі», я присвятив Івану Івановичу свої вірші, що так і називалися «Мій Вчитель».

Після школи я вступив до Сумського культурно-освітнього училища на драматичне відділення. На вступних екзаменах, проходячи «творчий конкурс», читав авторського вірша «Балада про хліб». Це був мій поетичний і акторський дебют на обласній сцені.

А потім життя стрімко понеслося вперед, закручуючись у нестримну спіраль часу... Згадаю, і перед очима – калейдоскоп подій, знакових знайомств, різноманітних заходів, кропіткого навчання, творчих перемог та невдач...

Починаючи з середини 70-х і майже до кінця 80-х років минулого століття, я здобував вищу режисерську й журналістську освіти. Було таке відчуття, що я лечу, мов кінь, долаючи усі перепони й перешкоди:

«Безприв'язний летить... Щасливий!

Підкови весело дзвенять.

Хоч вітер і вчепився в гриву –

Не може стримати коня.

Бо він спішить! А чи далеко?

Біжить кудись з останніх сил...

А в небі молодий лелека

Запрошує розмахом крил...

Кінь весь у милі. Сяють очі

Утоми тліючим вогнем...

...Почуються слова пророчі:

«Ти чимось схожий із конем...»

Доля занесла мене до славетного своєю історичною минувшиною міста Путивль – районного центру Сумської області. Працював у міському будинку культури художником-оформлювачем, декоратором народного театру,

режисером молодіжного театрального колективу. Писав сценарії до різноманітних тематичних заходів, де треба було вміти віршувати. Словом, поезія завжди була поруч зі мною. Друкувався на сторінках Путивльської «районки». Переважно вірші. Хоча інколи редакція зверталася з проханням підготувати, наприклад, репортаж про виступи чи творчі звіти самодіяльних творчих колективів...

А вже згодом, на правах журналіста-професіонала (бо я закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка), став штатним співробітником редакції районної газети. Успішно подолав усі щаблі професійного зростання: від кореспондента до головного редактора часопису «Путивльські відомості». Взагалі, присвятив нелегкій та відповідальній журналістській справі практично 20 років свого життя. Вступив до Національної спілки журналістів, став заслуженим журналістом України.

Щирої любові до слова, до мови, до поезії мене навчили в університеті справжні велети української мови й літератури Анатолій Григорович Погрібний та Олександр Данилович Пономарів.

Скажу відверто, увесь цей час поезія вперто проростала у моїй душі віршами й поетичними образами. Все це внутрішньо й візуально упорядковувалося, реалізуючись в книжки. Майже одночасно, з інтервалом в два-три роки, побачили світ поетичні збірки: «Калинові сні», «Отча земля», «Монолог душі», «Сповідь», «Часоплив». А за ними – книжки: «Струна», «Вікно», «Листи без відповіді», «Доля Ікара»...

В 1999 році мене прийняли до Національної спілки письменників України. Ця непересічна подія надихала на подальшу творчу роботу. Незабаром вийшли друком поетичні книги: «Класичне літо», «І кожен день, як маленьке життя», «Одкровення». У співавторстві з відомим українським поетом Олександром Педяшем (на жаль, нині покійним) видали дві збірки поезій: «Передчуття» та «Диптих».

Тематика поетичних творів досить широка: осмислення сенсу життя, місце людини-поета у процесі суспільного розвитку, особистість і навколишній світ, громадянська та інтимна лірика.

*«Плин життя – це гріхи і спокуси,
А ще, підлість, підступність, брехня...
Та, якщо ти поет, значить, мусиш
Солов'єм бути над «воронням»!*

*Твоя доля тяжка і терниста.
Серце плаче, страждає душа,
Але Муза дзвінка й промениста
У хвилину трагічну втіша...»*

Велика честь для мене – нагорода Національної спілки письменників України, медаль «Почесна відзнака».

Окрім поезії завжди захоплювався (і доволі серйозно) краєзнавством, дослідженням історії рідного краю. Як результат, з'явилася ціла низка історико-краєзнавчих видань, де я був автором та співавтором. Це розповіді про історичне минуле й сьогодення міста Путивль, сіл Нова Слобода, Бунякине, Рудневе, а також про пам'ятки історії та культури – архітектурні комплекси Мовчанського й Софронієвського монастирів.

З початком повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну змістилося багато акцентів, пріоритетів у житті та творчості. До цих жорстоких і трагічних подій у письменницькій роботі я використовував дві мови, віршував і українською, і російською... Нині ж, в часи героїчного супротиву українського народу кривавому агресору, пишу виключно державною мовою. Зараз готую до друку поетичну книгу, присвячену трагічному й героїчному воєнному сьогоденню...

*Сутінки тривожні, темінь рання
Фіолетом заливають світ.
Захід сонця, мов кривава рана –
Неба розпанаханий живіт...*

*Стан душі – не передать словами:
Сум, страждання, розпач, гнів і біль...
Плач дитячий десь шукає маму,
Звук сирен лине звідусіль...*

*Це – війна. І не втекти від неї,
Не сховатись навіть уві сні,
Де цвітуть щасливих літ лілеї,
Де живі ще всі... Де мирні дні...*

*Ось така жахлива катастрофа,
Чи розплата за вселенських гріх...
...Україна сходить на Голгофу,
Щоб від смерті врятувати всіх.*

Ось таке воно життя... складне і непередбачуване... Дуже відповідально перебувати в епіцентрі цих знакових історичних подій, коли зло намагається здолати добро. Це вічний конфлікт. Та пам'ятаймо, що добро завжди перемагає!

Є така давня, дещо цинічна приказка: «Ліс рубають – тріски летять...» Серед цих «трісок», як це не гірко усвідомлювати, виявилось і моє рідне село Басівка:

*Моя маленька батьківщино –
У прах розтерзане село,
Скажи, яка твоя провина,
Що ти в руїнах полягло?..*

*Навіщо це було потрібно,
Щоб стерти з отчої землі
Хатки твої до болю рідні
І вулички твої малі?..*

*... Шугає вітер серед згарищ,
Село мовчить... Його немає...
Лише війни страшна примара
Все топче, нищить і ламає...*

На завершення хотілося б сказати ще ось що. Перед кожним з нас, якщо ми здатні тверезо мислити, рано чи пізно постає питання: який слід я залишу після себе наступним поколінням? Бажано, щоб цей слід був добрим і світлим, корисним для дітей та онуків. Вважаю, що проживши 70 років, я залишаю після себе мої літературні здобутки.

Чесно кажучи, завжди намагався писати так, щоб у читача виникали позитивні почуття у серці й душі:

*Густе, мов вино, розлилось надвечір'я духмяне
І солодко падали яблука в тиху траву...
Я думав про те, що коли мене раптом не стане,
То я стиглим яблуком знову колись оживу.*

*А може, травою чи листом, що вічно не в'яне,
Щоб вірш написати і радісну пісню нову,
Про те, як вином розлилось надвечір'я духмяне
І солодко падали яблука в тиху траву...*

А. Луговський,
*поет, краєзнавець, журналіст,
член Національної спілки письменників України,
член Національної спілки журналістів України.*

Бібліографія

Історико-краєзнавчі видання А. В. Луговського

Путивль : путеводитель / А. В. Луговской, Е. Г. Нефедовский. – Харьков : Прапор, 1985. – 78 с. : ил.

Золотое ожерелье Сумщины: Путивль, Глухов, Ромны : путеводитель / В. И. Белашов, Г. В. Диброва, Н. С. Ероха, А. В. Луговской. – Харьков : Прапор, 1987. – 151 с. : ил.

Путивль – 1000 : путеводитель. – Харьков : Прапор, 1988. – 190 с. : ил.

Путивль : фотопутеводитель / сост. : В. В. Вечерский, И. А. Гильбо, А. В. Луговской. – Киев : Мистецтво, 1992. – 192 с. : ил.

У засечной черты : ист.-краеведческий очерк / А. Д. Лепешкин, А. В. Луговской, В. Г. Дедюхин. – Сумы : ред.-изд. отдел облуправления по печати, 1993. – 96 с.

В книзі просліджується багатовікова історія сіл Путивльського району: Бунякино, Бруски, Биваліно, Горки, а також Марянівка і Алєєво, що давно зникли. Малюнки А. В. Луговського.

Софрониевский монастырь : из истории Молчанской Печерской Рождества Пресвятой Богородицы пустыни / А. Луговской, В. Вечерский, С. Тупик, Н. Рыбкин / рец. В. Звагельского. – Киев : Оптима, 2001. – 120 с. : ил.

Софрониевский монастырь : из истории Молчанской Печерской Рождества Пресвятой Богородицы пустыни. – 2-е изд., доп. и испр. / А. Луговской, В. Вечерский, С. Тупик, Н. Рыбкин / рец. В. Звагельского. – Киев : Оптима, 2002. – 128 с. : ил.

Новая Слобода : родное, как мать, дорогое, как память, село / А. Луговской, И. Гильбо, А. Лепешкин, С. Тупик. – Киев : Оптима, 2008. – 128 с. : ил.

Монастырь Белой Богородицы / протоиерей Александр (Чурочкин), А. В. Луговской, игуменя Феодосия (Запольская). – Сумы : МакДен, 2011. – 289 с. : ил.

Путивльский Молченский монастырь / протоиерей Александр (Чурочкин), А. Луговской, И. Гильбо. – Киев : Оптима, 2012. – 124 с. : ил.

Руднево – Берюх / А. Луговской, П. Кадурын, Г. Трубанева, М. Жулева. – Сумы : Мрія-1, 2019. – 384 с.

Викладений матеріал про історію населеного пункту Рудневе (Берюх) Путивльського району, нині Конопольського району Сумської області.

Поезія А. В. Луговського Окремі видання

Калинові сні : вірші / А. В. Луговський. – Суми : Ред.-вид. відділ обл. управління по пресі, 1993. – 80 с.

Монолог души : стихи / А. В. Луговской. – Сумы : Слобожанщина, 1994. – 104 с.

Отча земля : вірші / А. В. Луговський. – Суми : Мрія», 1994. – 61 с.

Сповідь : поезії / А. В. Луговський. – Суми : Мрія-1, 1996. – 39 с.

Часоплив : поезії / А. В. Луговський. – Суми : Собор, 1998. – 38 с.

Письма без ответа : сентиментальная лирика / А. В. Луговской. – Сумы : Мрія-1, 1999. – 40 с.

Окно (мысли вслух) : стихи / А. В. Луговской. – Сумы : Мрія-1, 2000. – 48 с.

Струна : ліричні роздуми / А. В. Луговський. – Суми : Мрія-1, 2000. – 52 с.

Судьба Икара : поэзия / А. В. Луговской. – Сумы : Мрія-1, 2002. – 48 с.

Классическое лето : избранное / А. В. Луговской. – Сумы : Мрія-1, 2005. – 172 с.

И каждый день, как маленькая жизнь! : поэзия / А. В. Луговской. – Сумы : Мрія-1, 2010. – 48 с.

Откровение : избранное / А. В. Луговской. – Сумы : Мрія-1, 2020. – 424 с
Ця книга – своєрідний творчий підсумок поета А. Луговського. У виданні увійшли як нові вірші, так і кращі видання з попередній поетичних збірок. Надається біографія автора.

У збірках

Костри : вірш / А. В. Луговський // Світанок : літературно-художній альманах / редкол.: І. Голубничий, М. Мінаков, І. Соколовський, А. Янін. – Суми : Обласне видавництво, 1958. – С. 38–39.

Серпнева мить : вірші / А. В. Луговський // Луговський А. Педяш О. Передчуття : вірші / А. Луговський, О. Педяш. – Суми : Мрія-1, 1999. – С. 3–26.

[Поетія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 6 / упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія-1, 2000. – С. 50–51.

Слово об Александре Кирееве / А. Луговский, А. Педяш // Киреев А. Выстоять и выжить : стихи / А. Луговской, А Педяш. – Сумы : Мрія, 2002. – С. 5–6.

На круги своя / А. В. Луговський // Луговський А. В., Педяш О. Д. Диптих : вірші / А. В. Луговський, О. Д. Педяш. – Суми : Мрія-1, 2005. – С. 3–32.

[Поетія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 10 / упоряд.: О. Вертіль. – Суми : Мрія-1, 2005. – С. 56–58.

[Поетія] / А. В. Луговський // Україна – моя Батьківщина : альманах / упоряд. В. Терен. – Київ : Неопалима купина, 2006. – С. 221–222.

[Поетія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 15 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2010. – С. 119–124.

[Поетія] / А. В. Луговський // Українська хвиля : літературно-мистецький альманах. Зб. 4 / упоряд. П. В. Товстуха. – Суми : Еллада-S, 2012. – С. 19–23.

Осінь у Каневі : вірш / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 18 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2014. – С. 195.

[Поетія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 19 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2015. – С. 56–61.

[Поетія] / А. В. Луговський // Слобожанщина. Письменники Сумщини : хрестоматія. Вип. 20 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2016. – С. 118–130.

[Поезія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 21 / упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2017. – С. 53–58.

[Поезія] / А. В. Луговський // Слобожанщина. Письменники Сумщини : хрестоматія. Вип. 22 / упоряд. О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Вид. 2-ге, доповн. – Суми : Мрія-1, 2017. – С. 126–138.

[Поезія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 23 / упоряд. О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2018. – С. 41–46.

[Поезія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 24 / упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2019. – С. 52–57.

[Поезія] / А. В. Луговський // Сумщина. Велика спадщина. Поезія / відп. за вип. О. Вертіль ; модер. проекту Є. Положій. – Суми : Університетська книга, 2019. – С. 328–331.

[Поезія] / А. В. Луговський // Українська хвиля : літ.-мист. альманах. Вид. 8 / упоряд. П. В. Товстуха. – Суми : ФОП Щербина І. В., 2019. – С. 71–76.

[Поезія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 25 / упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2020. – С. 35–42.

[Поезія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 26 / упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія, 2021. – С. 22–27.

І буде вічно жити Україна! : вірш / А. В. Луговський // Нескорена Україна : альманах. – Житомир : Рута, 2022. – С. 53.

[Поезія] / А. В. Луговський // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 27 / упоряд.: С. П'ятаченко, О. Вертіль, Л. Ромен, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія, 2023. – С. 30–36.

У періодичних виданнях

[Поезія] // Путивльские ведомости. – 1998. – 14 ноября. – С. 4.

Вірші з циклу «Письма без ответа».

Серпнева мить : вірші // Літературна Україна. – 1999. – 16 грудня. – С. 4.

И творчества великого тебе... : стихи // Путивльські відомості. – 2000. – 17 черв. – С. 4.

До 45-річчя А. В. Луговського. Є добірка віршів.

Разговор с ветераном : стихотворение // Путивльские ведомости. – 2002. – 18 сент. – С. 3.

Берёзы : стихотворение // Путивльские ведомости. – 2002. – 21 сент. – С. 2.

Главная дата : стихотворение // Путивльские ведомости. – 2002. – 21 сент. – С. 1.

Страшней не случилось потерь : стихотворение // Путивльські відомості. – 2004. – 25 лют. – С. 3.

- Ледоход** : стихотворение // Путивльські відомості. – 2004. – 20 берез. – С. 5.
- Из новых стихов** : стихи // Путивльські відомості. – 2005. – 23 берез. – С. 3.
- [Поезія]** // Путивльські відомості. – 2005. – 21 трав. – С. 7.
- Лелечине гніздо** : вірш // Діалог. – 2005. – 26 серп. – С. 4.
- Дума про Україну** : вірш // Путивльські відомості. – 2007. – 22 серп. – С. 1.
- Разговор с ветераном** : стихотворение // Путивльські відомості. – 2008. – 19 трав. – С. 7.
- «Защитник родины»** : стихотворение // Путивльські відомості. – 2009. – 21 лют. – С. 2.
- О смысле...И каждый день, как маленькая жизнь** : стихи // Путивльські відомості. – 2009. – 21 лют. – С. 8.
- Молченский монастырь** : стихотворение // Путивльські відомості. – 2011. – 13 квіт. – С. 1.
- Розквітай, рідна земле!** : вірш // Путивльські відомості. – 2013. – Спец. випуск. – 25 жовт. – С. 4.
- Что с нами происходит?** : стихотворение // Путивльські відомості. – 2014. – 21 берез. – С. 1.
- Анатолий Васильевич Луговской** : стихи // Путивльські відомості. – 2016. – 18 берез. – С. 11.
- День рождения поэта** : стихи // Путивльські відомості. – 2016. – 17 черв. – С. 12.
- Декілька нових віршів поета. Є фото.*
- О солнце... Будем жить!** : стихи // Колос. – 2017. – квіт.-трав. – С. 1.
- Женщинам** : стихотворение // Колос. – 2018. – березень. – С. 1.

Про А. В. Луговського
У книгах

Анатолій Луговський : до 60-річчя від дня народження : бібліографічний покажчик / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. О. К. Линник. – Суми, 2015. – С. 26.

URL: <http://surl.li/nugmfq>.

У покажчику зібрана література про життя та творчість поета до 2015 року.

***

[Про автора] // Луговской А. Откровение : избранное. – Сумы : Мрія-1, 2020. – С. 408–409.

Надані біографічні дані автора.

Усенко О. Д. Мій рідний край, моя земля... Юнаківка / О. Д. Усенко. – Суми : ФОП Цьома С. П., 2019. – С. 347–349.

Є коротка біографія та вірші А. В. Луговського.

Сенча В. Й. А. В. Луговському : вірш // Сенча В. Й. Откровение : стихи. – Суми : Мрія-1, 2012. – С. 42.

Столярів І. Анатолій Луговський // Слобожанщина молода : альманах літераторів Сумщини. Вип. 11 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2006. – С. 137–141.

Автор статті проаналізував творчість поета.

Анатолій Луговський // Письменники Сумщини – 2005 / автор нарисів та упоряд. Г. І. Хвостенко. – Суми : Мрія-1, 2005. – С. 114–119.

Про життєвий та творчий шлях А. Луговського. Є фото.

Звагельський В. Классическое лето Анатолия Луговского. Вместо послесловия // Луговской А. Классическое лето : избранное. – Сумы, 2005. – С. 163–165.

Надано рецензію на книгу «Классическое лето».

Звагельський В. Б. Луговський Анатолій Васильович / В. Б. Звагельський, В. Б. Німченко // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа»; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 271–272.

У періодичних виданнях

Купчикова І. В його поезії – життя // Путивльські відомості. – 2017. – 14 квіт. С. 7

Сумчан нагородили по случаю Дня Соборности // Данкор. – 2014. – 29 янв. – С. А2.

Головному редактору районної газети «Путивльські відомості» А. В. Луговському присвоєно почесне звання «Заслужений журналіст України».

Пономаренко Г. Вічнозелені консерви // Журналіст України. – 2013. – № 1. – С. 21.

У передмові до статті йдеться і про головного редактора газети «Путивльські відомості» А. Луговського.

Сумських поетів читають на Волині // Сумщина. – 2012. – 21 лют. – С. 1.

Твори А. В. Луговського увійшли у 17-й випуск альманаху Волинської організації НСПУ «Світязь».

Кардашов С. Поэт разговаривал сердцем... // Путивльські відомості. – 2011. – 23 квіт. – С. 4.

У Путивльській районній бібліотеці пройшла презентація нової збірки поезії А. В. Луговського «И каждый день, как маленькая жизнь!».

Киреев А. Новая книга поэта // Путивльські відомості. – 2011. – 12 лют. – С. 7.

Відгук на книгу «И каждый день, как маленькая жизнь!».

Шестаков Л. И пусть горит твоя звезда... // Путивльські відомості. – 2010. – 16 черв. – С. 2.

Стаття колишнього редактора Путивльської районної газети Л. Шестакова до 55-річчя від дня народження А. В. Луговського.

Поезія, що об'єднує Україну // Путивльські відомості. – 2006. – 29 квіт. – С. 2.

Презентація альманаху «Україна – моя Батьківщина», до якого увійшли твори А. В. Луговського.

Лепешкин А. Добрым словом и песней // Путивльські відомості. – 2005. – 18 черв. – С. 2.

Йдеться про відзначення 50-річного ювілею А. В. Луговського у центральній міській бібліотеці м. Путивль.

Шейна Т. Йому рукоплескали і крелевецькі мадонни // Кролевецький вісник. – 2005. – 15 черв. – С. 7.

Відгук на книгу «Классическое лето».

Луговський Анатолій Васильович // Сумська старовина. – 2005. – № XV. – С. 250.

Стаття присвячена 50-річчю від дня народження А. В. Луговського.

Педяш А. Лето, переходящее в ... весну! // Путивльські відомості. – 2005. – 1 черв. – С. 3.

Відгук на збірку «Классическое лето».

Говійна Л. «Я народився поетом» // Вперед. – 2004. – 12 черв. – С. 3.

Інтерв'ю з А. В. Луговським про творчу діяльність.

Высокая нагорода // Путивльські відомості. – 2004. – 5 черв. – С. 1.

Редактор газети «Путивльські відомості» А. В. Луговський став переможцем обласного творчого конкурсу «Золоте перо».

Монолог душі // Вісник СНАУ. – 2002. – 28 листоп. – С. 3.

Творчий вечір А. В. Луговського в бібліотеці Сумського національного аграрного університету.

Васильченко Л. Поет, краєзнавець Анатолій Луговський / Л. Васильченко, О. Гураль // Суми і сумчани. – 2001. – 5 лип. – С. 3

Зустріч з поетом А. В. Луговським в Сумській центральній міській бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка (нині Сумська публічна бібліотека).

Нові члени Національної спілки письменників України // Літературна Україна. – 1999. – 16 груд. – С. 4.

Про прийняття А. В. Луговського у Національну спілку письменників України.

Акименко Ф. П. Новое лирическое слово // Путивльские ведомости. – 1998. – 25 июля. – С. 4.

У Сумському видавництві «Собор» вийшла книга А. В. Луговського «Часоплив».

Педяш А. По большому счету, или еще раз о новом сборнике стихов А. Луговского // Путивльские ведомости. – 1996. – 17 окт. – С. 3.

Автором проаналізовано збірник віршів «Сповідь» А. В. Луговського.

Педяш О. На засічній межі // Сіверянський літопис. – 1996. – № 2. – С. 141.

У статті надана рецензія на книгу «На засіченій межі», присвяченої 350-річчю с. Бунякіне Путивльського району (нині Конопольського району), співавтором якої є А. В. Луговський.

Андреев В. Отчий край глазами Анатолия Луговского // Путивльские ведомости. – 1995. – 7 янв. – С. 2.

Автором статті надано відгук на книгу А. В. Луговського «Отча земля».

Педяш А. И монолог души состоялся // Путивльские ведомости. – 1994. – 25 июня. – С. 2.

Відгук на книгу А. В. Луговського «Монолог души».

Хвостенко Г. Маєво снів калинових // Сумщина. – 1993. – 20 жовт. – С. 3.

Рецензія на книгу А.В. Луговського «Калинові сні».

14 червня
40 років з часу створення
Сумської обласної організації
Національної спілки письменників України
(1985)

Сумській обласній організації
Національної спілки письменників України – 40 років

Сумська обласна організація Національної спілки письменників України створена 14 червня 1985 року. На час заснування до її складу входили 8 письменників – Євген Васильченко, Анатолій Гризун, Олександр Маландій, Юрій Назаренко, Павло Охріменко, Олексій Столбін, Леонід Стрельник, Василь Чубур.

На урочистості з нагоди створення організації завітала представницька делегація письменників із Києва на чолі з головою СПУ Павлом Загребельним. Відбулися святкові заходи у Палаці культури ім. Фрунзе зустрічі з читачами у школах, технікумах, інститутах. Створенням організації в Сумах завершувався своєрідний «парад» з організації письменницьких осередків в обласних центрах України.

З часом лави сумського осередку поповнили Олексій Кустенко, Микола Данько, Олександр Вертіль, Микола Гриценко, Григорій Єлишевич, Борис Ткаченко, Іван Корнющенко, Юрій Царик та інші. Станом на 1 січня 1999 року Сумська ОО СПУ нараховувала 18 поетів, прозаїків, перекладачів, майстрів інших жанрів.

За часи функціонування організації спілчани надрукували понад 500 окремих книг різних жанрів. З 1992 року організація спільно з видавництвом «Мрія» видає щорічний альманах «Сумщина» – позаторік вийшов 27-й випуск. Хрестоматією-посібником стало ювілейне 20-те число з підзаголовком «Література рідного краю: 10-ті роки ХХІ століття».

Спілка спільно з обласною владою реалізує проєкт «Велика спадщина. Сумщина», в рамках якого надруковані три окремих томи поетичних і прозових творів літераторів Сумщини від початку Х ст. до сьогодення. Окремою серією видаються твори письменників-ювілярів.

У 2024 році започатковано обласний літературний конкурс «Слобожанщина», переможці якого отримують можливість опублікуватися в альманаху «Слобожанщина». Торік підбито підсумки першого такого конкурсу, до якого долучилися майже пів сотні авторів з різних куточків Сумщини та інших регіонів України – уродженців краю.

За 4 десятиліття проведено тисячі зустрічей у різноманітних аудиторіях – учнівських, студентських, робітничих, у сільських населених пунктах. В окремі роки практикувалися письменницькі десанти до районних центрів Сумщини, окремих селищних та сільських населених пунктів.

Значна частина спілчан відзначені престижними міжнародними, всеукраїнськими, обласними преміями. Зокрема, імені О. Олеся, імені Д. Нитченка, імені В. Сосюри, імені В. Мисика, імені В. Стуса, імені Л. Глібова, імені П. Куліша та багатьма іншими.

Свого часу організацію очолювали Олексій Столбін (1985–2002), Олександр Вертіль (2002–2018), Тамара Герасименко (2018–2023). 6 квітня 2023 року загальними зборами СОО НСПУ головою організації одноголосно обрано Сергія П'ятченка.

Станом на травень 2024 року на обліку в Сумській обласній організації НСПУ перебувала 21 особа.

У 2025 році свої ювілею святкують члени Сумської обласної організації НСПУ:

Аллі АКІМЕНКО – 50

Поетеса Алла Акіменко народилася 15 лютого 1975 року в с-щі Недригайлів на Сумщині. Закінчила Сумський державний педагогічний інститут ім. А. С. Макаренка, нині СДПУ ім. А. С. Макаренка. Працювала у Недригайлівській районній газеті «Голос Посулля», Сумській обласній газеті «Сумщина, координатором ГО «Сумський прес-клуб», шеф-редактором молодіжної газети «Молодь. UA», начальником прес-служби ПАТ «Сумське НВО ім. Фрунзе», прес-секретарем Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка.

Пише українською мовою.

Автор книг поезії «З осінню наодинці» (2004), «Словомолитва» (2005). Твори також друкувалися у збірнику «Тороки» та у періодичній пресі.

Лауреат літературної премії «Гранослов» (2004).

Член НСПУ з 2012 року.

Анні КОРШУНОВІЙ – 55

Анна Коршунова (Шевченко Ганна Євгенівна) народилася 29 травня 1970 р. в м. Кіровограді. Закінчила Сумський державний педагогічний інститут ім. А. С. Макаренка, нині СДПУ ім. А. С. Макаренка, природничий факультет, аспірантуру СДПУ ім. А. С. Макаренка за спеціальністю «Фізична географія, геофізика і геохімія ландшафтів». Тривалий час працювала вчителем географії, заступником головного редактора обласної газети «Ярмарок».

Кандидат географічних наук. Член НСЖУ. Шеф-редактор експериментального видання «Кебета» Сумської обласної гімназії для талановитих та творчо обдарованих дітей.

Пише українською мовою.

Автор дитячих книг казок, оповідань, повістей «Фроська – кімнатна фея» (2010), «Справжні друзі» (2011), «Паровозик Пузя» (2012), «Разом веселіше» (2012), «Пригоди лицаря Морквицаря» (2012), «Андрійкова мандрівка» (2014), збірки віршів «Крила в шухляді» (2011), «Комп і компанія» (2017), «Казкове місто Суми» (2017), дитячих мюзиклів «Кукуріку» – за п'єсою Ірини Токмакової (переклад українською з авторською обробкою),

«Рогата кішка» (гран-прі на всеукраїнському фестивалі дитячих театральних колективів «Казка у гаю» (м. Львів) і гран-прі на фестивалі «Театральні обрії» (Сумська область), «Дзвени, дзвіночку», «Пригоди принцеси Фінеси» (диплом літературного конкурсу «Коронація слова»).

Переможець (гран-прі) літературного конкурсу «Просто так» (номінація «Література для дітей»); лауреат і переможець літературного конкурсу «Коронація слова» (відповідно 2012, 2015). Дипломант I Корнійчуковського конкурсу (Одеса, 2013).

Член НСПУ з 2013 року.

Ірині КОЗЛОВІЙ – 65

Ірина Козлова – поетеса, філолог, керівник конотопської літературної студії «Джерела».

Народилась 22 липня 1960 року в селі Жолдаки Конотопського району Сумської області. Закінчила Сумське культосвітнє училище, нині Сумський фаховий коледж мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського, спеціальність «бібліотекар-бібліограф» (1979), СДПІ ім. А. С. Макаренка, нині СДПУ ім. А. С. Макаренка, філологічний факультет, спеціальність «російська мова і література» (1984); Ніжинський педагогічний університет ім. Миколи Гоголя, історико-філологічний факультет, спеціальність «українська мова, українська та зарубіжна література» (2001).

Із 1977 по 1984 рік працювала бібліотекарем, із 1984 – вчителем російської, з 1990 – української мови і літератури, із 1991 року – заступником директора з навчально-виховної роботи Конотопської спеціалізованої школи № 9 із поглибленим вивченням української мови і літератури. Організатор шкільного кабінету-музею літератури і культури рідного краю (2007). Учитель вищої категорії. У 2011 році вийшла на пенсію за вислугою років.

Керівник конотопської літстудії «Джерела» з 1993 року.

Автор трьох окремих книг, низки публікацій у колективних збірниках. Окремі вірші перекладені болгарською мовою.

Працювала як організатор, упорядник та редактор у численних літературних проєктах, зокрема:

Поетичний край: збірка віршів поетів Конотопа та Конотопщини. – Конотоп, 1994;

Місто кохане – мій Конотоп: збірка віршів конотопських поетів. – Конотоп, 1998;

Конотоп молодий: літературний альманах / упор., ред. і передмова І. Козлової. – Конотоп, 2009 та інших.

Лауреат Сумського обласного поетичного фестивалю «Поезія. Весна – 2003» у номінації «поетична зрілість». Переможець Міжнародного фестивалю авторської пісні «Булат – 2003» у номінації «поезія». Лауреат конотопської міської премії ім. О. Лазаревського (2005), лауреат конотопської міської відзнаки «Берегиня» (2013). Нагороджена Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2008).

Член НСПУ з 2 липня 2015 року.

Сніжані ВЕЧОРЦІ – 50

Поетеса Сніжана ВЕЧОРКА (Сніжана Миколаївна Ходзінська) народилася 5 вересня 1975 року в м. Одеса. Вчилася у Гринцівській середній школі Лебединського району Сумської області. Студентські роки пройшли в Одесі. За фахом – менеджер-організатор виробництва. Автор двох поетичних збірок: «Надією прийдешність увінчай» (2013) і «Від погляду зорі» (2015). Навчалася в СДПУ ім. А. С. Макаренка на факультеті іноземної та слов'янської мов. З 2016 року – член Національної спілки письменників України.

Василю ПАЗИНИЧУ – 65

Поет, прозаїк, краєзнавець Василь Федорович Пазинич (Паси-Ніч) народився 22 жовтня 1960 р. на Полтавщині. Закінчив фізико-математичний факультет СДПІ ім. А. С. Макаренка, нині СДПУ ім. А. С. Макаренка.

Служив в армії на Далекому Сході. Працював у школах на Лебединщині. Пише українською мовою.

Автор збірок віршів «Язичеські обійми» (1994), «03» (2005), «Листопад-жовтень» (2007), «Іронічний циклон, або Виганяння бісів» (2007), «Від схід сонця» (2010), «Сакви самовидця» (2010–2020); книги прози «Аговтень» (2010); краєзнавчих книг «Висота 110» (2012), «На камені вічності» (2016); брошури «Використання українського народного фольклору під час викладання фізики в школі» (1994).

Лауреат обласної премії ім. Пилипа Рудя.

Член НСПУ з 2006 року.

Євгену ВАСИЛЬЧЕНКУ – 95

Євген Дмитрович Васильченко – поет-байкар, сатирик, гуморист, публіцист, прозаїк. Народився 7 листопада 1930р. в с. Верхосулка Білопільського району Сумської області. Закінчив Лебединський учительський інститут, СДПІ ім. А. С. Макаренка, нині СДПУ ім. А. С. Макаренка. Працював учителем в с. Будилка Лебединського району.

Пише українською мовою.

Автор понад 20 книг – гумору та сатири, зокрема: «Ой лопнув обруч» (1976), «Гоп, мої гречаники» (1984), «Баранячий фасад» (1989), «Полтавський Хома» (1994), «Вовчий розгул» (1998), «Тоталітарні вітри», «Чужа арифметика» (2004), «Чубаті байки і сатиричні вірші» (2010) та прозових «Кінець привида» (2005), трилогія «Фіолетова фея» (2009), «Криза моралі» (2009), трилогія «Сузір'я Жертовника» (2007), «Грішники» (2010), «Ганталові муки» (2014), «Прозріння» (2014) та ін.

Окремі твори перекладені російською та болгарською мовами.

Лауреат літературної премії ім. Л. Глібова (1998).

Член НСПУ з 1981 р.

Надії ПОЗНЯК – 65

Поетеса Надія Михайлівна Позняк народилася 26 листопада 1960 року в селі Вовківці Роменського району Сумської області. За освітою – вчитель

математики. Закінчила СДПІ ім. А. С. Макаренка, нині СДПУ ім. А. С. Макаренка.

Тривалий час викладала предмет у школі.

Авторка збірок поезій «Шкіра» (2016), «Ряди Фур'є» (2019).

Лауреат премії Ордену Карпатських Лицарів, Всеукраїнської премії «Благовіст», Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Василя Юхимовича, літературної премії ім. Анатолія Криловця.

Член НСПУ з 2023 року.

О. Вертіль,

письменник, перекладач, журналіст,

член Національної спілки журналістів України,

член Національної спілки письменників України.

Заслужений журналіст України.

Голова Сумської організації НСПУ (2003–2018).

Власний кореспондент газети «Урядовий кур'єр»

у Сумській області.

Бібліографія

Видавнича діяльність Сумської організації Національної спілки письменників України

Сумська організація Національної спілки письменників України : плакат.
– Суми : Мрія-1, 2005 ; 2010. – 1 арк.

Надані біографії членів спілки.

***

Письменники Сумщини : довід. / Сумська обласна організація СПУ. – Суми : Ред.-вид. відділ облуправління по пресі, 1991. – 12 с.

У довіднику зібрані біографічні дані членів спілки та надана невелика бібліографія видань письменників.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: М. Данько, П. Охріменко, О. Столбін. – Суми : Мрія, 1992. – 156 с.

Голодомор на Сумщині. 1932–1933 / Сумська організація НСПУ. – Суми : Ред.-вид. відділ облупр. по пресі, 1993. – 158 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 2 / Сумська організація НСПУ ; упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія, 1993. – 184 с.

Антологія літератури Сумщини : біографічні нариси та твори / Сумська організація НСПУ ; упоряд. та передмова О. П. Столбіна. – Суми : Слобожанщина, 1995. – 236 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини / Сумська організація НСПУ ; упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія-1.

Вип. 3. – 1997. – 124 с.

Вип. 4. – 1999. – 132 с.

Письменники Сумщини: до 60-річчя утворення Сумської області : бібліограф. довід. / упоряд. і автор передмови О. П. Столбін. – Суми : Козацький вал, 1999. – 28 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини / Сумська організація НСПУ ; упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія-1.

Вип. 5. – 2000. – 120 с.

Вип. 6. – 2000. – 148 с.

Вип. 7. – 2001. – 160 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 8 / Сумська організація НСПУ ; упоряд. В. Тарасенко. – Суми : Мрія-1, 2002. – 166 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини / Сумська організація НСПУ ; упоряд. О. Вертіль. – Суми : Мрія-1.

Вип. 9. – 2004. – 164 с.

Вип. 10. – 2005. – 180 с.

НСПУ : буклет / Сумська організація НСПУ. – Суми : Мрія-1, 2006.

Надані біографії всіх членів спілки на той час.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1.

Вип. 11. – 2006. – 160 с.

Вип. 12. – 2007. – 164 с.

Вип. 13. – 2008. – 176 с.

Вип. 14. – 2009. – 140 с. : іл.

Вип. 15. – 2010. – 214 с.

Вип. 16. – 2011. – 184 с.

Вип. 17. – 2012. – 168 с.

Вип. 18. – 2014. – 232 с. : іл.

Вип. 19. – 2015. – 184 с. : іл.

Слобожанщина. Письменники Сумщини : хрестоматія. / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1

Вип. 20. – 2016. – 336 с.

Вип. 21. – 2017. – 204 с. : іл.

Слобожанщина. Письменники Сумщини : хрестоматія. Вип. 22 / Сумська організація НСПУ ; Мрія-1 ; упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Вид. 2-ге, доповн. – Суми : Мрія-1, 2017. – 352 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 23 / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2018. – 210 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 24 / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1, 2019. – 208 с.

Сумщина. Велика спадщина. Поезія / укл.: Ю. В. П'ятаченко, О. В. Вертіль ; творча спілка «Сумська обласна організація НСПУ». – Суми : Університетська книга, 2019. – 384 с. : іл.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 25 / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький. – Суми : Мрія-1. – 2020. – 192 с.

Сумщина. Велика спадщина. Проза (до ХХ ст.) / авт.-упоряд.: Ю. В. П'ятаченко, О. В. Вертіль ; творча спілка «Сумська обласна організація НСПУ». – Суми : Університетська книга, 2020. – 384 с. : іл.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 26 / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: Т. Герасименко, О. Вертіль, В. Вовчанецький – Суми : Мрія, 2021. – 160 с.

Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 27 / Сумська організація НСПУ ; упоряд.: С. П'ятаченко, О. Вертіль, В. Вовчанецький, Л. Ромен. – Суми : Мрія, 2023. – 176 с.

Про Сумську обласну організацію Національної спілки письменників України Окремі видання

Столбін О. На зламі тисячоліть : з історії Сумської письменницької організації (1995–2001 рр.) / О. Столбін. – Суми : Мрія-1, 2001. – 136с.

Столбін О. Через терни... : з історії Сумської письменницької організації / О. Столбін ; ред.: Т. І. Бойко, Т. М. Хвостенко. – Суми : Козацький вал, 1998. – 126с.

У книгах

Сумська обласна організація НСПУ // Національна спілка письменників України : довід. / гол. ред. В. Клічак. – Київ : Український письменник, 2023. – С. 456–468.

У довіднику подаються біографії та бібліографічні дані членів Сумської організації Національної спілки письменників України.

Вертіль О. Як слово наше відгукнеться : творчі зустрічі письменників області з шанувальниками слова // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 16 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2011. – С. 168–172.

Письменники Сумщини – 2010 // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 15 / упоряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія-1, 2010. – С. 48–54.

Надані біографічні дані членів Сумської організації Національної спілки письменників України.

Вертіль О. Вік молодості : до 20-річчя Сумської обласної організації Національної спілки письменників України // Земляки : альманах Сумського земляцтва в Києві. Вип. 2 / гол. ред. М. Гриценко. – Суми : Собор, 2005. – С. 259–261.

Про діяльність організації від дня заснування.

Вертіль О. Дорога довжиною 20 років // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 10 / упоряд. О. Вертіль. – Суми : Мрія-1, 2005. – С. 9–13.

З історії створення Сумської організації Національної спілки письменників України.

Письменники Сумщини – 2005 / авт. нарисів та упоряд. Г. І. Хвостенко. – Суми : Мрія-1, 2005. – 242 с.

Книга містить літературно-критичні нариси про всіх членів Сумської організації Національної спілки письменників України з часу її заснування. Видання присвячене 20-річчю утворення спілки.

Білоус Д. Свято рідної Сумщини // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 6 / упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія-1, 2000. – С. 19–22.

До 15-річчя утворення Сумської письменницької організації. Історія спілки.

Столбін О. І нам п'ятнадцятий минає... // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 6 / упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія-1, 2000. – С. 5–18.

Стаття присвячена 15-річчю утворення Сумської письменницької організації. З історії створення спілки.

Ющенко О. Барви слова Слобожанщини // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 6 / упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія-1, 2000. – С. 23–27.

З історії письменницької організації Сумщини.

Столбін О. Друге дихання: з історії створення Сумської обласної письменницької організації // Слобожанщина : альманах літераторів Сумщини. Вип. 4 / упоряд. О. Столбін. – Суми : Мрія-1, 1999. – С. 79–86.

У періодичних виданнях

30 років – 400 видань... // Літературна Україна. – 2015. – 1 жов. – С. 5.

Сумські письменники відзначили 30-річчя з часу заснування обласної організації Національної спілки письменників України. Захід пройшов в Сумській обласній науковій універсальній бібліотеці.

Ісіпчук Н. У сумських майстрів слова – ювілей // Сумщина. – 2015. – 24–30 верес. – С. 12.

В Сумській обласній універсальній науковій бібліотеці відзначили 30-річчя обласної організації Національної спілки письменників України.

Лисенко Л. Не міліють джерела творчості // Наш край. – 2015. – 20 черв. – С. 9.

До 30-річчя утворення Сумської організації Національної спілки письменників України. Напрацювання спілки за цей час.

Слово – зброя // Сумщина. – 2015. – 17 черв. – С. 2.

Виповнилося 30 років з дня заснування Сумської обласної організації Національної спілки письменників України. Підсумки роботи.

Сумщина літературна // Літературна Україна. – 2015. – 19 лют. – С. 10–11.

Короткі відомості про Сумську обласну організацію Національної спілки письменників України.

Вертіль О. [Стаття голови Сумської обласної організації НСПУ про 2014 рік для осередку] // Літературна Україна. – 2014. – 25 груд. – С. 2.

Большат С. Олександр Вертіль [Сумська обласна організація] // Літературна Україна. – 2011. – 4 серп. – С. 2.

О. Вертіль розповідає про виставку книг членів Сумської організації Національної спілки письменників України, яка пройшла у Сумській універсальній науковій бібліотеці. Надається інформація про вшанування пам'яті поета М. Данька у с. Славгород Краснопільського, нині Сумського району, та О. Олеся у с. Верхосулка, Білопільського нині Сумського району, де відбулося літературно-мистецьке свято «Забриніли струни у душі мої...».

Четверть века с читателями // Лідер. – 2011. – 26 янв. – С. 3.

Сумська організація Національної спілки письменників України відзначає у 2011 році ювілейну дату – 25 років утворення. Зустріч з читачами відбулася у м. Охтирка та с. Велика Писарівка. Є фото Н. Багатої.

Дорошенко В. Зустріч з представниками обласної спілки письменників розширила творчий світогляд // Наш край. – 2011. – 12 січ. – С. 3.

Зустріч представників Сумської обласної організації Національної спілки письменників України із старшокласниками, педагогами, бібліотекарями відбулася у актовій залі спеціалізованої школи I–III ступенів у с-щі Липова Долина. Є фото письменників.

Вертіль О. Як слово наше відгукнеться // Сумщина. – 2011. – 7 січ. – С. 4.

В області завершила роботу пересувна книжкова виставка «Письменники – 2010».

Примножують літературні, традиції краю // Сумщина. – 2010. – 15 груд. – С. 1.

В рамках святкування 25-річчя Обласної організації Національної спілки письменників України, районами області подорожує пересувна книжкова виставка, складена із творів сумських авторів – членів обласної організації.

Поляков А. Літературний десант // Панорама. – 2010. – 8–15 дек. – С. 14.

Сумська письменницька спільнота організувала поїздки для її членів по районам області.

Поляков А. Уже взрослые // Панорама. – 2010. – 20–27 окт. – С. А3.

У Сумській обласній науковій універсальній бібліотеці відбулася творча зустріч з письменниками з нагоди 25-річчя Сумської обласної Національної спілки письменників України.

Нам – 25 років // Сумщина. – 2010. – 20 жовт. – С. 1.

У Сумській обласній науковій універсальній бібліотеці відбувся літературно-мистецький вечір, присвячений 25-річчю з часу заснування обласної організації Національної спілки письменників України.

Ромен Л. Не покладаючи рук // Літературна Україна. – 2009. – 3 груд. – С. 8.

Про найважливіші здобутки Сумської організації Національної спілки письменників України за три роки.

Чернов В. У письменників – без змін // Сумщина. – 2006. – 4 жовт. – С. 4.

В обласній письменницькій організації відбулися звітно-виборчі збори. Головою Обласної спілки обрано О. Вертіля.

Мартиненко В. Краєни – крупним планом // Літературна Україна. – 2006. – 18 трав. – С. 2.

Автором статті надано коротку рецензію на новий довідник «Письменники Сумщини – 2005».

Нам двадцять і нас двадцятєро // Літературна Україна. – 2006. – 18 трав. – С. 2.

У Сумському обласному академічному театрі для дітей та юнацтва відбулося літературно-мистецьке свято до 20-річчя створення письменницької організації. Проаналізовано діяльність організації за 20 років існування.

Шевченко Л. Фестиваль молодих // Літературна Україна. – 2006. – 18 трав. – С. 2.

До 20-річчя письменницької організації пройшов перший обласний фестиваль молоді української поезії, організований літературною студією «Орфей» при Сумському Державному педагогічному університеті ім. А. С. Макаренка (керівник С. П'ятченко).

Письменники читачам // Сумщина. – 2006. – 18 січ. – С. 4.

Сумська організація Національної Спілки письменників України подарувала бібліотекам та школам області понад 3000 примірників книг та друкованої продукції.

Нестеренко П. І прозою, і поетичним словом // Урядовий кур'єр. – 2005. – 16 груд. – С. 9.

Коротка характеристика Сумської обласної письменницької організації: кількість членів, лауреати премій.

Іменинником було слово // Сумщина. – 2005. – 26 листоп. – С. 4.

У Сумському обласному академічному театрі для дітей та юнацтва пройшли урочистості, присвячені 20-річчю створення обласної організації Національної спілки письменників України.

Вертіль О. Вік молоді зрілості // Літературна Україна. – 2005. – 23 черв. – С. 2. ; Сумщина. – 2005. – 15 черв. – С. 4.

Автор статті аналізує діяльність письменницької організації (до 20-річчя заснування).

Звітують сумські письменники // Сумщина. – 2005. – 10 черв. – С. 1.

У Сумському краєзнавчому музеї відкрилася виставка «Письменники Сумщини – 2005», присвячена 20-річчю створення обласної організації Національної спілки письменників України.

Сурков В. Поет, журналіст, голова // Данкор. – 2003. – 5 нояб. – С. А11.

Бесіда з заступником головного редактора газети «Сумщина», головою письменницької організації О. В. Вертілем про здобутки спілки.

У сумських письменників – новий керівник // Сумщина. – 2003. – 4 жовт. – С. 1.

Головою обласної письменницької організації обрано першого заступника головного редактора газети «Сумщина» Олександра Вертіля, секретарем Людмилу Шевченко (Ромен).

В обласній письменницькій організації – зміни в керівництві // Сумщина. – 2002. – 30 січ. – С. 2.

Головою Сумської організації Національної спілки письменників України став Віктор Тарасенко.

Тарасенко В. Не все погано в нашому письменницькому домі: звітують сумські письменники // Літературна Україна. – 2001. – 19 квіт. – С. 2.

Про здобутки письменницької організації за 1996–2001 рр.

Вертіль О. Письменникам п'ятнадцятий минає... // Сумщина. – 2000. – 25 жовт. – С. 4.

Про урочисті літературні збори, присвячені 15-й річниці створення Сумської організації Національної спілки письменників України. Підсумки роботи.

Столбін О. Словом – про подвиг // Сумщина. – 2000. – 27 трав. – С. 3.

У сумському видавництві «Мрія» вийшов 5-й номер літературно-мистецького альманаху «Слобожанщина».

Хвостенко Г. «Письменники Сумщини» // Сумщина. – 1999. – 6 трав. – С. 4.

Про вихід бібліографічного довідника «Письменники Сумщини», видавництво «Козацький вал», 1999 р.

Ющенко О. Молоді – не завжди зелені, переконані члени обласної Спілки письменників Сумщини, які нещодавно відзначили десятиріччя свого об'єднання // Україна молода. – 1999. – 27 січ. – С. 13.

Діяльність письменницької організації протягом 10 років.

Столбін О. Дарунок сумських письменників // Сумщина. – 1999. – 15 січня. – С. 4.

Сумська організація спілки письменників України подарувала бібліотекам області 1600 примірників книг місцевих авторів.

Овчаренко Е. Спілка письменників України буде жити // Пошук. – 1996. – 22 листоп. – С. 2.

Про роботу Сумської обласної організації спілки письменників України.

Столбін О. Сумщина літературна // Літературна Україна. – 1995. – 21 груд. – С. 4.

Автор розповідає про здобутки Сумської обласної письменницької організації за 10 років існування.

Галкін О. Письменники відсвяткували ювілей // Прапор перемоги. – 1995. – 21 жовт. – С. 2.

10-річний ювілей відсвяткувала Сумська письменницька організація. Підсумки роботи.

Овчаренко Є. Письменники відсвяткували десятиріччя своєї організації // Червоний промінь. – 1995. – 13 жовт. – С. 3.

Садівничий В. Розмінюючи перший десяток // Сумська новина. – 1995. – 15 верес. – С. 2.

Про перше десятиріччя існування Сумської обласної організації спілки письменників України.

Столбін О. Виховує друковане слово (Сумській письменницькій організації виповнюється 10 років) // Сумщина. – 1995. – 26 лип. – С. 2.

Столбін О. Далі нас чекала прірва // Панорама Сумщини. – 1991. – 28 лют. – С. 3.

Про стан діяльності обласної письменницької організації. Інтерв'ю з О. Столбіним.

Садівничий В. Будемо зустрічатися // Ленінська правда. – 1990. – 13 черв. – С. 3.

Автор зосереджує увагу на пропаганді літературних традицій краю, творів письменників Сумщини.

Вертіть О. Утверджувати творами // Літературна Україна. – 1989. – 23 берез. – С. 1.

Підсумкові збори в Сумській письменницькій організації.

Вертіть О. Талант митця – перебудові: нотатки із звітньо-виборних зборів Сумської письменницької організації // Ленінська правда. – 1989. – 7 берез. – С. 4.

Проаналізовано діяльність Сумської письменницької організації.

Свято літераторів Сумщини. Створено обласну організацію спілки письменників України // Ленінська правда. – 1985. – 15 черв. – С. 1.

15 вересня
90 років з дня народження
Петра Михайловича Коцура
(1935–2010)

Талант, підкріплений працею

У вересні два найголовніших свята в Матінки-природи: зустріч осені і проводи літа. Багато птахів у цю пору, слідуючи за лелеками і зозулями, відлетіли до теплого краю. У повітрі відчувається помітне зниження температури. Теплі погожі дні ще пливуть над ланами і лісами, які налаштувалися міняти свій колір. Якесь таємниче передчуття ховається у вранішніх прохолодних туманах. Починається падолист у розлогих садках сакунівців.

За тиждень перед релігійним святом Різдва Пресвятої Богородиці, або ще його називають Другою Пречистою, 15 вересня 1935 року в сім'ї сільських трударів Михайла Кіндратовича та Уляни Павлівни народився хлопчик. Дарма, що ця радісна подія відбулася в другий день св. Семена, початку справжньої осені, новонародженого назвали Петрусем. Так вирішили на сімейній раді.

Невблаганний і швидкоплинний час. Позаду залишилися тяжкі випробування фашистської окупації та третьої хвилі голодування при комуністичному режимі. 1946 рік не порівняти з голодом тридцять третього, але його наслідки одинадцятирічний хлопчина засвоїв і запам'ятав на все життя.

Після Сакунівської семирічки були роки навчання в Недригайлівській середній школі, служба в армії, здобуття фаху історика в Харківському державному університеті і ...єдиний запис у трудовій книжці про зарахування його вчителем до школи у рідному селі.

Коли б Петро Михайлович не став вчителем, він міг би стати прекрасним художником. А ще талановитим журналістом, підвищуючи рейтинг якої б то не було чи районної, чи то обласної газети. Бездоганно володіючи українською мовою, добре знаючи історію свого рідного краю, маючи обізнаність в багатьох сферах діяльності життєвих процесів на селі, він брався за висвітлення різних подій – з колгоспного лану, зі стін школи, молочнотоварних ферм, художньої самодіяльності в клубі тощо. Це був часописець рідного краю.

Найбільше уваги приділяв в своїх публікаціях історичному минулому та рокам Другої Світової, яка чорним крилом зачепила його Сакуниху і його рідню. Нариси, оповідання та інші жанри на військово-патріотичну тематику не сходили зі сторінок районки протягом десятків років. Тож недаремно за висвітлення матеріалів про грізні роки війни, розповіді про земляків, які відчайдушно боролися на фронтах Другої Світової війни, звільняючи від коричневої чуми не лише свою Батьківщину, а й західноєвропейські держави вчителю-журналісту Петру Михайловичу Коцуру було присуджено напередодні 30-річчя Перемоги над фашистською Німеччиною премію імені Івана Чумаченка. Небагато земляків, майстрів пера, прозаїків удостоїлося такого визнання на літературній ниві.

...Перший допис Недригайлівська районна газета, яка тоді мала назву «Сталінський клич», отримала від П. Коцура далекого 1953 року. Про «грунтовні знання» Петра Коцура під час здачі випускних екзаменів в Недригайлівській десятирічці повідомлялося в травневій газеті за 1955 рік. А ще через чотири роки газета «Ленінська зоря» (таку назву мала районка після перейменування в 1956 р.) рясніла матеріалами з підписом «П. Коцур, с. Сакуниха». Відтоді журналістика для П. М. Коцура стала другою професією. Коли б зібрати оті всі публікації, на які з нетерпінням чекали читачі «Світло Жовтня», а ще пізніше «Голосу Посулля», набралось б багатотомне видання. Його ім'я привертало увагу читачів.

У грудні 1959 року вперше в Недригайлівському районному будинку культури відбулася зустріч з найактивнішими дописувачами «Ленінської зорі». На заході Михайло Дудченко з Вільшани та Михайло Пилипенко з Білоярська читали свої вірші. Феодосій Сахно познайомив присутніх з власними сатиричними творами. Прозаїк Петро Коцур із Сакунихи прочитав своє оповідання «Золота зірочка».

– Мене вабить тематика колгоспного життя, – сказав він у своєму виступі. – Ви подивіться: навколо нас прекрасна трудова молодь, яка своєю сумлінною працею робить гідний внесок у велику справу розбудови рідного села. Їх імена хочеться описати в своїх творах, – говорив на тій зустрічі Петро Михайлович. Про що сповіщала груднева газета 1959 року.

А вже наступного, 1960 року, маститий журналіст В. Я. Стецюра писав про сількора із Сакунихи: «...Майстерно, на мою думку, ввів опис природи П. М. Коцур у зарисовку «Коли скінчився трудовий день». «Налетить,

трусоне вершини тополь – і тоді листя падає. Ось одного прибив до шибки великого вікна осінній дощ «мокрим» цвяхом. В школі тепло...».

Пізніше про наполегливого майстра пера неодноразово писали З. Ф. Даниленко, К. М. Надолько, М. Г. Зубенко, І. Т. Бойченко, Ж. В. Абаровська, І. В. Скрипченко, О. М. Даниленко та інші. Почесні грамоти, дипломи за першість у різних літературних конкурсах, цінні подарунки, особисті подяки від вдячних читачів вчителю-історичу супроводжували його все життя.

Але було й таке, коли матеріали Петра Михайловича не друкувалися в районці. Хіба що під псевдонімом, який був відомий небагатьом. В 1969 році жодного матеріалу, в 1970 – один, у два наступні роки теж обмаль. Це було до тих пір, доки в справу не втрутився досвідчений журналіст, що обіймав посаду інспектора у секторі преси Сумського обкому партії, В. К. Савченко.

А справа в тім, що вчитель на селі за комуністичної влади повинен бути і агітатором, і політінформатором, а головне – розповсюджувачем спочатку ленінсько-сталінських, пізніше ленінсько-хрущовських, а згодом ленінсько-брежневських ідей. Інколи це було просто маразмом. І порядна та чесна людина не завжди погоджувалася ставити себе в ряд мрійників комуністичної маніловщини. Не до характеру Петру Михайловичу бути базикалом про комуністичне завтра. А тому замість лекції на теми комуністичного виховання молоді чи земляків у сільському клубі П. М. Коцур розповідав про внутрішнє та зовнішнє становище країни, історичне минуле Недригайлівщини тощо. Про це добродії «занесли» у вуха секретарю Недригайлівського райкому партії. Пихатий партократ невдовзі викликав до себе на «коврик» розсудливого і спокійного за характером Петра Михайловича. Про що йшла мова за закритими дверима у райкомівському кабінеті «першого», вже ніхто не повідає. Як могли тоді комуністи-можновладці ні за що покарати безпартійного вчителя-патріота? Заборонити друкуватися в засобах масової інформації.

Спочатку Петро Михайлович затамував в собі образу, думав, що та опала ненадовго. Але минув рік, другий. І тоді він вирішив звернутися у вищі провладні коридори. Дякуючи Богу, його розповідь про партійного «божка», недригайлівського самодура, який чинив наругу над безневинним, потрапила до свідомої людини В. К. Савченка.

– Прибувши до Недригайлова, – пригадував ті далекі роки Віктор Кирилович, – детально вивчивши на місці справу, з'ясувалося, що гнів першого комуніста в районі безпідставний. Запитую першого секретаря: «За що тоді у позаминулому році Коцур 4 грамоти від районних установ отримав, в тому числі й райкому партії за вашим підписом?».

Одним словом, Віктор Кирилович поставив на місце зазнайкуватого секретаря. Все стало на свої місця. Пізніше партійний очільник району поведився з П. М. Коцуром чемно. А до районної газети за 1973 рік від Петра Михайловича лише за власним підписом надійшло близько тридцяти публікацій – «Безсмертя», «Слово до вас, ветерани», «У битві за хліб»,

«Шириться фронт жнив», «Хлібна доля», «Їй усміхається сонце», «Коли серце покликало» та інші.

А загалом понад півтисячі публікацій вийшло з-під пера, П. М. Коцура, які були надруковані в районній газеті.

Вершиною його письменницького таланту стали видані ним книги: «Дерево мого роду», «Не міліють пам'яті джерела», «Розкажуть про все берези», «У кожного своя доля», «І летять лелеки до своїх осель» та інші. Їх зміст і послідовність викладу дають підстави говорити про Петра Михайловича не лише як журналіста чи краєзнавця, а й письменника з діапазоном широкого мислення, утвердження своєї життєвої позиції. Настільки багатшою була б культурна спадщина нашого краю, коли у кожному селі (бодай у кожній сільській раді) були такі патріоти своєї Батьківщини, рідної України.

А ще П. М. Коцур, разом з учнями школи, яким прищеплював любов до рідного краю, створили в Сакунівській восьмирічці Музей трудової і бойової Слави села. На базі навчального закладу неодноразово проводилися навіть обласні семінари, на яких висвітлювалася показова робота сільського вчителя історії.

Десятки експонатів, зібрані Петром Михайловичем, після закриття школи в Сакунісі перекочували до Недригайлівського краєзнавчого музею.

... В переддень колишнього Дня преси 2010 року завершив земний хід, відійшов у потойбічний світ Петро Михайлович Коцур. Сади в Сакунісі одягли білосніжну фату, сяючи кипінням тисяч квіточок, лагідне сонечко снувало по щойно посаджених городах та сінокосах земляків, трави і квіти вбирали в себе плідні соки Матінки-Землі і дивовижну силу голубої блакиті неба, а Недригайлівщина і вся Україна проводила в останню путь заслужено шановану людину, вчителя і журналіста, краєзнавця і письменника, Велику Людину.

І. Аббаровський, історик,
директор Недригайлівського краєзнавчого музею,
член Національної спілки краєзнавців України.

Бібліографія

Про П. М. Коцура
У книгах

Коцур Г. Г. Подвижник Посулянського краю // Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації: матеріали V Міжнарод. наук. конф. (11–12 листоп. 2021 р.). У 2 ч. Ч. I / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми: ФОП Цьома С. П., 2021. – С. 81–83.

Про життя та дослідницьку діяльність П. М. Коцура.

У періодичних виданнях

Василь [митрофорний протоієрей]. Дякуючи родині істориків-вчених Коцурів, можемо більше знати про Петра Калнишевського // *Голос Посулля*. – 2020. – 9 жовт. – С. 8.

Абаровський І. Талант підкріплений працею // *Голос Посулля*. – 2020. – 18 верес. – С. 8.

Про життєвий та творчий шлях Петра Михайловича Коцура.

Супрун Т. Остання книга письменника, історика, краєзнавця П. Коцура // *Наш край*. – 2010. – 12 черв. – С. 5.

Про нову книгу П. Коцура «І летять лелеки до своїх осель»

Ярмоленко Т. І летять лелеки до своїх осель // *Голос Посулля*. – 2010. – 12 черв. – С. 6.

У будинку дитячої та юнацької творчості м. Недригайлів, відбулася презентація добірок видань П. Коцура.

Берест О. Родина істориків // *Данкор Ромни*. – 2005. – 25 мая. – С. 2.

Автором статті подається матеріал про родину Коцурів – науковців, краєзнавців, уродженців Роменщини.

27 ЖОВТНЯ
(за ст. ст. 16 жовтня)
280 років з дня народження
Максима Созонтовича Березовського
(1745–1777)

Серце музики спинилось...

Максим Созонтович Березовський народився у місті Глухів 16 жовтня 1745 року в небагатій козацькій родині. Дата вважається загальною визнаною, але біографія композитора містить багато достеменно невідомого, тому й існують численні здогадки, суперечливі припущення щодо окремих життєвих моментів, починаючи з дати народження – 1740, 1741 або 1737, навіть 1731 роки.

Певно, початкову освіту хлопець здобув у Глухівській співацькій школі, а в 1753–1758 рр. навчався в Київській академії, де й почав писати хоріві твори. 29 червня 1758 року юнака зараховано співаком до штату музикантів і танцюристів Петербурзького Придворного півного хору (з 1763 року хор перейменовано у Придворну співацьку капелу).

Придворний хор очолював Марко Федорович Полторацький. Майбутній директор капели, він починав співати в Глухові у К. Г. Розумовського. Полторацький завжди підтримував глухівських музикантів, які перебували на службі при дворі. Можливо, до Петербурга Березовський потрапив завдяки саме гетьманові Розумовському, як й інші талановиті юні музиканти, що стали прикрасою імператорського Двору. Певно, Розумовський підтримував свого земляка матеріально і в подальшому постійно опікував його.

М. С. Березовський мав не тільки чудовий, рідкісної краси голос (бас), а й майстерно грав на гусях, бандурі, особливо – на скрипці.

Незабаром його, як одного з кращих музикантів, запрошено до участі у виставах. Він співав головні партії в операх італійських композиторів В. Манфредіні, Ф. Арайї – в його опері «Олександр в Індії» Березовський дебютував 1759 року.

Придворною оперою опікувався великий князь Петро Федорович, майбутній цар Петро III. Розкішні вистави проводились у спеціально побудованому «Оперному домі» в Оранієнбаумі. Березовський виступав у складі італійської трупи як уже відомий соліст і актор-трагік. Разом із земляком Д. С. Бортнянським брав участь у опері Г. Раупаха «Альцеста».

У 1763 році Березовський одружився. Зберігся запис у метричній книзі придворної Конюшенної церкви від 19 жовтня того року про його вінчання з **Франціною Ібершер**. Катерина II видала іменний указ від 11 серпня 1763 року: «О дозволеніи... певчему Максиму Березовскому жениться на танцовальной девице Францине Ибершерше».

Березовський з успіхом навчався в одного з численних італійських маестро, які працювали в Росії, – у композитора і капельмейстера **Франческо Цопіса**. Відразу привернули увагу до себе і набули популярності перші твори Березовського – хоріві духовні концерти, прем'єра деяких із них відбулася 22 серпня 1766 року в Бурштиновій кімнаті Катерининського палацу. Вперше в подібних умовах – у присутності імператриці – виконувався твір вітчизняного композитора!

Відомий діяч і літописець російської культури академік **Якоб фон Штелін** був особисто знайомий з Березовським і уважно спостерігав за його розвитком. Високо оцінюючи талант молодого композитора, він писав у середині 1760-х років, що «висунувся нині придворний камерний музикант Максим Березовський, який володіє видатним талантом, смаком і мистецтвом у композиції церковних творів вишуканого стилю... Протягом кількох років він створив для придворної капели неперевершені церковні концерти з таким смаком і такою прекрасною гармонізацією, що виконання їх викликало захоплення знавців та схвалення двору».

Почесну посаду придворного камерного музиканта Березовський отримав у 1766 році. І хоча оцінювався сучасниками нарівні з популярними італійськими композиторами, він прагнув удосконалити свою майстерність, поглибити знання, а в Росії такої можливості на той час не було.

Періодично, ще з часів Петра I, а особливо при Катерині II, держава за свій рахунок, як «пенсіонерів», відправляла в країни Західної Європи для навчання в кращі академії талановитих молодих митців. За період з 1767 року до 1827 в Італії навчалось близько 60 російських «пенсіонерів» з Академії мистецтв, серед них – Ломоносов, Радищев, Баженов, Фомін, Мартос, Бортнянський та інші. Березовський став одним із перших вітчизняних музикантів, які навчалися за кордоном.

У 1768 році він виїхав до Італії, однак дослідники називають й інші дати: 12 грудня 1766 або 1769. Існує припущення, що граф К. Г. Розумовський також доклав зусиль для організації цієї поїздки. Кілька років М. Березовський

провів у найпрестижнішій в Європі Болонській філармонічній академії, в якій навчалося чимало відомих музикантів з інших країн. Почесний титул члена Болонської академії надавав можливості іноземцям отримати посаду капельмейстера у себе на батьківщині.

Одним із учителів Максима Березовського був відомий у Європі композитор, музикант-теоретик падре **Джованні Баттіста Мартіні**. Його музична бібліотека, найбільша в Італії, складалася з 17 тисяч томів.

Збереглися цінні документи – листування директора Російських імператорських театрів **Івана Перфіловича Єлагіна** та падре Мартіні. 12 лютого 1770 року Єлагін (спочатку – секретар графа Олексія Розумовського, згодом – імператриці Катерини II) закликав Мартіні звернути особливу увагу на М. Березовського, який уже навчався у знаного італійця, і попросив відповісти на запитання, чи має юнак досить здібностей до мистецтва: «зробіть ласку, простягніть йому руку допомоги і навчайте його таким чином, щоб земля, в яку Ви кинете насіння, дала плоди».

Відразу Мартіні відповів на цей лист і повідомив Єлагіна, що «пан Максим володіє всіма даними для вивчення мистецтва контрапункту і обіцяє стати видатним творцем музики», а якщо зможе сумлінно удосконалювати свій талант, то після повернення через деякий час на батьківщину «відчує задоволення своїм тривалим мандруванням і перебуванням в Болонії».

Збереглося прохання М. Березовського до членів екзаменаційної комісії:

«Вельмишановному синьйору Антоніо Маццоні, президенту, і професорам музики.

15 травня 1771

Максим Березовський

(Руський).

Вельмишановний синьйор президент і професора музики.

Максим Березовський, за прізвиськом Руський, бажаючи бути прийнятим як композитор і капельмейстер найвідомішої філармонійної Академії, просить синьйора президента і членів філармонійної Академії допустити його до іспиту для прийняття в Академію. Во вдячність Господа».

В Італію в ті роки приїздило багато росіян, з якими Березовський міг зустрічатися, серед них були і земляки – К. Г. Розумовський, Д. С. Бортнянський. Можливо, в Болонії він познайомився і з юним Вольфгангом Амадеєм Моцартом, який отримав звання академіка-композитора в 1770 році. А через рік – у травні 1771 року – першим серед російських музикантів звання члена Болонської філармонічної академії був удостоєний М. Березовський (водночас з відомим чеським композитором Йозефом Мислівечеком).

Як свідчить протокол засідання, після блискучого екзаменування і таємного – одностайного – голосування членів комісії, М. Березовського було «прийнято в число академіків композиторів іноземців». Одна з робіт за підписом італійською «Massimo Bergesovski» і зараз зберігається в Болонській академії.

Ім'я М. С. Березовського вписано золотими літерами – поряд з ім'ям В. А. Моцарта – на мармуровій дошці в Болонській академії, а його портрет, за традицією, був написаний на стіні церкви Сан Джакомо. На жаль, жодного портрета композитора до нас не дійшло.

У Болоньї, серед інших творів, Березовський написав Літургію, 1772 року в Пізі – Сонату для скрипки та чембало, але понад двісті років вона була невідома слухачам. Рукопис Сонати зберігався в музичному відділі Національної бібліотеки в Парижі. Вперше вона прозвучала в Києві 26 травня 1981 року.

Березовський увійшов до історії музичної культури як творець першої вітчизняної опери: прем'єра «Демофонта» відбулася в Ліворно 1773 року. Лібрето написав відомий італійський поет Метастазіо, на тексти якого створювали опери Гендель, Глюк, Гайдн, Моцарт. В Італії «Демофонт» мав величезний успіх. На жаль, відомі лише чотири арії з опери, їх рукописи зберігаються в бібліотеці Флорентійської консерваторії ім. Л. Керубіні. Але й на прикладі небагатьох відомих творів італійського періоду можна простежити, як Березовський органічно використовував інтонації українських та російських народних пісень.

Доля піднесла М. С. Березовського на гребінь слави в далекій Італії, пестила його, дала можливість відчутти здобутки від свого таланту, повірити у себе, в життя. Непомітно пролетіли творчо насичені понад три роки італійського періоду. Композитор повернувся до Петербурга. Що ж він зустрів на батьківщині?

Стишло життя Березовського можна охарактеризувати як «свій серед чужих, чужий серед своїх». Як і раніше, в Росії надавалася перевага іноземним музикантам, які користувалися значними пільгами. Композитор гостро відчув байдужість; його квітучий талант ігнорувався, викликав заздрість, не заохочувався. Він не мав можливості реалізувати свій могутній творчий запал, тому гостро страждав від бездіяльності. Його охопили відчай, біль, туга, розчарування – така атмосфера й згубила митця.

Князь Г. Потьомкін, фаворит Катерини II, мав намір призначити М. Березовського, як найвидатнішого вітчизняного композитора, директором Музичної академії, яку планував заснувати у Кременчуці або, за іншими даними, в Катеринославі. Цей музичний заклад повинен був стати аналогом Болонської академії. Понад 10 років князь підбирав кадри викладачів, нібито запрошував навіть В. А. Моцарта. Але проект так і залишився в мріях...

До того ж музику Березовського почали звідусіль вилучати. Одна з причин крилася у співчутливому ставленні композитора до пугачовського повстання і відображенні його у своїх творах. Про настрої музиканта дізналася Катерина II, яка ретельно слідкувала за благонадійністю підлеглих. Архіви імператриці, а серед них, певно, й твори Березовського, частково знищив наступний імператор Павло I.

Життєві сили композитора були повністю вичерпані. Яскраво спалахнула й рано згасла зірка М. С. Березовського, зірка, яка не впала з неба, а полинула

уверх. Відомий музикознавець М. Рицарева багато зусиль поклала на пошуки істини про сліпуче й коротке життя композитора, намагаючись очистити його від образливих нападів.

Рицарева стверджує, що жодний відомий документ чи публікація того часу не підтверджують поширеної версії про самогубство Березовського, а навпаки, прямо або непрямо спростовують цю вигадку. Рицарева дійшла одностайного висновку: М. С. Березовський загинув 24 березня 1777 року внаслідок важкої простудної хвороби.

М. С. Березовський закінчив життя в злиднях (така ж доля спіткала й іншого генія – В. А. Моцарта). Але похорони композитора були урочистими і відповідали його соціальному становищу.

А потім почалося майже повне забуття, зникла більшість творів митця... Значна частина спадщини Березовського, певно, перетворилася в попіл разом зі всім зібранням творів Придворної капели під час пожежі 1827 року. Тоді загинули всі архіви і справи капели, яку очолював глухівчанин Д. С. Бортнянський протягом 30 років (до 1825).

За життя Березовського не було надруковано жодного з його творів, а ті, що збереглися, розсіяні в рукописах по інших країнах. Деякі твори потрапили в західні архіви з Росії. Можливо, частина творів, написаних композитором на замовлення, залишилася в Італії, в родинних архівах знатних вельмож. Мабуть, більшість творів Березовського і досі «мовчить» (згадаймо: близько 200 років зберігав мовчання А. Вівальді, 100 – І. С. Бах)...

Усі відомі твори Березовського – це тільки вершина айсберга, проте й вони відкривають велике обдарування, майстерність, художню зрілість митця, який вважається одним із засновників нового стилю православного церковного співу. Зараз знайомі слухачам лише кілька з понад 30 духовних концертів. Один із них – «Не отвержи мене во время старости» – навіть викликав недовіру деяких дослідників щодо авторства зовсім юного на той час композитора, настільки цей твір досконалий за формою, драматичною виразністю, глибиною змісту.

М. С. Березовський у своїй творчості сягнув європейського рівня, заклав основи національної школи нового етапу у вітчизняному музичному мистецтві, який згодом був розвинутий А. Веделем, Д. Бортнянським та іншими композиторами. Залишається очікувати, коли настане час і історія віддасть нам зі своїх глибин поки ще невідомі твори Березовського. І вони вийдуть із забуття, щоб відродитись, як фенікс із попелу, і зазвучать знову.

На батьківщині, у Глухові, відкрито пам'ятник М. С. Березовському (скульптор І. А. Коломієць, архітектори В. Ф. Грибань та А. Ф. Ігнащенко). Одна з вулиць міста названа ім'ям великого земляка. Музика композитора завжди звучить у концертних залах Сумщини.

В. Макарова,

*музикантка, педагогиня, музикознавиця, краєзнавиця,
доцентка факультету мистецтв СДПУ ім. А. С. Макаренка,
заслужена діячка мистецтв України.*

(Републікація)

Макарова В. А. І слово в пісні відгукнеться... / В. А. Макарова, Л. А. Макарова. – Суми : Собор, 2003. – С. 163–173.

Бібліографія

Творчість М. С. Березовського

Концерт «Не отвержи меня во время старости» : ноты / М. Березовский // Хоровые концерты XVIII начала XIX веков. М. Березовский. Д. Бортнянский. А. Ведель / сост. и ред. В. Иконник. – Киев : Музична Україна, 1988. – С. 6–31.

Про М. С. Березовського

У довідниках

Онацький Є. Українська мала енциклопедія. У 4 т. Т. 1. А–І / упоряд. та наук. ред. С. І. Білокінь. – Вид. 2-ге, уточн. – Київ : Пульсари, 2016. – С. 77–78.

Голубченко В. Ю. Освіта Сумщини в іменах : педагогічний довід. / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Університетська книга, 2012. – С. 14–16.

Лисенко І. М. Співаки України : енцикл. видання. – Київ : Знання, 2012. – С. 41.

Музичний словник-довідник : навч. посібн. для студентів / уклад. В. В. Мірошниченко. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. – С. 59–61.

Муха А. Композитори України та української діаспори : довідник – Київ : Музична Україна, 2004. – С. 29.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа» ; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 32.

Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І. Ф. Кураса – Київ : Вища школа, 2003. – С. 614–615.

Березовський Максим Созонтович (16.10.1745, м. Глухів – 22.03.1777, м. С.-Петербург) – композитор, співак / М. М. Гордійчук, М. А. Шудря // Києво-Могилянська академія в іменах XVII – XVIII ст. : енцикл. вид. / відп. ред. В. С. Брюховецький ; упоряд. З. І. Хижняк. – Київ : Києво-Могилянська академія, 2001. – С. 64–65.

Мистецтво України : біограф. довід. / упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. – С. 54.

У окремих виданнях

Вечерський В. Максим Березовський і гетьманський Глухів : до 250-річного ювілею славетного композитора / В. Вечерський, В. Белашов. – Київ – Глухів : Глухівська міська рада нар. депутатів, 1995. – 32 с. – (Б-ка журналу «Пам'ятки України ; кн. 24)

Витвицький В. Максим Березовський : життя і творчість / В. Витвицький. – Львів : Логос, 1995. – 111с.

Дашкієв М. О. Страчена пісня. З безодні минулого : роман ; науково-фантастична повість / М. О. Дашкієв. – Київ : Дніпро, 1991. – 501 с.

Дашкієв М. О. Страчена пісня : роман / М. О. Дашкієв; передм. М. Ратушного. – Київ : Радянський письменник, 1985. – 287 с.

Рыцарева М. Композитор М. С. Березовский. Жизнь и творчество / М. Рыцарева. – Ленинград : Музыка, 1983. – 144 с. : ил., нот. – (Рус. муз. культура XVIII в.).

У збірниках

Берега Р. Нестрачена пісня України (Максим Березовський) // Берега Р. Мистецька слава України. У пошуках євшан-зілля. – Львів : Література та мистецтво, 2021. – С. 60–72.

Автор описує життєвий та творчий шлях М. Березовського.

Свириденко Н. С. Музика від Розумовських : навч.-метод. посібн. для студентів ВНЗ спец. «Музичне мистецтво» / Н. С. Свириденко ; Київський інститут ім. Бориса Грінченка ; Інститут мистецтв. – Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. – С. 26.

Про творчі зв'язки М. Березовського з філантропом, політичним та державним діячем К. Розумовським.

Єроха М. Максиму Березовському : вірш // Українська хвиля : літературно-мистецький альманах. Вид. 8 / упоряд. П. В. Товстуха. – Суми : Щербина І. В., 2019. – С. 37.

Шаповал Ю. Максим Березовський // Мить історії : 366 мініатюр про людей і події. – Київ : Парламентське видання, 2019. – С. 324.

Каплієнко-Ілюк Ю. Риторична символіка в хоровій творчості М. Березовського // Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : зб. наук ст. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (25–26 лютого 2016 р.) / Глухівський нац. педагог. ун-т ім. О. Довженка ; упоряд. Г. П. Голяка. – Глухів : Еллада, 2017. – С. 4–6.

Кондратенко І. Духовна спадщина Дмитра Бортнянського та Максима Березовського в богослужбовій практиці Київського митрополичого хору // Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : зб. наук ст. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (25–26 лютого 2016 р.) / Глухівський нац. педагог. ун-т ім. О. Довженка ; упоряд. Г. П. Голяка. – Глухів : Еллада, 2017. – С. 7–10.

Близнюк К. А. Український Моцарт Максим Березовський / К. Близнюк, М. Гурець // Близнюк К. А. Краса Сумщини в слові, музиці, живописі / К. Близнюк, М. Гурець. – Суми : Фабрика друку, 2014. – С. 13–20.

Воропаєва Т. Березовський Максим Созонтович (16(27).10.1745, Глухів – 22.03(2.04).1777, Санкт-Петербург) // Українці Санкт-Петербурга, Петрограда, Ленінграда... / за заг. ред. проф. В. Сергійчука. – Вишгород : ПП Сергійчук М. Г., 2013. – С. 73–74.

Грызун А. Видение Березовского : стихотворение // Макарова В. Гармония времён : страницы музыкальной культуры Сумщини / В. Макарова, Л. Макарова. – Суми : СумГПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – С. 67.

Макарова В. «Серце музики остановилось...» / В. Макарова, Л. Макарова // Макарова В. Гармония времен : страницы музыкальной культуры Сумщини / В. Макарова, Л. Макарова. – Суми : СумГПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – С. 56–57.

Домашенко В. Життєвий шлях Максима Березовського // Взаємодія і взаємозв'язок Дніпровського Лівобережжя та Курського Посейм'я (археологія, історія, сучасність) : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студ. (9–10 черв. 2011 р.) / редкол.: О. І. Курок, В. П. Зінченко, Я. М. Гирич та ін. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. – С. 51–52.

Герасименко Т. Балада про вічність О. Березовському : вірш // Герасименко Т. Самотність серед натовпу, як дзвін. – Суми : Мрія-1, 2010. – С. 73.

Супрун-Яремко Н. О. Духовна спадщина Максима Березовського, Дмитра Бортнянського і Артема Веделя // Супрун-Яремко Н. О. Музикознавчі праці : зб. наук. статей. – Рівне : Видавець О. Зень, 2010. – С. 270–303.

Гурець М. П. Український Моцарт // Гурець М. П. Літературно-мистецьке краєзнавство у курсі зарубіжної літератури : навч.-метод. посібник. – Глухів : РВВ Глухівський ДПУ ім. О. Довженка, 2006. – С. 11–17.

У статті описаний життєвий та творчий шлях композитора М. Березовського.

Макарова Л. «Серце музики спинилося...» : 260 років від дня народження Максима Березовського / Л. Макарова, В. Макарова // Земляки : альманах Сумського земляцтва в Києві. Вип. 2 / гол. ред. М. Гриценко. – Суми : Собор, 2005. – С. 93–96.

Надана докладна інформація про життя та творчість М. Березовського

Макарова В. «Серце музики спинилося...» / В. Макарова, Л. Макарова // Макарова В. І слово в пісні відгукнеться / В. Макарова, Л. Макарова. – Суми : Собор, 2003. – С. 163–179.

Автор описує життя та творчість М. Березовського.

Сало В. І. Видатний композитор – Березовський // Сало. В. І. Сумщина: від Київської Русі до сьогодення : нариси. – Суми : Козацький вал, 2003. – С. 191.

Максим Березовський: 1745–1777. Композитор, співак // Золота книга української еліти : інформаційно-іміджевий альманах. У 6 т. Т. 1. – Київ : Євроімідж, 2001. – С. 294–295.

Кияновська Л. Максим Березовський (1745–1777) // Розповіді про композиторів: Бах, Гендель, Вівальді, Скарлатті, Березовський, Бортнянський. Вип. 1. – Київ : Музична Україна, 1994. – С. 57–70.

Плачинда С. Максим Березовський / С. Плачинда Ю. Колісниченко // Плачинда С. Неопалима купина : історичні повісті / С. Плачинда, Ю. Колісниченко. – Київ : Грайлик, 1993. – С. 175–246.

Історична повість про М. Березовського.

Побережна Л. П. Максим Березовський як фундатор української класичної музики // Історико-культурна спадщина Глухівщини : матеріали міжвузівської наук.-практ. конференції, присвяченої 1000-літтю м. Глухова (27–28 жовтня 1992 р.) / ред. кол.: В. І. Белашов, М. П. Гурець, В. В. Заїка та ін. – Глухів : Глухівський Державний педагогічний інститут, 1992. – С. 97–98.

Юрченко М. Максим Березовський в Італії // Українська музична спадщина: Статті. Матеріали. Документи. Вип. 1 / загальна редакція М. М. Гордійчука ; упоряд. М. Б. Степаненко. – Київ : Музична Україна, 1989. – С. 67–79.

У періодичних виданнях

Білаш М. Із козаків – у академіки // Пенсійний кур'єр. – 2020. – 13 листоп. – С. 11.

Життєвий шлях Максима Березовського.

Єроха Т. Глухівський Моцарт // Неделя. – 2020. – 22 жовт. – С. 12.

Стаття присвячена 275-річчю з дня народження композитора Максима Березовського. Надані біографічні дані композитора та фото пам'ятника.

Бухонська Л. Хоровий спадок Максима Березовського: віднайдено унікальні твори // Дзеркало тижня. – 2018. – 15–20 груд. – С. 16.

У Михайлівському Золотоверхому соборі відбувся концерт-презентація віднайдених хорових концертів Максима Березовського.

Мировський О. «Я бачив лише одного такого...» // Голос України. – 2015. – 31 жовт. – С. 10.

Життєпис М. Березовського.

Пилипенко Г. Г. Максим Березовський – поряд з Моцартом // Урядовий кур'єр. – 2013. – 23 листоп. – С. 18.

Дзюбенко М. Український Моцарт. Творчість Максима Березовського : позакласний захід для учнів 9–10 класів // Історія України. – 2013. – листоп. – С. 19–22.

Кубарь Т. Його мелодія звучить вже четверть тисячоліття // Глухівщина. – 2010. – 6 листоп. – С. 3.

Про творчий шлях М. Березовського.

Про життя і творчість Максима Березовського // Урядовий кур'єр. – 2006. – 16 серп. – С. 2.

Константинова К. Страсті за Березовським // Дзеркало тижня. – 2006. – 3 черв. – С. 20.

Надано інформацію про чотирисерійний фільм, присвячений М. Березовському «Таємниця Маестро» режисера М. Федюка, робота над яким розпочалася в Україні. У головній ролі – І. Городецький (М. Березовський).

Тимощук О. Геній з української глибини // Слово Просвіти. – 2006. – 12– 18 січ. – С. 11.

Життєвий шлях композитора М. Березовського.

Прядун Д. Моцарт із Глухова // Урядовий кур'єр. – 2006. – 6 січ. – С. 6.

У Колонному залі ім. М. Лисенка Національної філармонії України відбувся заключний гала-концерт, присвячений 260-річчю від дня народження М. Березовського.

Заводнова Л. Проб'ються зірки крізь віки... // Освітнянські обрії. – 2005. – лист.–груд. – С. 7.

Про життєвий шлях композитора М. С. Березовського.

**10 жовтня (за старим стилем)
200 років з дня народження
Дмитра Івановича Суханова
(1825–1890)**

**З історії сумського благодійництва:
родина Суханових**

У притворі Спасо-Преображенського собору міста Суми висить масивна мармурова плита з написом: «Храм сей возобновлен в 1892 г. на средства потомственного почетного гражданина коммерции советника и кавалера Димитрия Ивановича Суханова. Благодарное городское общество. 23 марта 1895 года». Скромні, лаконічні фрази... Між тим, за ними стоїть велика щоденна праця людини, яка змінила не тільки центральну вулицю рідного міста, а й життя багатьох сумчан.

***

Біографічні дані про купця Суханова свого часу віднайшов і опублікував краєзнавець, архівіст Олександр Козлов. Згідно цих відомостей, Дмитро Іванович народився 10 жовтня 1825 р. у родині купця м. Оболян Курської губернії Івана Васильовича Суханова; у 1851 р. одружився із донькою купця м. Тим Курської губернії Марією Михайлівною Смірноюю.

На початку 1850-х рр. Суханови переїхали до Сум. Разом із молодим підприємцем Іваном Герасимовичем Харитоненком Дмитро Іванович зайнявся торгівлею цукром, крупами, чаєм та іншими бакалійними товарами. Вигідними були й посередницькі операції, пов'язані з транспортуванням товару з місць виробництва у пункти продажу (складність такої справи полягала у відсутності розгалуженої мережі залізниць). Яюсь, після чергової доставки товару за місцем призначення, партнери вклали виручені кошти у

біржові операції, отримали солідний прибуток і розділилися: Харитоненко зайнявся продажем цукру, а Суханов – бакалії.

Родина жила у центрі міста – в одноповерховому будинку на Миколаївській вулиці. У подружжя не було дітей, тож у 1870 р. Суханови удочерили позашлюбну дитину жительки м. Білопільля Устини Прохоренко Параскеву, а кілька років потому усиновили племінника Дмитра Івановича Миколу.

Комерційний успіх зробив Суханова іменитою та багатою людиною. У 1863 р. Дмитро Іванович вступив до 1-ї гільдії купецтва. На 1871 р. підприємець володів чотирма кам'яними і двома дерев'яними будинками з крамницями, службами та садибними ділянками, а його дружина – окремою садибою. Проте глибоку повагу сумчан він здобув не через свої статки, а завдяки ширій і діяльній участі у громадському житті міста.

У 1856 р. Суханов був обраний гласним Сумської міської думи, а в 1858 р. став першим міським головою недворянського походження, порушивши багаторічну традицію дворянського управління у Сумах, і перебував на цій посаді до 1871 р. Цей період позначився низкою важливих нововведень. За ініціативи Суханова у 1859 р. у Сумах був організований ярмарковий комітет¹. У 1860 р. міська влада профінансувала відкриття публічної бібліотеки, право відвідування якої отримали усі жителі Сумського повіту. 1869 р. почав діяти Сумський міський громадський банк для надання фінансової допомоги ремісникам і торгівцям, причому Дмитро Іванович пожертвував на його організацію 5 тис. крб. сріблом (за іншими даними – 10 тис. крб.)².

У той самий час Суханов обіймав й інші виборні посади: був головою попечительської ради Сумського жіночого училища, попечителем Сумської земської лікарні, губернським гласним, почесним мировим суддею, директором повітового відділення попечительського про тюрми комітету. Своім коштом заснував церкву, школу та бібліотеку при сумській в'язниці; пожертвував 25 тис. крб. дитячому притулку Наталії Максимівни Харитоненко для видачі грошової допомоги його випускницям і 10 тис. крб. на користь Сумської міської богадільні. Його ж коштом було благоустроєно міську пожежну частину.

У 1871 р. Суханов полишив посаду міського голови, отримавши похвальний лист за відмінне служіння міській громаді, звання степенного громадянина³ і право носити мундир у відставці. Відтоді Дмитро Іванович зосередився на комерційній діяльності. Втім, головною справою його життя стала перебудова Спасо-Преображенського собору.

***

Посаду соборного старости Дмитро Іванович обійняв ще у 1858 р. У цей час кам'яний храм в ім'я Преображення Господнього існував уже 70 років і був зовнішньо невиразною, а внутрішньо – тісною і темною спорудою. Бажаючи покращити церковний інтер'єр, Суханов улаштував новий «під золото» іконостас і передав до храму багате начиння. Але зміни не

задовольнили старосту, і було прийнято рішення про реконструкцію собору. Автором проєкту храмової новобудови виступив знаменитий харківський архітектор Михайло Іванович Ловцов.

Реконструкція розпочалася у 1882 р. з побудови величної 56-метрової триярусної дзвіниці, спорудження якої тривало до 1885 р. По кутах її визолоченої бані встановили чотири масивних фігури апостолів-євангелістів. У трьох ярусах у порядку величини розмістили дзвони: менші – у верхньому, середні – у середньому, великі – у нижньому ярусі дзвіниці. Над арочним отвором верхнього ярусу був установлений годинник із циферблатами на чотири сторони світу, виготовлений спеціалістами фірм Й. Ф. Войле з м. Бокенем (Німеччина) та Ф. Вінтера з Санкт-Петербурга.

Згодом розпочалася реконструкція самого храму. У стінах його західної частини були зроблені широкі отвори, до яких добудували нові капітальні стіни, значно розширивши приміщення для двох бічних вівтарів. У південній частині був улаштований приділ в ім'я Благовіщення Пресвятої Богородиці, у північному – в ім'я св. Димитрія Солунського, небесного покровителя Дмитра Івановича Суханова. З'явилося нове, розкішне оздоблення: мармурові іконостаси з тонким мереживом малюнка, позолочені царські двері, живопис художників Шорохова (у Благовіщенському приділі) і Клавдія Лебедева (у Дмитріївському приділі).

У 1889 р. приступили до реконструкції східної частини собору з головним вівтарем. Як і в західній частині, тут були розширені бокові стіни і прибудовані приділи з біломармуровими іконостасами, малахітовими, гранітними і мармуровими колонами. Живописні роботи у головному вівтарі, на іконостасі і в приділах головного храму виконав відомий художник Володимир Маковський, роботи з білого каррарського мармуру – майстер Орлов. Підлогу головного храму і приділів прикрасили мозаїкою, а в інших частинах храму і у вівтарі – дрібними камінцями, у деяких місцях зібраними у візерунок і залитими цементом. На даху головного храму, навколо золоченої бані, встановили чавунні, пофарбовані під малахіт статуї апостолів Петра і Павла та дві фігури рівноапостольного князя Володимира Великого.

Масштабна реконструкція храму вимагала значних капіталовкладень, але і сьогодні точна сума, пожертвована Дмитром Івановичем, залишається невідомою (припускають, що вона склала близько 1 млн крб.). За переказами, залишеними сумським старожилом П. Нікітенком, усім, хто цікавився обсягом витрат, Суханов зазвичай відповідав: «Бог і могила про те знають», уникаючи публічної оцінки своїх благодіянь. Виконуючи обов'язки церковного старости, Дмитро Іванович надягав новий сюртук, а у будні дні ті, хто зустрічав його на будівництві собору між стосами цегли, ящиками із розчином і штабелями колод, не відразу здогадувалися, що чоловік у поношеному костюмі з плямами вапна та пилу і є той самий Суханов.

Стараннями старости у соборі з'явилися чудовий хор і церковно-парафіяльна школа. Знаменною подією у духовному житті міста став організований за ініціативи Дмитра Івановича щорічний хресний хід з

чудодійною Корсунською іконою Божої Матері, яка до 1859 р. перебувала у храмі с. Шпилівка. 9 жовтня кожного року ікону урочисто переносили до Спасо-Преображенського собору, де вона залишалася до третього дня Великодня, коли її так само повертали до Шпилівки.

За заслуги на ниві благодійництва Сумська міська дума присвоїла Суханову звання почесного громадянина м. Суми, у 1870 р. разом із дружиною купець був зведений у потомствене почесне громадянство⁴, а в 1888 р. – у комерції радники⁵.

20 грудня 1890 р. у віці 65-ти років Дмитро Іванович помер від діабету, не дочекавшись завершення перебудови собору, і був похований за вівтарною частиною Петропавлівської церкви на Центральному кладовищі м. Суми. Усі подальші турботи про перебудову Спасо-Преображенського собору взяв на себе усиновлений Дмитром Івановичем його племінник Микола Олексійович Суханов.

Незадовго до урочистого освячення храму соборний священник і гласний міської думи о. Микола Фесенко звернувся до засідателів думи з пропозицією увічнити пам'ять Дмитра Івановича, спорудивши на Соборній вулиці каплицю з іконою св. вмч. Димитрія Солунського і пам'ятною плитою з переліком усіх добрих справ покійного. Але грошей у міській скарбниці не знайшлося, тому обмежилися тим, щоб у роковини смерті Суханова звершувати панахиду у міській богадільні, а день пам'яті св. Димитрія Солунського (26 жовтня) оголосити вихідним для торгівлі і промислових підприємств. У тому ж році сумський фотомитець Павло Васильович Макашов виготовив фотографічний портрет Суханова для зали засідань Сумської міської управи.

30 серпня 1892 р. архієпископ Харківський і Охтирський Амвросій урочисто освятив головний храмовий престол в ім'я Преображення Господнього. Таким чином, справу, розпочату Дмитром Івановичем, було, нарешті, завершено.

У 1895 р. Сумська міська дума переглянула рішення про увічнення пам'яті Суханова, ухваливши помістити його олійний портрет у залі засідань думи і щорічно у день смерті Дмитра Івановича служити там панахиду. Тоді ж, з благословення харківського архієрея, було вирішено встановити при вході у Спасо-Преображенський собор мармурову дошку у пам'ять про храмодавця.

***

Микола Олексійович – племінник і вихованець Дмитра Івановича – гідно продовжив справу старшого Суханова. Він народився 8 листопада 1864 р. в Обояні, у 1879 р. переїхав до Сум. Дмитро Іванович – шанований і заможний, але бездітний чоловік – розумів, що для подальшого процвітання і розвитку сімейної справи необхідна молода зміна. Отримавши прекрасну домашню освіту і, очевидно, беручи живу участь у починаннях дядька, Микола з часом стає самостійним успішним підприємцем. У 1890 р. Суханов-молодший – власник більш ніж 10 тис. десятин землі у Низах, Новосуханівці та Шпилівці. Йому також належали придбані у поміщика Дмитра Кондратьєва низівський цукровий та новосуханівський винокурний заводи.

Микола Олексійович не лише примножив сімейний капітал, а й продовжив благі починання Дмитра Івановича, прийнявши на себе обов'язки старости Спасо-Преображенського собору, директора Сумського повітового попечительства про тюрми, почесного старшини Сумського дитячого притулку, почесного попечителя Шпилівської церковно-парафіяльної школи.

Дружиною Суханова-молодшого стала Параскева Дмитрівна – прийомна донька Дмитра Івановича, яка жила у родині з 1870 р. У шлюбі народилося двоє дітей – Володимир (1892 р.) і Борис (1893 р.). Але за рік після народження молодшого сина 25-річна Параскева померла від туберкульозу. Її поховали на Петропавлівському цвинтарі – неподалік від могили прийомного батька.

У пам'ять про доньку у грудні 1895 р. Марія Михайлівна Суханова заснувала Параскеївський притулок для 20 дівчат (в основному повних сиріт і позашлюбних дітей у віці від 6 до 16 років) на так званій Суханівській дачі по вулиці Псільській. Підопічні навчалися Закону Божому, каліграфії, арифметиці, а також умінню вести господарство – шити, готувати їжу, доглядати худобу, сад і город – і після випуску могли розраховувати на роботу покоївки чи економки у міській або сільській садибі. Але добра ініціатива обернулася авторитарним самочинством фундаторки притулку: на харчування, закупівлю одягу, засобів гігієни, ліків та інших необхідних речей, зарплату персоналу виділялися кошти, кричуще недостатні для нормального життя і навчання його мешканок. Діти постійно хворіли, «мали вигляд заморених, малокровних». У 1903 р., після довгих обговорень і розглядів, Сумська міська дума домоглася ліквідації закладу і переводу сиріт у притулок Наталії Харитоненко. Сама ж Марія Михайлівна померла у 1907 р. у 78-літньому віці від астми і похована поряд із чоловіком і донькою.

Ще за життя дружини Параскеви – на початку 90-х рр., у кварталі між Петропавлівською, Покровською і Думською (нині Магістратська) вулицями Микола Суханов розпочав будівництво розкішної міської садиби. На жаль, залишається невідомим ім'я автора її проєкту⁶. Роботи тривали до 1895 р. Садиба складалася з трьох споруд – житлового будинку, контори і служб – і була обладнана електричним освітленням. Численні ліпні деталі: арабески, гірлянди, маскарони сатирів і панно надали витонченості й ошатності фасадам головного будинку. Потопаючу у зелені саду ділянку обнесли огорожею у вигляді рустованих стовпів із кованими ажурними решітками: з лицьового боку садиби вона збереглася до наших днів.

Виробнича криза 1900–1904 рр. і хвиля робітничо-селянських виступів, що захлиснула імперію у 1905–1907 рр., несли поміщикам і промисловцям значні збитки. Над Сухановими нависла загроза розорення. Здоров'я Миколи Олексійовича, який важко переживав ситуацію, стрімко погіршувалося. Він помер 12 травня 1909 року у віці 44 років, заповівши дітям і племіннику Олександрю Георгійовичу Сургучову завершити його останнє благодіяння – будівництво Іоано-Богословської церкви у слободі Низи.

У червні 1910 р. новозбудований храм освятив архієпископ Харківський Арсеній. Під час урочистостей, у присутності великої кількості люду

виступив, зокрема, протоієрей Костянтин Зверев. Священник розповів, що давно знав Миколу Суханова як вельми добру та чуйну людину, яка робила чимало добрих справ таємно, без шумного розголосу.

На жаль, далі сліди нащадків роду Дмитра Івановича Суханова загубилися. У травні 1918 р. помер 25-річний Борис Миколайович – очевидно, через слабе здоров'я. Залишається тільки здогадуватися, як у ті трагічні роки склалося життя його старшого брата Володимира. А воно могло бути зовсім непередбачуваним – такий уже був тоді час...

---

¹ Ярмарковий комітет здійснював нагляд за проведенням торгів, дотриманням правил оренди торгових приміщень і укладанням контрактів, займався розв'язанням суперечок між прибулими на ярмарок.

² Карбованець (рубль) сріблом – основна грошова одиниця Російської імперії. На практиці готівкові розрахунки відбувалися за допомогою паперових грошей – асигнацій. Карбованець сріблом дорівнював 3,5 карбованці асигнаціями.

Тут ми послуговуємося даними О. Козлова, який, у свою чергу, віднайшов їх у Державному архіві Харківської області. Однак, згідно документу з фонду Сумської міської управи Державного архіву Сумської області, пожертва Суханова склала 10 тис. крб. Це благодіяння стало головним чинником у рішенні про присвоєння йому звання почесного громадянина м. Суми.

³ Степенний громадянин – звання (з наданням деяких привілеїв), жалуване за службу на виборній міській посаді.

⁴ Слід розрізнати почесне громадянство (особисте і спадкове) як суспільний стан і звання почесного громадянина міста, яке існує донині.

⁵ Комерції радник – почесне звання, що присвоювалося за успіхи у розвитку торгівлі, кредитно-фінансової системи, благодійництво.

⁶ Нам відомо лише, що на спорудження садиби було витрачено більше 75 тис. крб. Суханови прожили у ній недовго. У 1902 р. садибу віддали в оренду правлінню Белгород-Сумської залізниці і його директору Іоакиму Сумовському, який оселився там разом із дружиною. Відомо також, що станом на 1912 р. будинок уже кілька років як намагалися продати (очевидно, його виставили на продаж після смерті М. Суханова у 1909 р.), але покупець не знаходився – навіть за третину від собівартості особняка. Зрештою, у 1919 р. його власницею була визнана довгорічна орендаторка Олена Сумовська.

В. Іванова,
*кандидат історичних наук,
учений секретар Сумського обласного
краєзнавчого музею.*

Бібліографія

*Про Д. І. Суханова
У книгах*

Бібіков В. Г. Від Великого Степу до Ново-Суханівки: з історії села. – Суми : ФОП Цьома С. П., 2019. – С. 10,11–17, 22, 23, 30, 32–35, 37, 39, 40, 41, 48, 54, 57, 59, 60–62, 66, 67, 72, 74, 80, 81, 167–172.

Згадується Д. Суханов.

Фото Д. Суханова – С. 14, 34, 170.

Дуб Суханових – С. 167.

Рід Суханових / О. Усенко, О. Боженко // Усенко О., Боженко О. Мій рідний край, моя земля... Суми. – Суми : ФОП Цьома С. П., 2019. – С. 118–120.

Близнюк А. М. Дмитро Іванович Суханов та його спадкоємці / А. М. Близнюк, Н. С. Подоляка // Близнюк А. М. Почесні громадяни міста Суми / А. М. Близнюк, Н. С. Подоляка. – Суми : СВС Панасенко І. М. 2015. – С. 31–34.

Історико-містобудівні дослідження : Суми, Миргород, Корець / ред. В. В. Вечерський. – Київ : Фенікс, 2013. – С. 144.

Могила Д. І. Суханова (Центральне кладовище. Фото С. 144.)

Макарова В. А. Гармония времени : страницы музыкальной культуры Сумщины / В. А. Макарова, Л. А. Макарова. – Суми : СумГПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – С. 180.

Згадується Д. І. Суханов як благодійник, меценат, та володар маєтку у с. Низи.

Манько М. О. Дмитро Іванович Суханов // Манько М. О. Суми та сумчани у документах сучасників. Книга третя (1655–2010). – Суми : Мрія-1, 2010. – С. 40–41.

Донік О. М. Купецтво України в імперському просторі (XIX ст.). – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2008. – С. 154, 237.

Автор книги згадує Д. І. Суханова, засновника будівництва Спасо-Преображенського собору – історичної пам'ятки м. Суми.

Манько М. О. Суханови // Манько М. О. Суми та сумчани у документах сучасників. Книга друга (1655–2008). – Суми : Мрія-1, 2008. – С. 302–307.

Мацько Ю. Діловий хист та громадська активність : до 120 (180)-річчя від дня народження Дмитра Суханова // Земляки : альманах Сумського земляцтва в Києві. Вип. 2 / гол. ред. М. Гриценко. – Суми : Собор, 2005. – С. 147–149.

[Пам'ятник на могилі сім'ї Д. І. Суханова] : фото // Вороненко М. Суми ювілейні 350 років : фотоальбом. – Суми : Корпункт, 2005. – С. 36.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа» ; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 448–449.

Козлов А. Н. Вторая родина // Матеріали п'ятої Сумської наукової історико-краєзнавчої конференції (20–21 листоп. 2003 р.). Ч. II. Історія Сумщини з найдавніших часів до кінця XIX ст. Новітня історія Сумщини. – Суми : Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2003. – С. 34–41.

У періодичних виданнях

Кудинов Д. «Хроники моей жизни»: воспоминания архиепископа Харьковского и Ахтырского Саввы о нашем крае // Ваш шанс. – 2017. – 8 марта. – С. 20а.

У статті згадується Д. Суханов – меценат, на кошти якого був побудований Спасо-Преображенський собор. Є фото.

Бондаренко С. Кто строил Сумы // Панорама. – 2016. – 31 авг. – 7 сент. – С. А1, 16–17.

Роль Д. Суханова у розвитку торгівлі на Сумщині у XVIII столітті.

Кудинов Д. «Дом господский, а обиход сиротский». Безрадостное детство воспитанниц Параскеевского убежища госпожи Сухановой // Ваш шанс. – 2016. – 24 февр. – С. 20–21а.

Стаття знайомить з історичними фактами життя сирітського притулку для дівчаток, організованого донькою Д. Суханова М. М. Сухановою. Згадується Д. Суханов.

Бондаренко С. Дмитрий Суханов. Забытый мэр // Панорама. – 2012. – 23–29 апр. – С. В17.

Церковным старостой до смерти : [131 год назад Дмитрий Суханов получил награду Святейшего синода – орден Св. Анны II степени за переустройства Преображенского храма] // Панорама. – 2011. – 7–13 нояб. – С. Д5.

Початко А. Меценатская история продолжателя рода сумских купцов // Деловой журнал. – 2010. – 1 дек. – С. 14.

Коротко про Д. Суханова.

Костина В. Дмитрий Суханов. Башковитый голова. Сумского «мэра» Дмитрия Суханова интересовала духовность, благополучие и культура сумчан // Панорама. – 2010. – 1–8 сент. – С. 12.

Альошин О. Навчатися меценатству // В двух словах. – 2010. – 2 апр. – С. 13.

У науковій бібліотеці Української академії банківської справи відбулося відкриття експозиції «Добрі справи Суханових», присвяченої життю і діяльності відомих підприємців та меценатів.

Городова Л. Меценаты и банкиры // В двух словах. – 2008. – 3 дек. – С. А32.

Про життя та діяльність Д. Суханова – за матеріалами праць О. Козлова (працівника Державного архіву Сумської області).

Иванова В. Сухановы: семья сумских благотворителей // АРХИфакт. – 2008. – ноябрь. – С. 16–22.

Адаменко Е. Вечная память // Данкор. – 2008. – 7 мая. – С. А8–А9.

Родові захоронення Харитоненків і Суханових на Центральному кладовищі м. Суми. Є фото.

Козлов А. Сухановы: Сумская ветвь. Неизвестные страницы жизни наших выдающихся сограждан // Ваш шанс. – 2003. – 25 июня. – С. 12а–13а.

Юрченко Е. Дмитро Суханов: підприємець і добродійець // Суми і сумчани. – 1999. – 6 січ. – С. 5.

Воронкова Л. О Д. И. Суханове // Ваш шанс. – 1997. – 27 февр. – С. 12.

Синельник М. Пам'ять «бережемо», пам'ятники гинуть // Добрий день. – 1991. – 11 груд. – С. 4.

Про життя та діяльність Д. І. Суханова.

Хвостенко Г. «Не ради слави» // Ленінська правда. – 1991. – 7 лист. – С. 4.

Життєпис Д. І. Суханова.

10 листопада
70 років з дня народження
Євгена Віталійовича Карпенка
(1955)

Дитяча музика Євгена Карпенка: феномен успіху

У великому і яскравому світі музичного мистецтва особлива роль належить музиці, написаній спеціально для дітей. До цього жанру зверталось багато композиторів. Серед серйозних творів Й. Баха, Л. Бетховена, Р. Шумана, П. Чайковського, С. Прокоф'єва, Д. Шостаковича та інших поважних авторів є опери, альбоми інструментальних п'єс, пісні, призначені для виконання маленькими музикантами та сприйняття дитячою аудиторією. Особливу нішу в царині дитячої музики займає пісенна творчість. У сучасного покоління молоді значний успіх отримали «опуси» радянських авторів. Зокрема, пісні І. Дунаєвського, Г. Гладкова, В. Шаїнського, які в певний період ставали шлягерами дитячого репертуару.

Що ж вирізняє дитячу музику? Кращі твори для дітей мають живий поетичний текст, яскраве образне втілення, просту і чітку форму. Розраховані на дитяче використання, вони є доступними за музичними засобами і художнім змістом. Створюючи такі твори, композитори, безумовно, враховують вікові психофізіологічні особливості свого реципієнта – підвищену емоційність у сприйнятті будь-якої інформації. Саме тому, особливу увагу автори дитячої музики приділяють колу образності, зрозумілої своїй аудиторії і спрямованої на розвиток її уяви та творчого потенціалу.

Зрозуміло, що догодити такій категорії виконавців і слухачів непросто. Дітей неможливо обманути. Тільки справжнє мистецтво викликає їх захоплення і визнання. І автору дитячих творів належить бути не тільки високим професіоналом, але й відчувати дитячу душу – бути відвертим і щирим у своїх стремліннях, любити дітей, безпосередньо і відкрито

спілкуватися з ними, тобто мати талант підібрати чарівні ключі до маленьких сердець.

Серед наших сучасників-земляків таким є Євген Віталійович Карпенко. Його пісенні та хорові твори із задоволенням беруть до свого репертуару юні таланти. Характеризуючи творчість митця, музикознавець Ірина Драч зазначає, що пісні Карпенка «можуть багато розповісти про свого автора: про його оптимізм, людську чарівність, душевну відкритість, про його подитячому свіжий і безпосередній погляд на життя».

Слід зазначити, що окремі аспекти творчості композитора вже отримували висвітлення у наукових розвідках. Зокрема, І. Ю. Коновалова аналізувала національно-стильові виміри композиторської інтерпретації Євгена Карпенка, Н. Г. Мозгальова зосередилась на дитячій оперній творчості митця, Галина Ніколаї розкрила педагогічний потенціал його композиторського доробку. Проте, ґрунтовного узагальнюючого дослідження творчості Євгена Віталійовича ще не отримала і, безумовно, це є актуальним. Метою цієї статті є огляд дитячої пісенної творчості сумського автора.

Народився Євген Віталійович Карпенко в місті над Пслем (1955). Із дитинства він мріяв стати композитором. Із задоволенням навчався в музичній школі. Закінчив Сумське музичне училище (клас диригування Івана Скоромного) та Харківський інститут ім. І. П. Котляревського за тією ж спеціальністю. Заняття композицією почав ще в училищі під керівництвом Валентина Дубравіна і продовжив у Харкові, в класі професора Валентина Борисова. Після завершення навчання у 1980 році, Євген Віталійович розпочав свою викладацьку діяльність у Сумському педагогічному університеті (на той час інституті) ім. А. С. Макаренка. Робота у виші, тісно пов'язаному зі школою, та керівництво дитячими хоровими колективами сприяли усвідомленню того, що дитячий пісенний репертуар потребує розширення і оновлення. Особливу прогалину в ньому становлять твори українських авторів. Це спонукало композитора до плідної праці.

Першою збіркою дитячих пісень Євгена Карпенка стала «Світить сонечко для всіх» (1992) на вірші російських та українських поетів. Вона охопила широке коло образності, від новорічних пісень до зображення тварин та навколишнього рослинного світу. Збірка відразу отримала широке визнання серед дітей. Пісні з неї почали виконувати на різних шкільних та позакласних заходах, святкових концертах, ранках у дитячих садочках тощо. Така популярність надихнула Євгена Карпенка на подальшу роботу. Другу збірку пісень «Навчайте мене музиці» (1992), композитор присвятив весняній тематиці. В подальшому одна за одною вийшли збірки: «Нові пісні для дітей», «Ми друзі», «Колись у давнину», «Як зробити день веселим» та інші. Особливо плідним для композитора виявився 1998, в якому він видав відразу три збірки пісень.

Із часом коло образності автора розширюється. Так, у ліричні настрої занурює написана на вірші українських поетів «Осінь казка» (2005), помандрувати казковим світом запрошує збірка на вірші Миколи

Сингаївського (2009), колорит українського гумору розкриває «Золоте намисто» на вірші Миколи Гриценка (2011). Проте, автор не залишає й любленої маленькими виконавцями тваринної тематики. До неї він повертається у збірці «Про кицьку, мишку і собачку» (2009).

Популярність пісень Євгена Карпенка серед маленьких виконавців та бажання посприяти їх виконанню у різних концертних умовах, навіть за відсутності фортепіано, спонукала викладачів факультету мистецтв, доцентів Павла та Людмилу Зуєвих зробити їх аранжування для баяна. Сьогодні збірка «Усміхнися всім навколо» (2013), у обробці Зуєвих, широко використовується у шкільній концертній практиці.

На певному етапі творчості, жанр дитячої пісні вже став дещо затісним для творчого потенціалу Євгена Карпенка. До того ж, композитор усвідомлював, що інша жанрова ніша дитячої музики є зовсім незаповненою. Саме тому усі свої зусилля він спрямував на написання дитячої опери. Як зазначає сам автор: «Дитяча опера – жанр специфічний, який наближається до мюзиклу. Участь у її постановці активно й різнобічно розвиває дітей завдяки синтетичній природі такої вистави: тут задіяні спів, акторська гра, виразне читання (більшість дитячих опер містять розмовні діалоги), танець». Цінність же оперних вистав полягає в живому спілкуванні виконавців і слухачів: діти в залі зазвичай емоційно реагують на те, що відбувається на сцені, й не залишають байдужими юних акторів та слухачів.

Яскравість образних характеристик, простота і виразність мелодичної лінії, динамічність розвитку сюжету вирізняють опери Євгена Карпенка. Серед відомих творів цього жанру: «Мурашка і бабка», «Білосніжка та сім гномів», «Лілея», «Барвінок» (лібрето Г. Приходько), «Срібна дівчинка» (лібрето Т. Хвостенко), «Рогата кішка», «Дзвени, дзвіночку!» «Фінеса» (лібрето А. Коршунової). Їх постановки в школах, на концертах Сумщини, Києва, Житомира та інших міст України принесли композитору значний успіх і популярність.

Безумовно, однією зі складових феномену такого успіху є мелодизм вокальних партій творів Є. Карпенка. Хоча ритмічно й інтонаційно вони є досить складними для дитячого виконання, їх яскравість, життєрадісність, енергійність захоплює і зачаровує дітей. Значну роль у підкоренні маленького виконавця також відіграє гармонічний колорит пісень. Джазові гармонії надають музиці сучасного звучання і водночас певної невимушеності, імпровізаційності. А в комплексі, усі музичні засоби створюють враження легкості і доступності музичного матеріалу кожному юному обдаруванню.

Плідна наукова і творча робота Євгена Карпенка не залишилася неоціненою і у рідному вузі. Він має звання доцента кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного виховання, нагороджений численними грамотами Міністерства освіти і науки, є «Відмінником освіти України». Також Є. Карпенко очолює асоціацію композиторів Сумського обласного об'єднання Всеукраїнської музичної спілки. Деякі з його пісень

увійшли до затверджених Міністерством освіти і науки підручників для загальноосвітньої школи (автор – професор Лобова О. В.).

Узагальнюючи статтю, слід зазначити, що феномен успіху музики Євгена Карпенка полягає не тільки у вдалому поєднанні музичних і поетичних складових, доступній дитячій образності, простоті форми і викладу. Його кумедні пісеньки написані з великою любов'ю. Вони допомагають створити гарний настрій, вчать добру, кращому розумінню один одного і вмінню орієнтуватися у цьому яскравому, непростому і щедрому світі, який відкритий перед дитячими очима.

А. Підлуда,
студентка четвертого курсу факультету
мистецтва СДПУ ім. А. С. Макаренка.
Науковий керівник – кандидатка історичних наук,
*старша викладачка **О. Довжинець.***

(Републікація)

Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : зб. наук. ст. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (25–26 лют. 2016) / упоряд. Г. П. Полякова. – Глухів : Еллада. – 2007. – С. 62–63.

Бібліографія

Творчість Є. В. Карпенка

Ми друзі : пісні Є. Карпенка [ноти] / упор. та муз. ред. Н. В. Карпенко. – Суми, 1998. – 26 с.

Котячий концерт : дитячі пісні для дітей на вірші українських поетів [ноти] / упоряд. Н. В. Карпенко. – Суми : Обл. відділення Нац. всеукр. музичної спілки, 2003. – 36 с.

Писанка : опера-казка [ноти] / Н. В. Карпенко ; лібрето Г. Приходько за мотивами однойменної казки Юрія Тиса. – Суми : Мрія, 2009. – 80 с.

Про Є. В. Карпенка У довідниках

Голубченко В. Ю. Освіта Сумщини в іменах : пед. довід. / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Університетська книга, 2012. – С. 118–123.

Біографічні дані композитора Є. В. Карпенка.

Ніколаї Г. Ю. Карпенко Євген Віталійович (10.11.1955, м. Суми) – композитор, хормейстер, доцент // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа»; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 191.

Довжинець І. Навчально-науковий осередок професійної музичної освіти Сумщини // Довжинець І. Суми. Середовище музичної класики : монографія. – Суми : Триторія, 2020. – С. 305–317.

Про творчу діяльність Є. Карпенка.

Підлуда А. Дитяча музика Євгена Карпенка: феномен успіху // Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : зб. наук. ст. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (15–26 лютого 2016) / упоряд. Г. П. Голяка. – Глухів : Еллада, 2017. – С. 62–63.

Зуєва Л. Карпенко Євгеній Віталійович / Л. Зуєва, П. Зуєв // Зуєва Л., Зуєв П. Сумські композитори – молоді : вільне перекладання, аранжування та виконавська редакція вокально-хорових творів сучасних українських композиторів для баяна, акордеона / Л. Зуєва, П. Зуєв. – Суми : Мрія-1, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2006. – С. 135–136.

Ніколаї Г. Ю. Композиторський доробок Євгена Карпенка і культурно-музичні традиції Слобожанщини // Музичний ландшафт України (регіони, школи, індивідуальності) : зб. наук. праць / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2000. – С. 138–145.

У періодичних виданнях

Невская Е. Светит солнышко для всех! // Ваш шанс. – 2012. – 11 апр. – С. 30а.

У Сумській обласній універсальній науковій бібліотеці пройшов захід до 20-річчя виходу у світ першої пісенної збірки сумського композитора Є. Карпенка «Светит солнышко для всех».

Гайворонська О. Музика його життя // Сумщина. – 2008. – 26 лип. – С. 4.
Про життя та творчість композитора Є. Карпенка.

Гагина Е. Аплодисменты от автора // Ваш шанс. – 2008. – 16 апр. – С. 23а.

У статті надано інформацію про творчий вечір композитора Є. Карпенка та біографічні дані композитора.

30 листопада
140 років з дня народження
Григорія Ярофійовича (Єрофейовича)
Манька (Ярошевича)
(1885–1975)

Григорій Ярошевич-Манько

Український артист-корифей Григорій Манько-Ярошевич своєю величною і талановитою постаттю охоплює майже цілу епоху українського мистецтва. В його творчому таланті та досвіді втілена глибокотрадиційна українська школа Кропивницького, Садовського, Саксаганського та Заньковецької. Сильний драматичний баритон широкого діапазону, тонкий гумор, щира емоційність співу і гри, глибина та еластичність музичної фрази, досконалість дикції та своєрідна маньківська міміка – це лише головні риси таланту та дійства артиста-корифея Григорія Манька.

Любов до сцени, вроджений порив до науки та самовдосконалення, до пізнання вершин театрального мистецтва, готовість віддати себе і своє життя служінню своїй знедоленій Україні, розкривати на сцені її багатющі, невивчені і неоціненні духовні скарби стало законом життя і завітною мрією молодого Григорія Манька. Ось, як згадує про це сам Григорій Манько у своїх спогадах.

«20 травня 1909 року любов до Українського театру та якісь особливі почуття, що приховувались десь, мабуть у крові, примусили мене стати до лав нечисленних брочів за Українське Слово і Великий Дух Нації. Ці почуття перебороли комерційні потягнення до збагачення і до розкошей матеріялістичних».

І перед молодим ентузіястом, повним віри у своє мистецьке покликання, у свою велику місію відкрилася дорога в невідоме майбутнє – успіхи і бідуванні, поєднання улюбленої музи з працею на хліб щоденний та наукою.

З багатирських грудей баритона Манька завжди переможно, могутньо і щиро звучали ніжні, ліричні, грізні і драматичні ноти української душі – думи, пісні, надії та ідеали. Прапор цієї віри, надії та любові до свого народу проніс незаплямлено-чисто крізь міста, села, країни та континенти великий і вірний син України Григорій Манько-Ярошевич.

Світло душі українського народу, його життя, дум і мрій крізь незвичайний талант Григорія Манька однаково світилось переможною українською зіркою, як у темряві московського самодержавія з Петербурзької сцени перед самим царем, а в темні роки большевицького лихоліття з примусу перед самим сатаною Сталіном, так і перед спраглими рідного слова скитальцями-українцями в таборах переміщених осіб в Німеччині після Другої світової війни і перед чужинецькою публікою в різні часи у різних містах чи державах.

Григорій Манько – це не звичайний оперовий співак, це – артист-творець. Лише послухати Гр. Манька – значить пізнати чи відчутти лише половину його Божого обдарування. Володар української сцени буквально полонив, чарував численних глядачів своїм сценічним дійством. Це було щасливе поєднання рідкісного співака з рідкісним артистом. Урядовці УНР'и та інші іноземці, які мали щастя побачити «Запорожця за Дунаєм» чи «Наталку Полтавку», розуміли їх, насолоджувались їх змістом та висловлювали найвищі оцінки театрові «Ренесанс» у Німеччині. Але загляньмо трохи в далеке минуле нашого заслуженого артиста-корифея.

Григорій Манько-Ярошевич народився в с. Підлипному Конотопського р-ну колишньої Чернігівської губернії, тепер Сумської області 30 листопада 1885 р. у бідній селянській родині Ієрофея та Мотрі Маньків, званих Яроші. Безземельні батьки Григорія мали лише свою хатину з невеликим городчиком. Коли Грицькові було 12 років, він закінчив місцеву 4-клясну школу, в якій навчали російською мовою.

В юнацькі роки працював на цегельні, писарем в канцелярії земського начальника, допомагав батькам заробляти на хліб у пана, працював у залізничній майстерні в Конотопі, вечорами вчився української мови від доброї вчительки Марії Коробко.

У вересні 1905 року молодий Григорій Манько виїхав до столиці Росії Петербургу, де влаштувався на працю у вагонобудівельному заводі, одночасно навчаючись вечорами на середньоосвітніх курсах Черняєва.

Випадок чи доля так хотіли, щоб першим, хто оцінив великий талант майбутнього артиста, були брати Логіненки, які познайомили Григорія з визначним тодішнім артистом І. О. Науменком, який відвідував у той час Петроград. І. О. Науменко був найкращим артистом театру Кропивницького і він зразу оцінив великий талант Григорія Манька. Григорій Манько вперше виступив на сцені у складі професійного театру в ролі Петра у п'єсі «Наталка Полтавка», потім у ролі Андрія в драмі «Тарас Бульба». У той час українські театри не одержували ніякої допомоги і перебували у скрутному стані. Одні театральні групи розпадалися, а інші поставали. Отож довелося молодому

Манькові перейти через багато театрів. Він працював у театрі П. Калиненка, Машковського, у театрі Ю. М. Сагайдачного, Сулова. Багато талановитих наших артистів переходило до російських театрів та опер, але Григорій Манько не піддався цій спокусі. Під час Першої світової війни Григорій працював в різних установах, особливо у конторі заготівель фуражу для російської армії на турецькому фронті, у «конторі» деревообробного промислу. Тим часом він продовжує свою мистецьку освіту. Мешкаючи в Катеринодарі, Гр. Манько протягом трьох років вчився в місцевій консерваторії, де професором співу був італієць Монтікойне Майне. У Майкопі протягом яких трьох років він вчився співу та сценічного мистецтва у знаменитого співака-педагога Г. М. Миколаєва.

Коли в 1925 році у Харкові створився Український Оперовий Театр, то для Григорія Ярошевича відкрилися нові горизонти. Він переїздить, за порадою М. І. Литвиненко-Вольгемут, до Харкова, відмовляючись від нагоди йти до Большого театру в Москву, куди приймали лише чотирьох з 64-х учасників конкурсу. Григорій Манько працював майже у всіх операх України і часто був сам їх організатором. За цей час він виступав у ролі Остапа в опері «Тарас Бульба», Виборного в «Наталці Полтавці», Тонію в «Паяцах», батька в «Катерині», Карася в «Запорожці за Дунаєм», Амонсаро в «Аїді», Валентина в «Фаусті» та ін.

Працюючи в оперовому театрі в Харкові, Григорій Манько виступав також у різних ролях в Українському Народньому Театрі, організованому чоловіком М. І. Литвиненко-Вольгемут – Григорієм. Цей театр ставив історичні патріотичні п'єси, як «Енеїда», «Запорожець за Дунаєм» та ін. У цьому театрі виступала також оперова співачка М. І. Литвиненко-Вольгемут в ролі Одарки, а Григорій Манько – в ролі Карася. У 1933 році цей театр був зліквідований більшовиками за його патріотичний репертуар.

У 1927 році разом з оперовим режисером Райським Григорій Манько організував Оперову Студію, яка ставила різні сцени з опер. Потім працював він в Дніпропетровській, Вінницькій пересувних операх, які виступали по всіх більших містах України. Сезоном 1932–33 років Гр. Манько закінчив працю в третій пересувній опері, яка осіла у Вінниці, ставши Державною Оперою.

У 1933–34 роках Григорій Манько створив Ансамбль українських співаків і драматичних акторів, який подорожував по багатьох містах України, Поволжя, Уралу, Кавказу. У цей час Григорій Манько відвідав своє рідне Підлипне, побував біля матері та сестер два тижні, купив для них нову хату і виїхав до Києва, де готувався виступ Української опери в Москві.

В 1936 році за виступ у ролі Возного в опері «Наталка Полтавка» Григорій Манько дістав звання Заслуженого Артиста. Опера ставилася у Великому Оперовому Театрі у Москві. Глядачем був там тоді і Сталін.

Війна 1941–45 років застала Гр. Манька в театрі Київської Державної Опері. Хоч весь персонал театру вивозили на Урал, Григорій Манько з дружиною, артисткою і піяністкою Антоніною Степняк та шестирічним сином Славком залишилися у Києві. Почалося тоді життя під німецькою окупацією.

Німці перебрали оперовий театр і перейшли на німецьку мову. Григорій Манько відмовився працювати в опері і перейшов до Українського народного Театру в Києві, де колись ставив свої українські вистави славний М. К. Садовський. Відмовитись від праці за німців, чи за всякої іншої окупації – значить позбавити себе хліба щоденного або засудити себе на вивіз до Німеччини.

Коли натискали советські армії, німці вивозили киян на Захід. Серед сотень тисяч евакуйованих був і наш маестро Манько з родиною. Почалося скитальське життя. Два-три тижні у Львові, де Гр. Манько організував невеликий Ансамбль і дав кілька виступів, потім м. Станиславів, де його щиро по-братньому прийняв місцевий театр на чолі з Менделюком. У Станиславові, тепер Івано-Франківському, родина Гр. Манька побула п'ять-шість тижнів. Тут наш артист часто виступав у багатьох виставах. Потім Гр. Манько переїхав до міста Коломиї, куди його запросив директор місцевого театру П. Когутяк. Маестро з вдячністю згадує час перебування в Коломиї, особливо родину Жибчин за їх гостинність. Потім Старий Самбір, Сушиця Рикова і... Німеччина.

Випив Гр. Манько та його родина досить гірку чашу скитальського життя, як і мільйони інших людей, що різними шляхами опинилися в Німеччині. Але після закінчення війни з приходом переможних армій альянтів повіяло духом американської свободи і, як і треба було сподіватись, наш Гр. Манько почав разом з актором-режисером М. Тагаївим і актором В. Довганюком організовувати Український театр. Було це недалеко Голляндського кордону в Богторні. В 1947 році цей театр, що прийняв назву «Ренесанс», переїхав до Райне, де існував до 1950 року. За ці роки – з 1945 до 1949 театр «Ренесанс» об'їздив усі табори скитальців і був цілющим Євшан-зіллям для всіх українців, що вирішили залишитися на волі поза кордонами окупованої Батьківщини. Театр «Ренесанс» дав 502 вистави: п'єси і концерти.

У «Золотій Книзі» Гр. Ярошевича, де учасники вистав та концертів записували свої враження, працю театру «Ренесанс» підсумовано так: «Скільки невимовної радості, скільки безмірної насолоди давали Ви нам своєю присутністю серед нас в приватному житті, своїм великим неперевершеним талантом на сцені, коли отут, в холодній чужині несли для нас нашу рідну українську пісню, наше рідне українське слово, даючи нам цим пізнавати наше рідне мистецтво. Силою свого артистичного генія Ви примушували нас забувати цю сувору невідрадну дійсність – чужу чужину. Ви давали нам щастя переноситись бодай в уяві в нашу вимріяну, злеліану в наших серцях Рідну Україну, у незабутній золотoverхий Київ».

На початку січня 1950 року Гр. Манько з родиною прибув до столиці українського поселення в західній Канаді м. Вінніпегу. За два-три місяці організував з Остапом Винницьким, адміністратором та молоддю вистави трьох українських п'єс. Повінь ріки Ред Ривер та прохання численних друзів з Торонто були спонукою переїзду Гр. Манька до Торонто, де в 1951 році був організований Український Народний Театр. До його складу входили:

Гр. Манько, А. Л. Тагаїва, А. Степняк, М. Левицька, М. Тагаїв, В. Довганюк, Я. Манько, А. Степняк-Ярошевич, Клосс, Остапчук. Театр зробив успішне турне по Канаді. Про своє враження з цього турне маестро Гр. Манько писав:

«Ця поїздка – велике багатство ДУХОВНЕ. Матеріально ми не збагатіли, а морально ми почували себе мільйонерами, бо вітали нас рідні канадійці-українці щирим серцем за те, що привезли їм частину духовного життя з рідної святої землі, яка викликала у них спогади, а з ними і сльози журби і радості, і всі ми, схвильовані, переживали разом з ними цю щасливу зустріч».

Після цього турне Гр. Манько з родиною та театральною групою, мистцями та творцями української культури почали вростати в канадійське життя, знайомлячись з усіма, часом дивними, його аспектами.

Знову творчі та організаційні пориви. Шкідливі впливи поділу українців на партії, територіяльні розходження, матеріалізм і відносна байдужість загалу не спиняють 65-літнього корифея в його титанічних зусиллях плекати рідну культуру, прищеплювати наші звичаї та традиції нашій молоді, розвивати театр, творити духовні українські цінності на волі.

Весь щоденник, який вів Гр. Манько більш-менш регулярно, проживаючи в Торонто, виповнений датами та подробицями про концерти, вистави, зустрічі та розмови з видатними українськими культурними діячами в Канаді та Америці, враженнями з життя в багатій матеріалом та убогій мистецько-творчим духом Канаді. Треба цілої книжки, щоб охопити 89 років життя великого українського актора-співака, аристократа духу, педагога і щирого християнина.

Українці вільного світу настирливо не хотіли залишатися в довгу перед своїм великим корифеєм сцени. Тим більше, що дружина Гр. Манька Антоніна Степняк – також талановита співачка та піяністка, яка постійно супроводжувала Гр. Манька на виставах, концертах та інших мистецьких вечорах, заснувала і вела в Торонто школу гри на піяніно. Хата Ярошевичів на вулиці Брансвік чи пізніше на вулиці Овкмаунт, чи на Альгамбрі – перетворилася в свого роду культурний центр української громади в Торонто.

В лютому 1970 року українці Торонто та околиць величаво вшанували 65-літній ювілей сценічної діяльності свого великого актора. Такого свята, мабуть, не переживала ще культурна верства української громади в Торонто. І тут на цьому ювілеї 85-літній Гр. Манько з артисткою Н. Баумш під супровід А. Степняк-Ярошевич виконали арію Карася і Одарки з опери «Запорожець за Дунаєм». Українська преса з захопленням і подивом писала, що наш артист років на двадцять помолодшав – такою захоплюючою і типово-маньківською була його гра на сцені в цей незабутній вечір.

У приватному житті Гр. Манько був дуже милою, доброю, щирою людиною. Любив він ловити рибу, виїжджати з Торонто з любителями рибальства за 5-х – 15-ть миль. Його найбільшим товаришем у риболовлі був такий же щирий і добрий отець Микола Овчаренко, з яким він довго приятелював.

Навіть за рік чи два до смерти Гр. Манько не покидав мріяти про створення театру, де було б більше молодих ентузіастів театру. Він дуже високо цинив всякі мистецькі починання і був завжди готовий допомогти чим лише міг.

65 років сценічної та виховної діяльності Гр. Манька не пройшли безслідно для українського мистецтва, бо він вишколив не одного співака, вивчив не одного артиста, передавши свою високу техніку і школу тим, що хотіли вивчати сценічне мистецтво.

Останні роки свого життя Гр. Манько почав підупадати здоров'ям, але дух його не показував ніяких ознак старости – був завжди молодий. Великим ударом для його здоров'я, який безумовно вплинув негативно на його довголіття, була трагічна несподівана смерть його дружини «Тосі», яка відійшла у вічність 25 квітня 1973 року.

З цього часу до травня 1974 року Гр. Манько не міг забути такої втрати і тяжко переживав за нею. Приймав друзів, далі давав лекції співу одному чи двом артистам, гарно відсвяткував свій 89 день народження у колі найближчих друзів у хаті свого сина Славка і не переставав снувати пляни про створення театру в Торонто.

У травні 1974 року Гр. Манько перейшов мешкати до дому для старших громадян ім. Ів. Франка, звідки по кількох тижнях мусів піти до лікарні. В лікарні стан його здоров'я значно погіршився, і в неділю рано 13 жовтня 1974 року серце великого корифея української сцени перестало битися. Зайшло велике сонце української культури.

С. Лантух

(Републікація)

Наш театр : книга діячів українського театрального мистецтва 1915–1991. Том 2 / Ред. кол.: О. Лисяк, Г. Лужницький (гол. ред.), Л. Полтава, Н. Пазуняк (літ.-мовн. ред.), В. Шашаровський. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто : Об'єднання мистецтв української сцени (ОМУС), 1992. – С. 221–226.

Бібліографія

Про Г. Я. Манька

У книгах

Барабан Л. Манько Григорій Єрофейович (30.11.1885, с. Підлипне, тепер Конотопського р-ну Сумської області – 13.10.1974, Торонто, Канада) – український драматичний. актор, оперний і камерний співак. Заслужений артист УРСР (1936) / Л. Барабан, Р. Пилипчук // Шевченківська енциклопедія. В 6 т. Т. 4 : М – Па / НАН України ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. М. Г. Жулинський (гол.) та ін. – Київ : Рута, 2013. – С. 66–67.

Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія / Г. В. Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – С. 193, 226, 373, 473, 483, 488, 490.

Згадується творча діяльність Г. Манька.

Лисенко І. М. Співаки України : енцикл. вид. / І. М. Лисенко. – Київ : Знання, 2012. – С. 349.

Біографічні дані Г. Є. Манька.

Макаренко Г. В. Манько-Ярошевич Григорій Єрофейович. (30.11.1885, с. Підлипне, нині Конотопського району – 13.10.1974, Торонто) – український актор і співак (баритон), засл. артист УРСР // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа» ; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 291.

Манько Григорій Єрофейович (30.11.1885, с. Підлипне, тепер Сум. обл. – 13.10.1974, Торонто) – український актор і співак (баритон) // Мистецтво України : біографічний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. – С. 395–396.

***

Бондаренко М. М. Корінням із Сумщини. Серія ліноритів / М. М. Бондаренко, О. М. Капітоненко. – Суми : ФОП Щербина І. В., 2016. – С. 42. : іл.

Графічний портрет Г. Є. Манька-Ярошевича.

Лантух С. Григорій Ярошевич-Манько // Наш театр : книга діячів українського театрального мистецтва 1915 – 1991. Том 2 / ред. кол.: О. Лисяк, Г. Лужницький (гол. ред.), Л. Полтава, Н. Пазуняк (літ.-мовн. ред.), В. Шашаровський. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто : Об'єднання мистецтв української сцени (ОМУС), 1992. – С. 221–226.

У періодичних виданнях

Лисий І. Корифей української опери : до 125-річчя Григорія Манька-Ярошевича // Конотопський край. – 2010. – 30 листоп. – С. 4.

3 грудня
150 років з дня народження
Олександра Петровича Грекова (Греківа)
(1875–1958)

Генерал Олександр Греков

Раніше про цю людину було написано багато. Проте, інформація переважно була розкидана по закордонних виданнях. Тому прізвище генерала зустрічається в двох варіантах: Греків і Греков. Частина відомостей чекала на дослідників у радянських архівах.

1472 р. у складі делегації грецької царівни Софії Палеолог, нареченої московського царя Івана III прибув грек Легофетус. Це був далекий предок Олександра Грекова (так стали називати Легофетусів), який народився 21 листопада 1875 р. (за старим стилем) у родині Петра Гавриловича та Марії Григорівни Грекових. До 18 років Олександр фактично пробув удома в родовому селі Грекових – Сопичі Глухівського повіту – здобував домашню освіту за допомогою найнятих викладачів.

Коли Грекову виповнилося 20 років, він вирушив до Москви, де в одній з місцевих гімназій склав випускні іспити. Тоді ж за наполяганнями батька Олександр подав документи до юридичного факультету Московського університету. Він дуже добре вчився в університеті, однак з дитинства мріяв про військову кар'єру. Одержавши диплом правника, поїхав додому, і показавши батькові, сказав: «Я виконав батьківську волю, а тепер іду до війська».

Від юнкера до полковника

У 1897 р. О. Греков став до лав юнкерів Московського (згодом – Олексіївського) військового училища.

Швидко минуло навчання і 9 серпня 1899 р. підпоручик Олександр Греков попрямував у військове майбутнє. Для служби він обрав найпривілейованішу у Російській імперії 1-шу Гвардійську дивізію, яка розташовувалась у Санкт-Петербурзі.

Восени 1902 р. підпоручика Олександра Грекова було зараховано до Миколаївської академії Генерального штабу.

Після закінчення академії О. Грекову було надано кілька місяців для залагодження особистих справ, а 30 жовтня 1905 р. він прибув до Лейб-гвардії Єгерського полку для обов'язкового відбуття дворічного цензу командира піхотної роти.

У 1912 р. Греків успішно захистив дисертацію з історії військового мистецтва та став екстраординарним професором (кандидатом наук). Його було допущено викладати на кафедрі військової історії Миколаївської військової академії Генерального штабу. У 1913 р. Грекова було підвищено до чергового звання підполковника. Відтепер він переходив у розряд штаб-офіцерів, що мали право командувати батальйонами та полками, виконувати обов'язки командирів бригад, дивізій.

Влітку 1914 р. почалася Перша світова війна. 18 липня нове призначення отримав і підполковник Греків. Відтепер він був начальником штабу 74-ї піхотної дивізії, що формувалася у Петербурзі. Але обійняти стройову посаду йому все одне не довелося. Після того, як Греків у січні 1915 р. прибув до Лейб-гвардії Єгерського полку, його одразу було відправлено до штабу 1-ї Гвардійської дивізії, де він стає її начальником штабу.

До дивізії Греків потрапив у напружений час: вона вела завзяті бої на території Польщі. Проте, він швидко зорієнтувався і в першому ж бою своїм умілим оперативним керівництвом привів дивізію до перемоги, чим заслужив почесний серед офіцерів орден Святого Георгія 4-го ступеня.

У серпні 1917 р. О. Грекова було призначено начальником штабу 6-го армійського корпусу. Тут і серед особового складу і серед командування переважали українці. Саме завдяки українському складу 4-ї та частково 16-ї дивізій за наказом головнокомандуючого російськими військами генерала Корнілова весь 6-й армійський корпус незабаром було оголошено українським. Слід зазначити, що Корнілов не з особливої любові до українства формував українські та інші національні частини. Просто він вважав, що батальйони і полки земляків краще битимуться з ворогом, захищаючи інтереси «єдиної і неделимої».

У 16-й дивізії великий вплив мали більшовики на чолі з прапорщиком Л. Караханом – майбутнім відомим радянським діячем. Греков одразу повів жорстку боротьбу з більшовицькими впливами.

Початок служби Україні

Згодом Греків був відряджений на Східний фронт. Він їхав через Київ, де зустрівся з тодішнім генеральним секретарем військових справ Петлюрою. Саме в цей час у Петрограді стався Жовтневий переворот, і Олександр Петрович вирішив скористатися запрошенням Петлюри та залишитися на службі в українській армії. 6 (19) грудня 1917 р. він був призначений на посаду командира 2-ї Сердюцької дивізії Центральної Ради, що мала бути сформована з різних поодиноких військових частин.

Його Наказом № 2, виданим на другий день після призначення, розташовані в м. Києві полки гетьмана Тараса Шевченка, гетьмана Сагайдачного, гетьмана Наливайка та Український самокатний полк зводилися в 2-гу Українську Сердюцьку дивізію. Зазначалося, що тимчасово увійдуть до складу дивізії: Окремий курінь XXI корпусу, Кінний полк Вільної України, 7-й артилерійський дивізіон, три батареї 72-ї важкогарматного артилерійського дивізіону, Гірський артилерійський дивізіон, Окрема піхотна та Окрема кулеметна сотні, панцирний автомобільний дивізіон, Український вартовий полк і 1-й Український телеграфний батальйон.

Однак, внаслідок наступу більшовиків, розвалу армії УНР, більшовицької окупації, військова кар'єра генерала Грекова тимчасово перервалася. За цей час він встиг двічі побувати у відставці, пережити наступ більшовиків у підпіллі на Курщині, немилість гетьманської влади і знову повернутися до служби в армії після успішного повстання проти Скоропадського.

Згідно з наказом Директорії, на початку грудня він обійняв посаду командуючого військами УНР на Півдні України – в Херсонській, Катеринославській і Таврійській губерніях.

18 грудня 1918 р. Греків прибув на станцію Роздільна, де перебрав командування групою у полковника медицини Івана Луценка.

У військах генерала на той час нараховувалось 10–12 тис. бійців, що становило 10% від загальної чисельності армії УНР. В його розпорядженні було дві діючих, одна кадрова дивізії й так званий Катеринославський кіш, набраний з різних випадкових формацій, який за силою дорівнював дивізії.

Краща 5-та Одеська дивізія була сформована під особистим наглядом Грекова. Вона складалася з 1-го та 2-го Одеських полків (полковників Мазуренка та Єщенка), а також Слобідського полку, створеного у Придністров'ї.

Командував Південною групою армії УНР О. Греків усього 12 днів. Наприкінці грудня він був відкликаний до Києва, де 1 січня 1919 р. обійняв посаду військового міністра в уряді Директорії. Серед багатьох командирів української армії це призначення знайшло розуміння.

На початку січня 1919 р. генерал Греків знову виїхав до Одеси, цього разу – для переговорів із французьким командуванням. За дорученням Директорії генерал прагнув домогтися від представників Антанти політичної та матеріальної допомоги. Однак французи дуже неохоче йшли на переговори з українськими представниками, оскільки вважали Директорію досить

«червоною». Зокрема, лише задля початку переговорів представники Антанти вимагали виключити з Директорії затятого соціаліста В. Винниченка, а також С. Петлюру.

12 лютого 1919 р. внаслідок інтриг всередині Директорії, Грекова було звільнено з посади військового міністра та призначено Наказним Отаманом (тобто – командуючим армією УНР). Греків рішуче взявся за справу. Він зупинив відступ українських військ, зміцнив укріпленнями Житомир та Бердичів, де зосередив головні сили армії УНР.

На посаді командуючого генерал Греків затримався теж недовго. У війську та суспільстві почалися розмови про те, що він мусить стати на чолі української держави. Прилучилися до цієї справи і більшовики, які у своїх листівках та друкованих виданнях зазначали, що фактично створюється диктатура з Симоном Петлюрою та Олександром Грековим на чолі. Його звільнили.

Так Греків опинився поза справами, а тому за кілька днів виїхав до Західно-Української Народної Республіки та тимчасово оселився у Станіславі. Сюди ж переїздить родина генерала: дружина, дочка Єлисавета і син Олег.

На чолі Української Галицької армії

У час виїзду Грекова до ЗУНР ситуація на фронті Галицької армії була складною. Зокрема, катастрофічно не вистачало командирських кадрів, оскільки за часів Австро-Угорщини військова служба не була в пошані серед галичан. Старшин (офіцерів) з довоєнною освітою в УГА можна було перелічити по пальцях. Наступна славна сторінка військової біографії Олександра Петровича Грекова – наступальна операція Галицької армії у період українсько-польської війни 1918–1919 років, широко відома в історичній науці як «Чортківська офензива». Проведена 7–28.06.1919 з метою розгрому угруповань противника в р-ні м. Чорткова і визволення всієї території Західно-Української Народної Республіки. На початку червня 1919 р. Українська Галицька Армія, ведучи кровопролитні бої проти переважаючих польських військ, змушена була відступити у південно-східну частину Галичини. У цей критичний момент 9.06.1919 р. уряд ЗУНР-Державний секретаріат склав свої повноваження, а Українська Національна Рада призначила Є. Петрушевича Диктатором ЗУНР.

9 червня 1919 року командувачем 25-тисячної Галицької армії призначений генерал О. Греков, який разом із групою старшин підготував план наступальної операції у напрямку міст Чорткова, Львова. Початком Чортківського наступу став бій за Ямпільницю 7.06.1919 р. головні польські сили попадають у засідку. Польські відділи підходячи під Чортків попадають під несподівано сильний перехресний вогонь нашої артилерії. Відразу серед них почалася страшна паніка, вони все кидали і тікали чимшвидше на захід. В той момент Греков в'їжджає просто поміж втікаючих поляків, а ті вже були так перелякані, що побачивши «*же українські Генерал юж тутай*» ще швидше втікали і наші бійці з ще з більшим завзяттям погнали ворога аж за

Гнилу Липу, майже під сам Львів. Увечері 8 червня 1919 р. дві бригади Другого корпусу Галицької армії зайняли м. Чортків. До діючих частин Галицької армії зголосилися понад 90 тис. добровольців, але через брак зброї було прийнято тільки 15 тис. чоловік, а решту відправлено по домівках. Під час Чортківського наступу галицькі частини відчували постійну нестачу зброї, боєприпасів та військового спорядження, однак сподіватися на допомогу від Армії УНР було нереально, так як остання сама, ведучи виснажливі бої з більшовицькими військами, перебувала у складному становищі. Охоплене панікою, польське командування почало поспішно стягувати в район на північний схід від Львова всі наявні резерви.

На своїй посаді Греків пробув трохи менше місяця, але те, що він встиг зробити, дорівнювалося праці кількох років. Пізніше багато галицьких старшин присвятили свої спогади саме цьому місяцю, коли армією командував Греков.

Проте, після переходу поляків, підтриманих Антантою у наступ в липні 1919 р. генерал Греков мусив остаточно залишити українську армію та військову службу загалом. Всього він відслужив 22 роки а в українських збройних силах – 177 днів – майже 6 місяців.

Останній бій генерала

З УГА Олександр Петрович подався до Румунії, але там не прийшовся до вподоби владі, оскільки мав величезний авторитет серед місцевого українського населення. Офіційні румунські представники зажадали від генерала негайно облишити країну. Грекову довелося податися до столиці Австрії міста Відня, де мешкало багато вихідців з Галичини, серед яких Греків сподівався знайти прихильників. Так воно і сталося, й після приїзду генерал став відігравати одну зі значних ролей у середовищі української еміграції.

12 лютого 1921 р. у Відні на чолі з відомим політичним діячем та прихильником гетьманства Сергієм Шелухіним було створено Всеукраїнську національну раду. Заступниками Шелухіна було обрано генерала Олександра Грекова. За задумом організаторів ради вона мала складатися з представників Наддніпрянщини, Галичини та Кубані.

Матеріальне становище 47-літнього генерала на еміграції було не найкращим: він мешкав у колишній ворожій столиці переможеної під час Першої світової війни Австро-Угорської імперії, переобтяженій безробітними військовими та урядовцями. Щоб прожити, генерал продав родинні коштовності, але почалась інфляція і він втратив майже все, а за рештки тільки встиг купити в Ст. Андре-Вердерн (Тулльнський район) коло Відня маленький будинок і 4 морги землі. Там жила родина Грекових в досить тяжких матеріальних умовах, а сам генерал працював фізично на землі, однак праці не соромився і все казав «що тільки працею і витривалістю можна здобути краще завтра». 8 років колишній генерал імператорської гвардії присвятив зовсім не аристократичним справам. В 1938 році, коли дружина генерала поважно захворіла і треба було грошей на лікування, Греков продає свій будинок та

поле в Санкт-Андре-Вердерн, і відправляє дружину до двоюрідного брата в Туніс, – лікуватись, а самий іде працювати бухгалтером. Донька, знаючи кілька європейських мов, працює перекладачем у торговельному підприємстві. Тимчасом починається Друга Світова війна і німці забирають сина Олега як перекладача на схід, де він у 1942 році трагічно загинув. Старий Генерал знову переніс тяжкий удар... В 1943 році повернулася його дружина з Тунісу, – все ще хвора.

Напередодні закінчення Другої світової війни Греків прийняв австрійське громадянство. До того часу він вважався політичним емігрантом. Така передбачливість Грекова позбавила радянські органи держбезпеки можливості заарештувати його на законних підставах, тому колишнього генерала просто викрали.

Відомий дисидент Михайло Сорока сидів згодом в одному бараку з привезеним до СРСР Грековим і чув від нього історію викрадення. Події виглядали так. Увечері 21 вересня 1948 р. Олександр Петрович повертався з роботи. Поруч із ним зупинилася машина, водій попросив показати, як проїхати до аеропорту. Їхати було по дорозі, тому генерал погодився сісти у машину й показати, як правильно їхати. Однак, коли він потрапив до авто, виявилось, що там були співробітники СМЕРШу.

За кілька днів Грекова було привезено до Лук'янівської в'язниці. За постановою Особливої наради при Міністрі державної безпеки СРСР від 6 липня 1949 р. генерал мусив 25 років відбути у виправно-трудовах таборах.

З цього часу починається останній бій 74-літнього генерала – бій за життя.

Свою подорож до табору та перебування в ньому Греків докладно описав у спогадах, надрукованих у газеті «Шлях Перемоги». Крім того, цінні спогади про перебування з ним у таборі Потьма (Мордовія), про розмови та перекази родинних історій генерала залишив д-р Сергій Наклович, опублікувавши їх у Віденському Бюлетені Української медико-харитативної служби Ч. 1 за грудень 1959 року.

Після смерті Сталіна він, як австрійський громадянин, почав домагатися виїзду з табору на «батьківщину».

Врешті-решт генерал підпав під масове звільнення, яке наприкінці 1955 р. почала спеціально створена Комісія Президії Верховної Ради СРСР, хоча черга до нього дійшла лише влітку 1956 р.

Кілька місяців Грекову ще довелося мандрувати по різних пересильних таборах, доки він нарешті не дістався до Москви. Лише у грудні 1956 р. генерал повернувся до Галичини. За усними переказами відомого історика Тараса Гунчака, він кілька разів зустрічався з Грековим в 1957 р. у Відні. У березні 1958 року його чекає новий удар, – помирає дружина Наталія, залишається він тільки з донькою.

«Коли я – згадує С. Наклович, – після мого повороту до Відня в лютому 1958 р. його відвідав в його скромній кімнаті у 16-й окрузі на Ваттгассе 8 і запитав його як йому живеться, чи не потребує якої помочі, сказав просто й щиро: «Я маю малу ренту (890 шіл.) і ще дещо дістаю від наших. Мені

вистачає, маю мешкання а їсти то я і так вже багато не можу... Так що ліпше нехай дадуть ті гроші тим що потребують. Мені багато не треба».

Це – остання з відомих звісток про Олександра Петровича Грекова. Помер він у Відні 2 грудня 1958 р., за два дні до своїх 84-х роковин, через три роки після повернення з російської неволі. Не зломали його дух ні довга еміграція, ні родинні нещастя, ні матеріальна скрута, ні 8-літнє перебування в ГУЛАГу.

Г. Іванущенко,
історик, архівіст, педагог, публіцист,
член Національної спілки краєзнавців України,
член Національної спілки журналістів України,
Почесний краєзнавець України, громадський діяч.

Бібліографія

Публікації О. П. Грекова У книгах

Весна 1918 року в Україні / О. Греков // Коваль Р. Сумщина в боротьбі : біографії, історії, спогади / Р. Коваль, В. Моренець, Ю. Юзич. – Київ : Холодний Яр, Орієнтир, 2017. – С. 115–119.

Автор згадує революційні події навесні 1918 року.

Два Різдва / О. Греков // Коваль Р. Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади / Р. Коваль, В. Моренець, Ю. Юзич. – Київ : Холодний Яр, Орієнтир, 2017. – С. 109–114.

Спогади автора про політичне життя України у 1917–1918 роках.

Про О. П. Грекова У довідниках

Литвин М. Греков (Греків) Олександр Петрович (21.11.1875 – 12.12.1958) – військовий діяч з УНР // Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923 : енцикл. У 4 т. Т. 1. А–Ж. – Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2018. – С. 408.

Власенко В. М. Греков (Греків) Олександр Петрович (21.11.1875, Глухівський пов. Чернігівської губ., нині Сумської обл. – 1958, м. Відень, Австрія) – військовий і політичний діяч, генерал-хорунжий армії УНР // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа» ; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 105.

Греков Олександр (1875) // Енциклопедія українознавства : словникова частина. Т. 2 / Наукове Товариство ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. В. Кубійович ; заст. гол. ред. М. Глобенко. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя, 1955. – С. 432.

Грабовський С. Олександр Греків: генерал, котрому не дали створити армію // Грабовський С. Генії проти ідіотів: алгоритми української історії. – Вид. 3-тє, перероб., доп. – Київ : Стилос, 2019. – С. 197–206.

Греков Олександр Петрович (3.12.1875, с. Сопич, Глухівський повіт – 2.12.1959, м. Відень, Австрія) // Військова слава Сумщини : до 100-річчя Української революції 1917–1921 років : реком. матер. на доп. шкільній прогр. / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. А. І. Марченко. – Суми, 2019. – С. 18–27.

Єфремов С. Отаман Олександр Греків (Спомин з нагоди смерті) // Коваль Р. Сумщина в боротьбі : біографії, історії, спогади / Р. Коваль, В. Моренець, Ю. Юзич. – Київ : Холодний Яр, Орієнтир, 2017. – С. 166–170.

Іванущенко Г. М. Архіви української діаспори як джерело уточнення подій Української революції 1917–1921 рр. на Сумщині та біографій її учасників // Слобожанщина в 1917–1921 рр.: вимір революції : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 27–28 жовт. 2017 р.). – Суми : ФОП Цьома С. П., 2017. – С. 37–41.

Автор статті, працюючи з періодичними виданнями в осередках української діаспори, дослідив місце поховання О. Грекова.

Коваль Р. Неповний список козаків, старшин і генералів Армії УНР, які народилися на території сучасної Сумської області. Греків (Греков) Олександр Петрович (24.12.1875, Сопич Глухівського повіту – 2.12.1958, Австрія) / Р. Коваль, В. Моренець, Ю. Юзич // Коваль Р. Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади / Р. Коваль, В. Моренець, Ю. Юзич. – Київ : Холодний Яр, Орієнтир, 2017. – С. 427.

До статті додається невелика біографія О. Грекова.

Бондаренко М. М. Корінням із Сумщини. Серія ліноритів / М. М. Бондаренко, О. М. Капітоненко. – Суми : ФОП Щербина І. В., 2016. – С. 19. : іл.

Графічний портрет О. П. Греківа (Грекова).

Іванущенко Г. Олександр Греков: доля і недоля генерала // Іванущенко Г. Сумчани в боротьбі за волю : 10 біографій. – Вид. 2-ге, допов. – Суми : Мрія, 2016. – С. 59–80.

Радевич-Винницький Я. Греков (Греків) Олександр // Радевич-Винницький Я. Неукраїнці, яким вдячна Україна : біографії видатних людей – Львів : Апріорі, 2015. – С. 167–172 : фот.

Савченко Г. Греков Олександр Петрович (21.11.(3.12)1875, Сопич Глухів. пов. Чернігів. губ., тепер Сумської області – 2.12.1958). Український військовий діяч // Українці Санкт-Петербурга, Петрограда, Ленінграда... / ред. В. Сергійчук. – Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2013. – С. 176–177.

Яневський Д. Б. Олександр Греков // Яневський Д. Б. Проект «Україна». Грушевський, Скоропадський, Петлюра. – Харків : Прапор, 2012. – С. 761.

Греков О. П. (21.11.1875 – 8.12.1958) // Українське відродження 1917–1920 рр. на Сумщині. Т. 1 / Державний архів Сумської області ; автор-упор. Г. М. Іванущенко. – Суми : ФОП Наталуха А. С., 2010. – С. 215 (фото), 231.

Коротка біографія О. П. Грекова.

Сергійчук В. Олександр Греков (3.12.1875 – 2.12.1958) // Сергійчук В. Що дала Україна світові. – Київ : ПП Сергійчук М. І., 2008. – С. 56.

Автор надає стисло біографію Олександра Грекова. Є фото.

Тинченко Я. Ю. Останній бій генерала: (генерал-хорунжий Олександр Греків) // Тинченко Я. Ю. Українське офіцерство: шлях скорботи та забуття. 1917–1931 роки. Ч. 1. Біографічна-довідкова / ред. В. Овсієнка ; післямова В. Сергійчука. – Київ : Тиражувальний центр УРП, 1995. – С. 14–20.

У періодичних виданнях

Лосєв І. Бонапартизм без Бонапарта: як фобія політизації військової верхівки перешкоджала українським державним проектам // Український тиждень. – 2018. – 23–29 берез. (№ 12). – С. 22–23.

У статті автор згадує О. Грекова, з іменем якого пов'язана знаменита Чортківська офензива, коли галичани вицент розбили поляків.

Гурець М. Він служив Україні. Славетні земляки // Глухівщина. – 2018. – 16 лют. – С. 2.

У статті надаються біографічні дані О. Грекова.

Букавин І. Тернопільщина 1917–1939 рр. // Історія України. – 2016. – № 4. – С. 16–20.

Інформація про присвоєння О. Грекову звання командувача УГА (Українська Галицька Армія).

Бондаренко С. Славоу овеянные: украинские полководцы всех времен мастерски достигали победы // Панорама. – 2014. – № 36. – С. А15.

У статті згадується О. Греків.

Бондаренко С. Олександр Греков. Забутий генерал // Панорама ТВ. – 2012. – 30 апр. – 6 мая. – С. В17.

Грабовський С. Про національну самокритику // День. – 2012. – 20–21 січ. – С. 21.

Автор статті надає біографічні дані О. Грекова. Є фото.

Хвостенко Г. Акт Злуки – наш дороговказ // Сумщина. – 2010. – 22 січ. – С. 2.

Стаття присвячена Дню Соборності. Надано інформацію про наших земляків, які виборювали незалежність України. Згадується О. Греков.

100 найвидатніших полководців та воєначальників: від княжої доби до наших днів // Військо України. – 2009. – № 8. – С. 1–23.

Біографічні дані О. Грекова.

Фурс Я. Непереможений, зраджений // Народна трибуна. – 2009. – 21 січ. – С. 4.

Оповідь життєвого шляху генерала О. Грекова.

Іванущенко Г. Доля і недоля генерала Грекова // Сумщина. – 2007. – 24 січ. – С. 3. ; Соборний майдан. – 2007. – січ.–лют., берез.–квіт. – С. 4–5. ; Експерт (Суми). – 2006. – берез. (№ 12). – С. 44–48.

Гурець М. Невідомий генерал // Народна трибуна. – 2005. – 20 серп. – С. 3.

Життєпис генерала О. Грекова.

**300 років з дня народження
Григорія Андрійовича Полетики
(1725–1784)**

**260 років з дня народження
Василя Григоровича Полетики
(сина Григорія Андрійовича Полетики)
(1765–1845)**

Полетики – найобдарованіший Григорій

Навіть у 26-томній «Історії міст і сіл Української РСР: Сумська область» про цей славний рід згадується лише одним рядком: «...у Ромнах працював збирач документів з історії України XVII–XVIII ст. В. Г. Полетика (1765–1845)». З цього джерельця інформації про Полетиків автор і почав дослідження династії, представники якої творили, працювали, жили в нашому краї.

Засновником їхнього роду був Іван Полетика. Походив з Волині. Цей край знаходився під владою то польських панів, то турецьких феодалів, які намагалися перетворити грізну фортецю Хотин в опорний пункт для подальшого загарбання українських земель. В одній із чергових битв у 1673 р. біля Хотина і склав голову волинянин Іван Полетика.

Занадто мало відомостей про сина хотинського героя. За документальним підтвердженням, Павло був єдиним спадкоємцем Івана.

Він був учасником знаменитої Полтавської битви і залишився тут, на бранному полі, в 1709 р. назавжди. Обставини спонукають до неоднозначності існуючих оцінок і характеристик того історичного періоду. Ворожа Україні пропаганда докладала максимум зусиль, щоб протягом майже трьох століть спотворити образ російсько-шведської війни, а саме реальну участь у цій різанині українського народу. Як відомо, значна частина українських козаків та селян стала під знамена тогочасного гетьмана України Івана Мазепи. Окремі зайняли вичікувальну позицію. Решта, жахаючись свавілля, до якого вдавалося військо Петра I з його сатрапом Меншиковим, воюючи на їхній стороні, гинула «...за царя, і за росію».

Своїм народженням 1682 р. Андрій, син Павла, продовжив рід Полетик. Після смерті батька переїздить у Ромни. Невдовзі його тут обирають міським вейтом. Незабаром одружується з онукою лубенського полковника Ілляшенка і племінницею роменського сотника Степана Ласченка. Вдалий шлюб із Ганною Іванівною поповнив їхню родину п'ятьма синами і двома доньками. Григорій, Іван, Степан, Кузьма та Андрій вийшли в люди. Дівчата повіддавалися за достойних людей.

Григорій серед хлопців був найстаршим і найобдарованішим. Письменник, перекладач, історик, бібліофіл, громадський і політичний діяч.

Народився у 1725 р. В Ромнах та Коровинцях промайнуло дитинство. Вирізнявся допитливістю і нахилом до наук. Синову здібність запримітив батько і зробив усе можливе, аби паростки натхнення не зів'яли. Відправив до Києво-Могилянської духовної академії, яку той в 1745-му закінчив. Саме в Києві зробив свої перші спроби на поетичному терені, але поетом не став. Досконало вивчив кілька мов: латину, давньогрецьку, німецьку. По завершенні навчання отримав запрошення до Петербурга. Відомий поет і перший у державі академік Василь Кирилович Тредіаковський особисто екзаменував провінційного малороса, записавши в доповідній записці президенту академії й гетьману малоросійському Кирилові Розумовському, що Григорій Полетика, перекладаючи з латини, «тот язык изрядно разумеет в рассуждении речей й целых изображений».

Двадцятирічний юнак був зарахований у штат перекладачів Академії наук, підпорядкований безпосередньо Михайлу Ломоносову, який вирішив освоїти велику програму з видавництва зарубіжної наукової літератури. Значущу роль відвела історія Г. А. Полетиці, який віддавав себе сповна, перекладаючи твори античних, грецьких і латинських філософів, середньовічні богословні трактати. Невдовзі талант і працелюбність перекладача запримітили в Синоді й, незважаючи на заперечення Академії наук, перевели до свого штату, де Григорій Андрійович трудився майже півтора десятиріччя. Весь час цікавився історією, особливо України

Інтелігенція того часу почала відстоювати свої національні інтереси. Перекладач Генеральної військової канцелярії Семен Дівович складає натхненний трактат «Розмова України з Великоросією», в якому доводить політичну і суспільну рівність двох країн, пробуджується інтерес до стародавніх козацьких та національних реліквій, зокрема написання портретів знаних козацьких предків. До любителів старожитностей належав і Г. Полетика, дід і прадід якого загинули за волю України.

З-під пера синодального перекладача з'являється кілька розвідок, зокрема про освіту в Україні від часів Ярослава Мудрого. Згодом – «Історична звістка, чому Мала Росія була під Республікою Польщею?», «Листи до приятеля» тощо. Ця справа стала головною для нього, навіть залишив посаду, яку обіймав. Повернувшись на державну службу в 1764 році, був призначений головним інспектором шляхетського кадетського корпусу та надвірним радником, де працював до 1773 року (за власним бажанням пішов у відставку). Морський шляхетський корпус сплачував йому сімсот карбованців на рік. Головне, що вистачало на книжки. Адже у нього на той час була вже чи не найкраща бібліотека у столиці.

Ще 1760 р. в мандрах по Україні, визбируючи по особистих архівах потрібні документи, познайомився з родиною колишнього генерального судді Івана Андрійовича Гамалії. Затримався в нього, бо той дав Полетиці переписати цікавий літопис Грабянки, складений у Гадячі 1710 р. Були там усі договірні статті українських гетьманів з російськими царями: Богдана і Юрія Хмельницьких, Дем'яна Многогрішного, Івана Самойловича з государем

Олексієм Михайловичем та Івана Мазепи з Петром І. Старий Гамалія походив зі шляхетського роду, про який охоче розповідав. А ще мав гарну доньку Олену. 35-річному Григорію подобалися і розповіді Івана Андрійовича, і його дочки. Невдовзі двадцятирічна Олена пов'язала рушниками старостів Полетики. Влітку 1767 року подружжя вже мало двох синів – дворічного Василька та тримісячного Іванка.

Найголовнішою справою життя Г. А. Полетики стало нагромадження бібліотеки, першу книгу до якої придбав, ще навчаючись у Київській академії. У Петербурзі активізував пошук книг про минуле України. Особливо цікавлять його рукописи й видання про рідний край іноземними мовами – польською, німецькою, французькою. Бібліотека швидко розростається, збагачується унікальними книгами й документами. Ними вже користуються не тільки Полетики, а й відомі тогочасні історики: Щербатов (до речі, уродженець Тернів), Шлесер та інші. Про своє унікальне й цінне книжкове зібрання Григорій Андрійович писав президенту адміралтейської колегії Івану Голенищеву-Кутузову (батько видатного російського полководця Михайла Кутузова): «Скажу без зайвих похвалень Вашому сіятельству, що такої бібліотеки ні в однієї з партикулярних (цивільних) осіб не було, та й серед державних російських бібліотек моя перша щодо рідкісних і древніх книг...»

На жаль, книгозбірні випала трагічна доля: 23 травня 1771 р. загинула в полум'ї пожежі. Небагато книг і рукописів удалося порятувати. Для нашого земляка-бібліофіла то був страшний удар. Він подає у відставку, щоб залишити Петербург, де так багато нагадує йому про бібліофільські захоплення. Через деякий час прохання Полетики було задоволене і він залишає столицю. Поселяється в родовому маєтку в Коровинцях. Займається сільським господарством, облаштуванням обійстя. Безмежні простори, що розкинулися за Коровинцями аж до Муховатого, загадковий ліс обабіч дороги, яка веде до Томашівки, Смілого, Хмелевого, тихоплинна Сула дещо вгамували душевну недугу. Він знову повертається до свого захоплення – починає збирати бібліотеку. Тільки тепер уже не в столиці, а на батьківщині, в Коровинцях.

Звісно, відродити таке безцінне зібрання йому вже не вдається. Але за останні тринадцять років сільського життя він зібрав чимало рукописів та стародруків, які розповідали про минуле України – славне і сумне, героїчне і печальне, як і доля самого збирача. Помер Григорій Андрійович 18 грудня 1784 р.

Опубліковані відомим українським істориком О. М. Лазаревським (народився в с. Гирявка під Конотопом) у журналах «Киевская старина» за 1891, 1895 рр. документи із сімейного архіву Полетик свідчать, що займався Григорій і працював над твором з історії України. Увійшов у минувшину вітчизняної культури як пристрасний бібліофіл, письменник і володар славнозвісної і чи не найкращої не лише в Україні, а й усій Російській імперії бібліотеки.

Книжкове зібрання батька перейшло до старшого сина Василя (1765–1845). Ім'я його добре знають ті, хто цікавиться історією дожовтневої України. Був він високоосвіченою людиною. Володів кількома мовами, друкувався в «Вестнике Европы». Відомий громадський діяч, письменник, збирач історичних документів та стародруків, якого зараховують до кола українських патріотів початку ХІХ століття. Його ім'я згадується у шкільних підручниках.

З-під його пера вийшло «Описание г. Ромны и его повета составленное В. Г. Полетикою в 1807–1808 годах» – зберігається праця в Інституті рукописів НБ України й донині є майже невідомим навіть фахівцям. А його описово-статистичні джерела могли б зробити багато уточнень під час вивчення минулого, про яке ми не так уже багато й знаємо. Досить цікаву сторінку з життя видатного земляка відкриває нам листування з О. Ф. Козачинським, цивільним губернатором Полтавської губернії, до якої належав тоді Роменський повіт, у т. ч. нинішні Коровинська, Томашівська, Гринівська, Хоружівська, Сакуніська, Курманівська, та Червонослобідська волості. Для повного господарського опису губернії в 1802 р. Вільне Економічне Товариство розіслало до всіх дворянських маршалів прохання, аби ті сприяли, підшукували для виконання цієї складної та об'ємної праці осіб, які б могли скласти за кожен повіт опис. Але ця робота затяглася на кілька років. Пояснювалось це тим, що окремі маршали не володіли необхідною інформацією, та й достатньо грамотних людей не було. У листопаді 1809 р. з цією справою почав розбиратися губернатор. У березні 1810 р. він відправив у ВЕТ 12 описів повітів, замість 15, які й склали основу для опису губернії. О. Ф. Козачинський, у свою чергу, просив нагородити і «принять в особое внимание труды роменского поветового маршала Полетики и сочинившего за повет Гадяцкий описание отставного майора Станиславского, которые занимались тем с большим старанием сие сочинение послужило для некоторых примером».

Перші роки ХІХ століття були досить насиченими для Василя Григоровича. Крім посади маршала дворянства, яку він обіймав з 1802 до 1812 р., у 1807 р. стає попечителем Роменського господарства богоугодних закладів, у 1811 році обраний почесним наглядачем Роменського повітового училища, вів широку благодійницьку роботу. Висловлюючи йому подяку за «усердний подвиг» на ниві благодійності, генерал-губернатор Я. І. Лобанов-Ростовський вважав своїм обов'язком клопотатися про відзнаку. Офіційним підтвердженням заслуг стали нагороди: орден св. Володимира ІV ступеня з діамантовим перснем «За отличную службу и особенные подвиги к пользе общей» у 1811 р., орден св. Анни ІІ ступеня в 1828 р., «Знак отличия» в воздание 25-летней безпорочной службы» в 1832 р., а також чини, останній з яких – статського радника – Василь Полетика одержав у 1825 р.

Понад сто п'ятдесят років точилися запеклі диспути про те, хто автор досить цікавої і змістовної «Історії Русів». Над виявленням цієї істини працювали титуловані вчені й дослідники Осип Бодянський,

Олександр Лазаревський, Михайло Драгоманов, Михайло Возняк, добре знайомий сучасний український письменник Юрій Хорунжий, інші. Багато істориків-літераторів, зокрема в першу чергу Лазаревський та Бодянський, схилилися до думки, що цю працю почав писати Григорій Андрійович, а завершив – Василь Григорович Полетика. Тож гордитися є чим, писана вона нашими земляками.

Майже 200 років після її єдиного видання вона так і не вийшла друком: ані за царської імперії, ані за часів Радянської влади. Світ побачила вже у сучасній Україні, навіть неодноразово.

Василю Григоровичу було відміряно Всевишнім прожити 80 років. Усе життя він продовжував батькову справу. Поряд з усім тим, що доводилося виконувати протягом десятиліть, він поповнював сімейну бібліотеку новими книгами, документами, рукописами, журналами. Зібрана Полетиками бібліотека зацікавила одного з найбільших тогочасних російських колекціонерів та бібліофілів канцлера імператорського двору Миколу Петровича Румянцева (сина вже згадуваного фельдмаршала П. О. Румянцева), засновника Румянцевського музею, книжкове зібрання якого за часів Радянської влади лягло в основу бібліотеки імені Леніна в Ленінграді. Кілька разів канцлер звертався до Василя Григоровича з проханням продати йому зібрання, давав немалі гроші, проте щоразу отримував ввічливу, але категоричну відмову.

Про наукову вартість їхньої бібліотеки свідчить складений 1812 р. реєстр: зберігалося кілька десятків томів грамот, універсалів, рескриптів, виданих українськими гетьманами, польськими королями та російськими царями. А чого варті безцінні автографи Феофана Прокоповича, Стефана Яворського, Антиоха Кантеміра, географічні карти і поземельні плани, копії дипломатичних донесень XVII–XVIII століть про Україну. Самих родинних документів Полетик налічувалося 360 аркушів. І це все в Коровинцях! Два століття тому.

Яка ж подальша доля книгозбірні Полетик? Напівдраматична, неочікувана.

У кінці 40-х років XIX століття бібліотеку в спадщину унаслідував Василь Васильович Полетика – син Василя Григоровича. На відміну від батька і діда, він мав зовсім інші інтереси у своєму житті і здатний був поміняти рукописи і безцінні книги давнини на видання сучасних йому авторів. Лише енергійне втручання видатного історика, автора «Історичного опису деяких місцевостей Чернігівської губернії» Михайла Івановича Ханенка на якийсь час порятувало бібліотеку від розпорошення. Він слізно застерігав, просив господаря не розпродувати безцінної реліквії покійних Григорія Андрійовича та Василя Григоровича. Проте доля бібліотеки була вже визначена: Василь без жалю розпрощався з книгозбірнею, яка займала кілька кімнат. На щастя, рукописи, серед яких знаходилися «Літопис Величка» та «Літопис Грабянки» придбав у нього Михайло Судієнко. Решта ж опинилася на горищі, де пролежала кілька

десятиліть. Господар вів інший спосіб життя, надовго відлучався з Коровинець.

Про запроторене на горище було призабуто. І тільки в кінці восьмидесятих років рештки книгозбірні за невелику суму купив відомий колекціонер старовини та меценат В. В. Тарнавський і з часом подарував Київській публічній бібліотеці. Деякі з цих книг знаходяться й нині в бібліотеці НАН України імені В. І. Вернадського, науковій бібліотеці Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка.

На сьогодні в Україні історія – навіть щось більше, ніж наука. Минувшина повертає до себе увагу широких кіл громадськості. Виникають суперечливі питання, відкриваються незнані сторінки історії. А які славні династії, які фантастичні долі людські і безодня недослідженого, невивченого і досить часто безповоротно втраченого. Та що там про узагальнене говорити, далеко не кожен з наших співвітчизників може сьогодні розповісти про свій родовід хоча б до четвертого коліна. Замулилися річки пам'яті нашої минувшини.

Автор розповіді про династію Полетик вважає незавершеною. Адже багато залишилося невизначеного в цій славній козацькій родині.

І. Абаровський,
*історик,
директор Недригайлівського краєзнавчого музею,
член Національної спілки краєзнавців України.*

Бібліографія

Публікації Г. А. Полетики

Історія Русів : уривок / Г. А. Полетика ; перекл. І. Драча // Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка ; авт.-упоряд.: О. І. Кисельов, О. М. Корнієнко. – Суми : Університетська книга, 2019. – С. 12–15.

Додається коротка біографія Г. Полетики.

Про Г. А. Полетика, В. Г. Полетика У довідниках

Северин В. Літопис Роменщини в подіях та особистостях (XVI–XXI ст.) : довід.-енцикл. / В. Северин, М. Северин – Суми : Еллада, 2020. – С. 26–27.

Лисенко І. М. Словник українських приватних бібліотек / І. М. Лисенко – Київ : Рада, 2009. – С. 138–139.

Про приватні книгозбірні Григорія Андрійовича та Василя Григоровича Полетик.

Сушинський Б. І. Всесвітня козацька енциклопедія XV–початку XXI століть. – Одеса : Видавничий дім ЯВФ, 2007. – С. 344.

Полетики – козацько-старшинський рід на Лівобережній Україні, відомий з XVII століття // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-видав. об'єднання «АС-Медіа» ; гол. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Суми : Фолігрант, 2004. – С. 371–372.

Провідники духовності в Україні : довід. / за ред. І. Ф. Кураса. – Київ : Вища школа, 2003. – С. 86–87 ; С. 519–520.

Горобець В. М. (Полетика, Політика) Григорій Андрійович (1723/25 м. Ромни – 27.11.1784, м. Санкт-Петербург) / В. М. Горобець, З. І. Хижняк // Києво-Могилянська академія в іменах XVII–XVIII ст. : енцикл. вид. / відп. ред. В. С. Брюховецький ; упоряд. З. І. Хижняк. – Київ, 2001. – С. 431–433.

Полетика Григорій // Довідник з історії України. – Київ, 1996. – С. 168.

У книгах

Рогальчук Л. Для слави і добра батьківщини : до 250-річчя від дня народження В. Полетики (1765–1845) // Дати і події : календар знаменних дат (№ 1(5).2015. Перше півріччя) / Національна парламентська бібліотека України. – Київ, 2014. – С. 11–14.

***

Моцак С. І. Шляхетсько-козацький рід Полетик в історії Роменщини // Сумщина від давнини до сьогодення: проблеми ідентичності, ментальності, самосвідомості : матеріали обл. круглого столу з нагоди відзначення 80-річчя створення Сумської області (м. Суми, 30 січ. 2019 р.). – Суми : НВВ КЗ Сумський обл. ін-т післядипломної педагогічної освіти, 2019. – С. 130–133.

Хижняк З. Політика (Політика, Полетика) Григорій Андрійович (1725 Ромни, тепер Сумська область – 16(27).11.1784, Санкт-Петербург) // Українці Санкт-Петербурга, Петрограда, Ленінграда... / за заг. ред проф. В. Сергійчука. – Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2013. – С. 471–473.

Полетика Василь Григорович // Роменщина літературна / упоряд.: Г. С. Стрельченко, І. М. Овчаренко. – Суми : Еллада, 2012. – С. 329–330.

Полетика Григорій Андрійович // Роменщина літературна / упоряд.: Г. С. Стрельченко, І. М. Овчаренко. – Суми : Еллада, 2012. – С. 331–333.

Білокін С. Промова Григорія Політики в загальних зборах українського шляхетства у Глухові про права, переваги й потреби України (1763 рік) // Український археологічний щорічник. Вип. 15 / Національна АН України та ін. – Київ : Український письменник, 2010. – С. 414–433

Род Полетик // Родословная книга потомственных дворян Харьковской губернии / авт.-сост.: О. С. Гнездило, О. С. Коптева, Л. М. Молот, Л. А. Панасенко, А. Ф. Парамонов, Е. В. Сафонова. – Харьков : Харьковский частный музей городской усадьбы, 2010. – С. 452–453.

Мартиненко Д. В. Традиції виховання в родині Полетик // Матеріали восьмої Сумської наукової історично-краєзнавчої конференції (29–30 жовт. 2009 р.). – Суми : Сумський держ. пед. ін-т ім. А. С. Макаренка, 2009. – С. 237–242.

Абаровський І. Полетики – уславлена українська династія // Земляки : альманах Сумського земляцтва в Києві. Вип. 2 / гол. ред. М. Гриценко – Суми : Собор, 2005. – С. 134–141.

Сапухіна Л. П. Внесок родини Полетик з Роменщини у вітчизняну науку, культуру та громадсько-політичне життя // Сумський обласний краєзнавчий музей: історія та сьогодення : збірник наукових праць. – Суми : МакДен, 2005. – С. 123–132.

Григорій Полетика: 1725–1784. Історик, письменник, педагог, культурний і політичний діяч // Золота книга української еліти : інформаційно-іміджевий альманах. У 6 т. Т. 2. – Київ : Євроімідж, 2001. – С. 310–311.

Полетики // Історія України в особах. Козаччина / упоряд.: В. Горобець. – Київ : Україна, 2000. – С. 277–286.

Гуцуляк М. Походження роду Полетик // Гуцуляк М. Українець – співборець кордонів Канади й Аляски : історично-географічний нарис. Т. 24 / Канадсько-Український Бібліотечний Центр. – Торонто-Канада : Накладом автора, 1967. – С. 87–104.

У періодичних виданнях

Крисаченко В. Класична українська політична думка: набутки для сучасності // Українознавство. – 2015. – № 1. – С. 177–194.

Автором наданий аналіз трактату В. Г. Полетики «Записки про початок, походження та гідність Малоросійського дворянства».

Демиденко Н. М. Григорій Андрійович Політика (1723–1784) – громадський діяч, історик, перекладач, правник // Сумська старовина. – 2013. – № XI. – С. 101–108.

Мельник Л. Г. Гетьманщина в історико-публіцистичних творах Григорія Полетики // Український історичний журнал. – 2003. – № 6. – С. 132–143.

Діброва Г. Заповів нам любити Україну // Вісті Роменщини. – 2000. – 11 жовт. – С. 3.

Про історика, перекладача, письменника та громадського діяча XVIII ст. Григорія Полетики.

Хорунжий Ю. Григорій Полетика // Урядовий кур'єр. – 1998. – 31 жовт. – С. 8

Хорунжий Ю. Зліт і заземлення Григорія Полетики : істор.-сучасн. роман // Дніпро. – 1992. – № 1–7. – С. 79.

